

Aina Gagliardo (handledare) tillsammans med kvinnor i gruppen MM-Mogen.

"Nu förstår vi bättre hur systemet fungerar också. Och att man måste be om hjälp. Och att man kan gå till rektorn och klaga också. Jag skulle aldrig vågat det innan."

(Kommentar av deltagare under lektion med MM-Ung den 16 maj 2012)

Slutrapport:

MEDBORGARMENTORER I MALMÖ 2011-2012

Metodutveckling för kvinnors medborgarkunskap, egenmakt och integration

Av E. Maria Mörner Stenberg och Aina Gagliardo
InfoKooperativet Malmö

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska integrationsfonden

Slutrapport: MedborgarMentorer i Malmö (2011-2012, Europeiska socialfonden)

Text: E. Maria Mörner Stenberg och Aina Gagliardo

Foto: Jenny Ljunggren och Jenny Butler

Tryck: 2013

Tillgänglig för nedladdning och spridning: www.infokooperativet.se

Innehållsförteckning

Förord	s. 6
Fakta om projektet och projektägaren	s. 8
1. Sammanfattning och slutsatser	s. 10
2. Projektets utgångspunkter	s. 16
2.1 PROBLEMANALYSEN – BAKGRUND OCH DRIVKRAFTER	s. 16
2.1.1 Samverkan mellan föreningsliv och Malmö stad	s. 16
2.1.2 Medborgarkunskap – Språkträning – Mentorskap	s. 17
2.1.3 Projektets utmaningar och förväntningar	s. 19
2.1.4 Projektets samverkansparter	s. 20
2.2 PROJEKTIDÉ – MÅLGRUPPER OCH AVSIKTER	s. 23
2.2.1 Målgrupper och centrala begrepp i projektarbetet	s. 23
2.2.2 Syften och målsättningar	s. 24
2.2.3 Mottagare av projektresultat	s. 26
2.2.4 Tänkt mervärden	s. 27
2.2.5 Upphandling av utvärderingstjänster	s. 28
3. Projektets genomförande	s. 31
3.1 ORGANISATION – DELTAGARE – MEDARBETARE – AKTIVITETER	s. 32
3.2 DELTAGARGRUPPER - ARBETSSÄTT	s. 32
3.2.1 MM-Mogen och MM-Ung	s. 32
3.2.2 Förhållningssätt – deltagarnas påverkan	s. 33
3.3 EXEMPEL PÅ GENOMFÖRDA AKTIVITETER	s. 34
3.3.1 Tema Familj	s. 34
3.3.2 Grundläggande IT	s. 35
3.3.3 Tema Försäkringar	s. 36
4.3.4 Ur anteckningarna: Mötet med Betul, 26 år	s. 38
4. Process – Händelser – Arbetssätt	s. 40
4.1 FÖRSTA FASEN – STARTEN	s. 40
4.1.1 Juni 2011: Introduktion	s. 40
4.1.2 Juli 2011: Omplanering av projektaktiviteter	s. 42
4.2 ANDRA FASEN - NYSTART	s. 45
4.2.1 Augusti 2011: Kick Off och ny handledare	s. 45

4.2.2	September 2011: Kick Off och nya kontakter för rekrytering	s. 47
4.3	TREDJE FASEN – METODUTVECKLING	s. 50
4.3.1	Oktober 2011: Fördjupad metodik och kontakt med deltagarna	s. 50
4.3.2	November 2011: Utveckling inom deltagargrupperna	s. 52
4.3.3	December 2011: Processer och ämnesfördjupning	s. 56
4.4	FJÄRDE FASEN – NY PROJEKTSTRUKTUR	s. 57
4.4.1	MM-Mogen	s. 58
4.4.2	MM-Ung	s. 59
4.4.3	Första kvartalet 2012 i sammandrag	s. 60
4.5	FEMTE FASEN – NYTT METODKONCEPT	s. 61
4.5.1	Teman och fokus i aktiviteter	s. 61
4.5.2	Vidareutveckling av aktiviteten medborgarkunskap	s. 62
4.5.3	Överblick och summering andra kvartalet 2012	s. 63
4.6	SJÄTTE FASEN – ÖVERGÅNG OCH DOKUMENTATION	s. 65
4.6.1	Förlängd projekttid	s. 65
4.6.2	Aktiviteter – juli 2012	s. 66
4.6.3	Aktiviteter – augusti 2012	s. 67
4.6.4	Aktiviteter – september 2012	s. 70
5.	Information, dialoger och påverkan	s. 73
5.1	INFORMATIONSSINSATSER UNDER PROJEKTARBETET	s. 73
5.1.1	Löpande information	s. 73
5.1.2	Initiativ till videoproduktion	s. 74
5.2	NÄTVERK - SAMVERKAN – INFORMATION - DIALOG	s. 74
5.2.1	Nätverk – projekt inom Integrationsfonden	s. 74
5.2.2	Offentlig dialog om medborgarkunskap och egenmakt	s. 75
6.	Resultat och erfarenheter	s. 78
6.1	METODUTVECKLING	s. 78
6.2	KUNSKAPSUTVECKLING	s. 79
6.3	UTMANINGAR OCH PROBLEMLÖSNINGAR	s. 83
6.4	FORTSATT VERKSAMHET MED IDEELL HANDELDNING, MM2	s. 86
7.	Övriga obligatoriska uppgifter om projektet	s. 88
7.1	UPPGIFTER OM MÅLGRUPPEN SAMT UTVECKLINGSOMRÅDEN	s. 88
7.2	GENOMFÖRDA AKTIVITETER TILLSAMMANS MED DELTAGARE	s. 93
7.3	EUROPEISKA UNIONENS ELVA GRUNDPRINCIPER FÖR INTEGRATION	s. 94

Foto: Jenny Ljunggren, InfoKooperativet (Xuntos-InfoKoop Konsult ek för)

Förord

Det är med stor glädje och inte så lite stolthet som slutrapporten för projektet "Medborgarmentorer i Malmö vilket genomförts under perioden juni 2011 till och med maj 2012 – samt med förlängning för sammanställning av dokumentation till och med september 2012 – härmed överlämnas.

Projektet är det första i sitt slag som den ideella föreningen InfoKooperativet Malmö genomfört som projektägare, helt i egen regi. Vi noterar även att vårt projekt var ensam om – bland de övriga som beviljades projektmedel av Europeiska integrationsfonden 2011 – att drivas av en projektägare inom den idéburna sektorn. Samtliga övriga projekt hade kommuner eller myndigheter som projektägare. Förtroendet att driva projektet har varit mycket hedrande. Vi har också genomgående haft mycket gott stöd från Integrationsfonden och även fått betydelsefull uppmuntran från samordnare och utvärderare vid Linköpings universitet.

Och självklart har det varit en stor utmaning att sjösätta och ro MM-projektet i land. Inte endast därför att rollen som projektägare är ovan, därtill i en relativt liten, ideell och nyetablerad organisation, utan också därför att kunskaps- och utvecklingsområdet kring egenmakt och medborgarkunskap – som varit projektets kärnområden – är synnerligen komplexa och utmanande att hantera.

När vi nu tagit del av och sammanställt all dokumentation – planeringar, lägesrapporter, följeutvärdering m m – som utarbetats inom och med anledning av projektet blir bilden desto mer intressant. Med relativt enkla medel, utan en stark organisation att luta sig mot – men med djupt engagemang för integration och mänskliga rättigheter, tillvaratagande av olika kompetenser, i vissa fall också olika ideologiska uppfattningar och bakgrunder – har nya insikter och innovativa arbetssätt skapats.

Jag vill därför här passa på att framföra ett stort tack till *Svenjohan Davidsson*, idag verksam i Fosie stadsdel Malmö, men tidigare utvecklingschef i Södra innerstaden och bland annat ansvarig för etableringen av mötesplatsen *Garaget* på Lönngatan i Malmö. Det var Svenjohan som ursprungligen gav oss uppslaget att utifrån erfarenheterna i InfoKooperativets språkträningsverksamhet utarbeta ett projekt och ansökan till Integrationsfonden. Utan Svenjohans entusiasm och visionära kraft skulle vi aldrig ha gått till verket med MM-projektet!

Jag vill dessutom tacka alla medarbetare som gjort projektet möjligt:

Aina Gagliardo, socialantropolog, som med kort varsel och utan tid eller resurser för någon längre tids introduktion tog sig an rollen som handledare och senare även projektledare. I sitt arbete har Aina fört in nya och välgörande synsätt som särskilt fått oss att bli uppmärksammade på unga kvinnornas utsatta situation i sina försök att leva fullvärdigt och integrerat.

Marie Meijer, mentor, med sin unika förmåga att leda gruppkonversation, särskilt tillsammans med de äldre kvinnorna.

Azad Homar, mentor/tolk, som med sina mycket goda språkkunskaper (arabiska, kurdiska osv) en gång för alla fick oss att inse hur oerhört lätt det är att tro att vi förstår varandra, och ändå inte gör det; att språkförståelse är en förutsättning om djupare kunskapsprocesser ska vara möjliga.

Lisa (Lisbeth) Held, som varje förmiddag funnits till hands som IT-mentor för deltagare som behövt hjälp vid datorerna.

Jenny Butler, tålmodig och följsam utvärderare samt därtill ett outhärligt stöd för projektledare och övrig personal i det dagliga arbetet. Att dessutom föra in personligt bildskapande som verktyg i deltagarnas kommunikation och medverkan i följeutvärderingen tillhör också projektets innovativa bidrag.

Lars-Åke Ekstrand, ekonomiadministratör vid Folkbildningsföreningen som under projektets första perioder ansvarade för ekonomirapporter och redovisning. Lars-Åke fanns också med som ovärderligt stöd när vår egen administratör skulle ta över redovisningsansvaret.

Ulla Rosander Liljegren – alltid redo, kreativ och pålitlig – tog från och med 2012 över ansvaret för den ekonomiska redovisningen av projektet. Ulla var fram till april 2012 också ordförande i InfoKooperativets styrelse och började under den här perioden även engagera sig i Skoopi (de sociala arbetskooperativens riksorganisation).

Tack alla!

Malmö, mars 2013

Eva Maria Mörner Stenberg, projektansvarig
Ledamot i styrelsen för InfoKooperativet Malmö

Fakta om projektet

Projektnamn:	MedborgarMentorer i Malmö - Aktiv i Svenska, förkortat MM-projektet
Projektnummer:	110613-120630
Projektanordnare:	InfoKooperativet i Malmö, Föreningen MötesPlats för Social Ekonomi och Socialt företagande (ideell förening, org nr 802440-8448)
Projektpartners:	Se fullständig förteckning 2.1.4, s. 20
Medfinansiärer:	Projektet har medfinansierats av Europeiska socialfonden samt av projektägaren själv genom ideella arbetsinsatser inom styrelsen.
Projektperiod:	Juni 2011 – september 2012 (deltagaraktiviteter t o m juni 2012)
Total projektkostnad:	788 000 kr (exklusive ideellt arbete)
Projektledare/handledare:	Aina Gagliardo (50%)
Mentorer:	Marie Meijer (100%) och Azad Homar (50%, även tolk) och Lisa (Lisbeth) Held (IT-mentor, extra resurs)
Ekonomiansvarig:	Ulla Rosander Liljegren
Projektansvarig:	Eva Maria Mörner Stenberg (ideellt arbetande styrelseledamot)
Informationsvideo:	"Man vill ju inte känna sig som en idiot" Se vidare: www.infokooperativet.se
Följeutvärdering:	Kan laddas ned från: www.infokooperativet.se
Kontaktpersoner:	Eva Maria Mörner Stenberg, projektansvarig Telefon: 0706 – 15 92 46. E-post: em.morner@gmail.com Jenny Butler, följeutvärderare Telefon: 0709 – 53 17 90. E-post: ateljemellanrummet@gmail.com

Foto: Jenny Lunggren, InfoKooperativet Malmö (Xuntos-InfoKoop Konsult ek för)

1. SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

- **PROJEKTIDÉ OCH CENTRALA BEGREPP.** MedborgarMentorer i Malmö, förkortat MM-projektet, är ett integrationsprojekt med fokus på *medborgarkunskap, egenmakt och språkträning för nyanlända tredjelandsmedborgare*.

Det teoretiska perspektiv som arbetssättet i projektet har grundats på är begreppet *KASAM – känsla av sammanhang* – där ambitionen har varit att skapa en miljö och tillvägagångs-sätt som gör att individen kan *känna förståelse, hanterbarhet och meningsfullhet* i inlärnings-situationen.

Projektet har genomförts i en organisation inom den idéburna sektorn – InfoKooperativet Malmö – med anknytning till utvecklingsarbete för sociala arbetskooperativ och företag att skapa anpassade arbetsplatser för människor i utanförskap på grund av sociala eller medicinska arbetshinder.

- **MÅLGRUPPER – PROJEKTDELTAGARE.** Deltagarna i MM-projektet har varit 20 kvinnor i två huvudsakliga grupper:
 - *De äldre kvinnorna.* Den första gruppen består av 15 kvinnor mellan 35-60 år med ursprung från Afghanistan, Turkiet, Irak, Ryssland, Somalia, Vietnam och Bosnien.
 - *De yngre kvinnorna.* Den andra gruppen som skapades i januari 2012 som resultat av kontakter via mötesplatsen Enter¹ (Stadsmissionen) har bestått av 5 kvinnor mellan 20-26 år med ursprung från Turkiet och Irak.

Den metodutveckling som skett tillsammans med de två grupperna också skapat två nya begrepp: den första gruppen har kommit att kallas *MM-Mogen* och den senare fick namnet *MM-Ung*.

¹ Enter Mötesplats drivs av Stadsmissionen i Malmö och vänder sig till tjejer i åldrarna 13-20 år som behöver hjälp och stöd med något som känns jobbigt i deras liv, eller som behöver prata med någon som lyssnar och tar sig tid. På Enter Mötesplats erbjuds också samtal, praktisk hjälp och stöd vid samhällskontakter. Tjejer kan också komma till Enter och fika, få hjälp med läxor, träffa andra tjejer eller för att bara vara. Allt är gratis. Personalen har tystnadsplikt och alla är välkomna. [www. http://www.skanestadsmission.se/Verksamheter/Malmo/Enter-Motesplats/](http://www.skanestadsmission.se/Verksamheter/Malmo/Enter-Motesplats/)

- **ANPASSADE PROJEKTAKTIVITETER.** Metodik och arbetssätt har anpassats och utvecklats utifrån erfarenheten och insikten om olika behov och potentialer ifråga språknivå och livssituationer beroende på om det är unga eller äldre kvinnor vi bemöter och arbetar tillsammans med. Under projektiden har därför en utvecklingsmodell för metodarbetet skapats för de två deltagargrupperna:
- **MM-MOGEN: SPRÅKTRÄNING FÖRST!** För MM-Mogen, det vill säga tillsammans med de äldre kvinnorna, var utmaningen att inleda med grundläggande språkträning, för att deltagarna därefter skulle kunna tillgodogöra sig medborgarkunskap samt även samtal om egenmakt. I den här gruppen bar flertalet deltagare på traumatiska upplevelser av krig och våld. De hade själva – och ofta även familjemedlemmar – både fysiska och psykiska mén av dessa upplevelser. Därför var det också deltagarnas hälsosituation, anhörigas problem – psykisk sjukdom, plötsliga försvinnanden, poliskontakter m m – präglat samtal och kunskapsprocesser i den här gruppen.
- **MM UNG: EGENMAKT FÖRST!** För MM-Ung har tillvägagångssättet varit det motsatta genom att istället utgå från samtal och insikter om egenmakt, och att därefter föra in medborgarkunskap, och till sist även fördjupad språkträning.

”Nu förstår vi bättre hur systemet fungerar också. Och att man måste be om hjälp. Och att man kan gå till rektorn och klaga också. Jag skulle aldrig vågat det innan.”
(Kommentar av deltagare under lektion med MM-Ung den 16 maj 2012)

- **TEMAN OCH FOKUS I PROJEKTAKTIVITETER.** Teman och fokus – jämställdhet, mänskliga rättigheter etc – har planerats gemensamt för de båda grupperna. I grupperna har exempelvis diskuterats huruvida deltagarna har röstat i sina respektive hemländer, och om de har röstat i Sverige. Nästan ingen av kvinnorna hade röstat i sitt hemland förutom två som berättade att deras män brukade rösta åt dem. Alla hade dock röstat i Sverige, men X och Y erkände samtidigt att de inte kunde läsa valsedeln och därför råkade rösta på Sverige-demokraterna istället för på Socialdemokraterna.

”Jag visste inte, det såg likadana ut, men sen de berättade för mig vad de (Sverige-demokraterna) var”, säger X. (Utdrag från lektionsrapport, MM-Mogen, onsdag 26 oktober 2011.)

- **UTMANINGAR OCH SVÅRIGHETER ATT ÖVERVINNA.** Projektet har vidare inneburit en rad utmaningar och svårigheter att övervinna:
 - *Plötsligt byte av handledare.* Den först tillträdande handledaren begärde redan efter en månad tjänstledighet vilket skapade påfrestningar för övrig projektpersonal och även påfrestningar för den sedan tillträdande handledaren, Aina Gagliardo, som också kom att svara för projektledningen under den senare hälften av projektiden).

- *Omorganisering inom samverkanspart, Södra innerstadens stadsdelsförvaltning.* En grundtanke bakom projektet var att genom projektutveckling åstadkomma en samverkan mellan idéburen sektor, det sociala företagandet (InfoKooperativet) och offentlig verksamhet (Södra innerstadens stadsdelsförvaltning). När projektet väl startade och rekryteringsarbetet skulle påbörjas framkom ganska omedelbart att förutsättningarna inom Södra innerstadens stadsdelsförvaltning hade förändrats avsevärt. En genomgripande omorganisation höll på att genomföras. Chefer hade erbjudits nya tjänster, nya chefer hade kommit till. Detta resulterade bland annat i att den planerade tjänsten – med placering inom Södra innerstadens stadsdelsförvaltning – som skulle ansvara för rekrytering av deltagare till MM-projektet aldrig tillsattes.
- *Rekryteringen och begreppet "tredje-lands-medborgare".* Genomgående gav våra kontaktpersoner/ samarbetsparter inom Södra innerstadens stadsdelsförvaltning uttryck för att begreppet "tredje-lands-medborgare" var problematiskt och att det inte återspeglade den målgrupp som var i behov av medborgarkunskap och ökade kunskaper i svenska språket. Begreppet ansågs överhuvudtaget inte relevant. Detta påverkade också rekryteringsarbetet och nya kontakter fick etableras under pågående projektarbete och resulterade i att gruppen MM-Ung kom till som alternativ lösning och gruppverksamhet.
- *Svårigheter att nå fram i dialog om implementering.* Vid den tid då MM-projektet formerades i dialoger och ansökningsprocesser fanns ett mycket stort intresse för socialt företagande och för den idéburna sektorns möjligheter att bidra till förnyelse och utveckling av välfärdstjänster och även ny arbetsmarknad. När MM-projektet väl startade 2011 var det politiska klimatet något annorlunda. Dels hade de politiska riktlinjerna manat till försiktighet snarare än aktiva initiativ för samverkan med idéburen sektor som också innebär någon typ av kommunal medfinansiering. Den implementering av MM-projektet som InfoKooperativet hade förhoppningar om att kunna realisera försvårades också av att det kommunala ansvaret för vuxna i behov av socialt stöd/ekonomiskt bistånd samt även utbildning var delat mellan socialtjänsten och utbildningsförvaltningen. Modellen med att nå överenskommelse med stadsdelarnas socialtjänst om medfinansiering för en långsiktig verksamhet med "medborgarkunskapsskola med språkträning" lyckades därför inte.
- *Splittrande arbetsuppgifter för handledare/projektledare.* Projektets handledare, som även kom att ta rollen som projektledare, upplevde sin arbetssituation som splittrad. Befattningen var på halvtid (50 procent) vilket inte var tillräcklig för att nå den tillfredsställelse i arbetet som projektledaren hade önskat. Dessbättre ger den sammantagna bilden stöd för ett mycket gott arbete som dessutom resulterat i innovation och metodutveckling.

- *Behov av förstärkt arbetsledning som stöd till mentorer.* Initiativet till att driva projektverksamhet där flertalet medarbetare har någon typ av arbets/funktionshinder har inneburit ett risktagande. MM-projektets medarbetare har också uttryckt att de var i behov av en mer omfattande och daglig förstärkt arbetsledning än vad som kunde erbjudas. Likväl konstateras att medarbetarna gjorde ett genomgående mycket gott arbete, trots egna upplevelser av otillräcklighet i sin situation.
- *Påfrestande organisationsförändringsarbete.* Genomförandet av MM-projektet sammanföll med beslut om en organisationsförändring inom InfoKooperativet. Varsel och förberedelser för avveckling av tjänster utsatte personalen för stora påfrestningar. Samtidigt visar utvärderingar även här att projektet ej påverkades märkbart negativt av dessa händelser och upplevelser.
- *Otydlighet i villkor för projektarbete.* Ytterligare svårigheter att övervinna uppstod till följd av att det i projektorganisationen fanns en otydlighet i fråga om generella villkor för projektarbete. Arbetet hade sannolikt underlättas om skillnader mellan att arbeta i projekt jämfört med ordinarie verksamhet än mer tydligt hade klarlagts på tidigt stadium. Att arbeta i projekt är det samma som att vara delaktig i ett förnyelsearbete som inte alltid kan bjuda på upplevd trygghet och önskad förutsebarhet!
- *Garantier för likviditetsstöd.* Genomförandet av projektet har krävt likviditetsförstärkning, vilket också redovisades som en förutsättning att driva projektet i samband med ansökan till Integrationsfonden. Det blev emellertid inte Folkbildningsföreningen i Malmö (vilket uppgavs i ansökan) som bidrog med likviditetsstöd. Istället var det InfoKoop Konsult ek för, det vill säga den ekonomiska förening som utgör driftorganisation för InfoKooperativets ekonomiska verksamheter, som gick in med likviditetsstöd i det skede när detta behövdes för att klara projektets kostnader.
- **PROJEKTRISULTAT.** Mot bakgrund av vad som ovan sagts om utmaningar om svårigheter – och som även står att läsa om i följande avsnitt samt även i separat dokumentation från följeutvärderingsarbetet – är det från projektansvarigs sida angeläget att i en sammantagen beskrivning av projektrisultat *fokusera på metod och resultat*. MM-projektet har resulterat i såväl metodutveckling som kunskapsutveckling och bidragit till att konkret dokumentation och material kan spridas och användas:

Metodutveckling. Genom erfarenheter och prövade arbetssätt och utvecklingsmodeller finns som resultat efter MM-projektets genomförande:

- *Dokumenterad metodik* för äldre respektive yngre kvinnor som vill och som frivilligt deltar i aktiviteter för medborgarkunskap och stärkt egenmakt.

- *Utvecklat arbetssätt för bemötande och stöd i språkträning med inriktning på medborgarkunskap och egenmakt.*

Kunskapsutveckling. MM-projektet har bidragit till fördjupad kunskapsutveckling som resulterat i förnyad och stärkt kunskap om:

- *Språket som absolut förutsättning att tillägna sig kunskaper som är förbundna med en främmande kultur och symbolvärld*
- *Unga kvinnors utsatthet – att det inom gymnasieskolan/Komvux förekommer diskriminering av unga kvinnor med utomeuropeisk bakgrund samtidigt som det finns en medvetenhet och vilja hos skolledning att möta och undanröja diskrimineringen.*

Organisationsutveckling. Den organisationsutveckling som skett inom och med anledning av projektet visar på resultat som stärker uppfattningen om:

- *Att det är möjligt för små ideella organisationer att driva utvecklingsprojekt, men att detta då förutsätter resurser för likviditet och fungerande arbetsledning och personalorganisation.*
- *Att medarbetare som själva har en bakgrund i utanförskap – och en längre tids arbetsträning – kan vara fullt kapabla men att det samtidigt kräver dagligt stöd för att detta ska vara möjligt.*

Videofilm – "Man vill ju inte känna sig om en idiot". En video – "Man vill ju inte känna sig om en idiot" – som dokumentation för arbetet med främst MM-Ung finns att ladda ned från InfoKooperativets hemsida: www.infokooperativet.se

Bestående resultat och verksamheter. Efter genomfört projekt fortgår MM-Mogen som gruppverksamhet med ideella insatser av InfoKooperativets tidigare styrelseordförande *Pia Hane Weijman* i samarbete med projektets följeutvärderare *Jenny Butler*. Avsikten är att vidareutveckla verksamheten i samverkan med andra organisationer varav Möllevångens församling (Svenska kyrkan) är en tänkbar part. Information om den så kallade MM-gruppen finns på InfoKooperativets hemsida: www.infokooperativet.se

Foto: Jenny Ljunggren, InfoKooperativet Malmö (Xuntos-InfoKoop Konsult ek för)

2. PROJEKTETS UTGÅNGSPUNKTER

2.1 Problemanalysen – bakgrund och drivkrafter

2.1.1 SAMVERKAN MELLAN FÖRENINGSLIV OCH MALMÖ STAD

Den behovs- och problemanalys som legat till grund för initiativet till projektet MedborgarMentorer i Malmö har sin bakgrund i erfarenheter från ett flerårigt samarbete – med start våren 2004 – mellan idéburen sektor (barn- och ungdomsföreningar, kulturföreningar, etniska intresseföreningar och andra ideella föreningar) och Södra Innerstadens stadsdelsförvaltning i Malmö stad.

- **UTVECKLINGSPROJEKT FÖR ARBETSTRÄNING OCH SPRÅKTRÄNING GENOM EUROPEISKA SOCIALFONDEN.** Två projekt med stöd från Europeiska socialfonden hade tidigare genomfördes som resultat av detta samarbete: "MötesPlats Social Ekonomi Malmö" (2005-2007) med *Föreningen Bryggeriet* som projektägare samt projektet "InfoKoop & Service (2007-2009), den här gången med *Folkbildningsföreningen i Malmö/Glokala folkhögskolan* som projektägare. Båda projekten hade som syfte att genom arbetsträning och kompetensutveckling erbjuda människor som står långt från arbetsmarknaden att komma vidare i praktik och på sikt även jobb och studier. Ungefär 300 kvinnor och män passerade som deltagare i dessa projekt. Ungefär en tredjedel av dessa deltagare var personer – till större delen kvinnor – som i sin arbetsträning också fick delta i språkträningsaktiviteter, exempelvis arbetsträning i café på förmiddagen och språkträning i grupp med handledare på eftermiddagen några dagar i veckan. Även Försäkringskassan fanns med bland nära samarbetspartners samt i senare skeden även Arbetsförmedlingen. Det senare projektet blev också den insats som gjorde etableringen av InfoKooperativet Malmö möjlig.
- **INFOKOOPERATIVET – INITIATIV FÖR UTVECKLING AV SOCIALT FÖRETAGANDE OCH SPRÅKTRÄNING.** När det senare projektet var avslutat hade således två nya verksamheter bildats: den ideella föreningen InfoKooperativet Malmö² och den ekonomiska föreningen InfoKoop Konsult. Den ideella föreningen hade som uppgift att organisera deltagare och personal som tillsammans ville verka för etablering av socialt företagande och nya anpassade arbetsplatser och mötes-platser för människor i utanförskap. Den ekonomiska

² InfoKooperativet Malmö bildades som ideell förening hösten 2007 i samband med, som ovan redan nämnts, avslutning av ett kompetensutvecklingsprojekt inom ramen för Växtkraft Mål 3 (Europeiska socialfonden). Det var deltagare och handledare som tillsammans bildade föreningen inför ett nytt och uppföljande projekt med den nya föreningen som en intressent och drivande kraft. Den ideella föreningen blev på så sätt en samarbetspart till den nya projektägaren – Folkbildningsföreningen i Malmö/Glokala folkhögskolan – samt även till Södra innerstadens stadsdelsförvaltning med flera aktörer som fanns med i projektets samverkan.

föreningen hade som syfte att organisera deltagare som var redo att ta ansvar fullt ut i en anställning, främst i arbete och uppdrag med text, bild, grafisk design och andra informationsuppdrag. Den ideella föreningen tog nu ansvaret för att vidareutveckla språkträningen – Aktiv i Svenska som konceptet då kallades – som varit ett väsentligt inslag i de två tidigare projektet då flera deltagare visade sig ha bristande kunskaper i svenska och därför också stora svårigheter att kunna delta i någon form av arbetslivsinriktad aktivitet.

- **OMRÅDESPROGRAM FÖR SEVED/SOFIELUND I MALMÖ.** Ambitionen att genom "MedborgarMentorer i Malmö" vidareutveckla samverkan med Södra innerstadens stadsdelsförvaltning utgick vidare från de särskilda behov av utvecklingsinsatser som har gjorts, och görs än idag, inom bostadsområdet Seved som är ett av Malmö stads prioriterade områden vid sidan om Rosengård och Holma-Kroksbäck-Lindängen för särskilda satsningar på sociala förbättringar, ökad delaktighet hos boende, stärkt trygghet, utveckling av arbetsliv och näringsliv etc. InfoKooperativet var vid tiden för genomförandet av MM-projektet beläget på Sofielundsområdet, vilket Seved är en del av, och var en av områdets mötes-platser och medskapande aktörer för en i flera dimensioner hållbar utveckling.

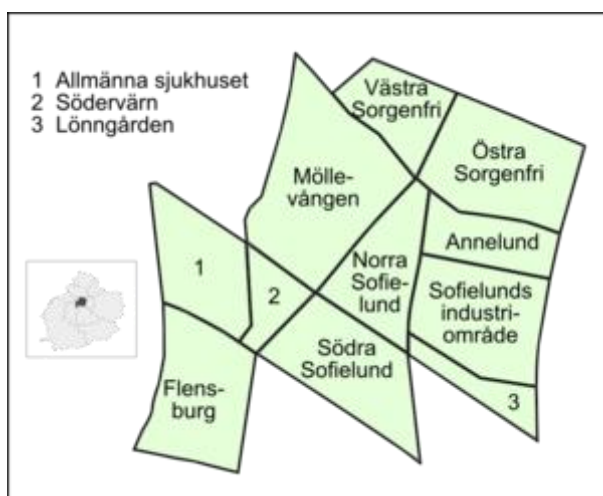

Bild: Malmö södra innerstad (www.malmo.se). Projektet fanns beläget i lokaler på Sofielunds industriområde, Västanforsgatan 21b, ett område som idag omvandlas och där lokaler ofta hyrs ut till föreningar och kulturverksamheter vid sidan om verkstäder och småindustri. Södra Sofielund innefattar Seved vilket Malmö stad bedrivit flera års utvecklingsarbete (boende, trygghet, arbetsmarknad etc). Idag ingår Södra innerstaden i en större stadsdelssammanslagning (Innerstaden).

2.1.2 MEDBORGARKUNSKAP – SPRÅKTRÄNING – MENTORSKAP

Samarbetet i de två tidigare projekten hade ägnats åt metodutveckling för rehabilitering och kompetensutveckling för människor som står mycket långt från arbetsmarknaden. Eftersom utanförskapet i så hög grad omfattar s k *tredjelandsmedborgare*, eller den grupp personer som

vanligtvis brukade kallas människor med "utomnordisk bakgrund", hade det nu också utvecklats flera års erfarenheter av *lärande och stödjande arbete* som också syftar till *integration*.

- **SPRÅKTRÄNING FÖR FÖRDJUPAD ORDFÖRSTÅELSE.** Det innebar att InfoKooperativet under årens lopp hade mött ungefär 100 deltagare som alla haft mycket begränsade kunskaper i svenska språket och om svenska samhället. Metodiken och ambitionen hade över tid allt mer lagt tonvikt vid fördjupad ordförståelse, praktiskt användning av IT som kommunikations- och informationsverktyg liksom samtal och dialoger om frågor kring *demokrati, mänskliga rättigheter, etik och bemötande* etc. Vidare kännetecknades InfoKooperativets metodik av att alltid lyfta fram *arbetslivet*. Det var således erfarenheter och pedagogiska modeller ur språkträningen som låg till grund för de behov och problem som projektidéerna bakom "MedborgarMentorer i Malmö" utgick från.
- **INTRESSE FÖR SAMHÄLLSFRÅGOR.** Erfarenheterna från den samverkan och det arbetssätt som utvecklats inom InfoKooperativet hade visat att det hos deltagare i språkträningsaktiviteter ofta fanns ett mycket stort intresse för samhällsfrågor, politik, religion och andra områden som både förenar oss, och visar på skillnader och möjligheter till idé och kunskapsutbyten.
- **SPRÅKHINDER SÄTTER STOPP FÖR SVENSKA NYHETER.** Många deltagare följde dagligen via satellitsändningar nyheter och händelser från sina egna hemländer. När det gällde nyhetsrapportering m m från Sverige och Europa satte emellertid språkhindren stopp. Det gällde även information om det svenska samhällets uppbyggnad, rättsväsendet, myndigheters uppgifter i förhållande till enskilda, förväntningar på jämställdhet etc.
- **OFTA KUNSKAPER I FLERA SPRÅK – DOCK EJ I SVENSKA.** Inte sällan hade deltagarna kunskaper i flera språk och det är därför inte korrekt att tala om "språksvaga". Svenska språket upplevs dock som mycket svårt att lära sig och eftersom deltagarna inte har arbete eller är aktiva i arbetslivet på annat sätt finns mycket få chanser att lära sig svenska. Ytterligare en slutsats från problembilden kring språkhinder är att det inte räcker med direkta översättningar, ord för ord. Språket måste sättas in i sina respektive sammanhang om en reell kunskapsutveckling – med sikte på självständighet och egenmakt – ska vara möjlig.
- **FRÅN ARBETSTRÄNING TILL MENTORSKAP.** Inom InfoKooperativet hade utvecklats en metodik i den rehabiliterande arbetsträningen som innebar möjligheter att för praktikanter att pröva på rollen som "mentor", antingen inom ramen för arbetsträning eller i vissa fall i en anställning. Den här "karriärsmöjligheten" var också en viktig utgångspunkt för projektets ambitioner att utveckla en alternativ och stödjande arbetskultur och på sikt även arbetsintegrering.

2.1.3 PROJEKTETS UTMANINGAR OCH FÖRVÄNTNINGAR

Under MM-projektets förberedelser och processer när syften och målsättningar formulerades uppmärksammades även vissa särskilda utmaningar och förväntningar, antingen utifrån egna tidigare erfarenheter eller utifrån erfarenheter hos tongivande samverkansparter:

- **KUNSKAPSPROCESSER KRÄVER TID OCH FÖRDJUPAD DIALOG.** Erfarenheterna från tidigare projekt och samverkan visade dessutom att kunskapsprocesser för att tillägna sig såväl svenska språket som medborgarkunskaper om svenska samhället kräver tid. Både individen och gruppen måste ges tillräcklig tid för att själva kunna ge uttryck för och bekräfta att dialoger och kommunikation fungerar. Det är därför inte tillräckligt att organisera kurser och utbildning i den meningen att det förväntas ett aktivt deltagande, hemuppgifter och redovisningar utifrån uppställda kursmål.
- **BRIST PÅ MÖTESPLATSER.** En samstämmig uppfattning från ansvariga myndigheter – stadsdelarnas försörjningsenheter, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen – var att det saknades aktiviteter och mötesplatser för människor som endast mycket litet eller inte alls kommunicerar på svenska språket. Den här bristen ansågs vidare skapa fördröjningar i integrationsprocesser och onödiga kunskapsluckor om både närsamhället och det svenska samhällets övergripande strukturer. Eftersom InfoKooperativet redan var en mötesplats – och dessutom var en arbetsplats – med internationell prägel genom sina deltagare och medarbetare var det också en utmaning att utvecklas som en resurs för uttalat integrationsarbete. Genom tidigare erfarenheter av utbildningar och kurser fanns dessutom rutin och metoder och material att genomföra aktiviteter för lärande som fokuserar medborgarkunskap, egenmakt.
- **VAR OCH ENS UNIKA SAMMANHANG.** Många deltagare hade själva inte så stor erfarenhet av att befinna sig i utbildningssammanhang, och i den mån de hade erfarenheter av detta var det ofta från förhållandevis auktoritära skolor. Vad InfoKooperativet istället ville erbjuda var kunskapsprocesser där var och en deltagare skulle ges tillräckligt mycket uppmärksamhet och intresse för att – utifrån sitt unika sammanhang; socialt, ekonomiskt, kulturellt och relationsmässigt – successivt kunna föra sin egen talan, uttrycka sina tankar och åsikter, leta och granska information och välja frågor och forum för att delta som aktiv samhällsmedborgare.
- **"MEDBORGARMENTORER"** För att tydligt knyta an till erfarenheter och förtroenden som hade vuxit fram utifrån språkträningsverksamheten inom InfoKooperativet valdes som namn för det nya projektet Medborgar Mentor i Malmö – Aktiv i Svenska". Det var också "medborgarmentor" som tillhörde den innovativa utmaning som skulle förverkligas i projektet. Aktiv i Svenska var namnet på den metodik som vuxit fram inom InfoKooperativets språkträning vilket syftade på både svenska språket och på

medborgarkunskaper och delaktighet i samhälle överlag.³ Namnet Aktiv i Svenska föll dock bort på vägen, och som redan nämnts omtalas projektet för enkelhetens skull endast som "MedborgarMentorer i Malmö, förkortat MM-projektet.

2.1.4 PROJEKTETS SAMVERKANSPARTER

I projektansökan/planen angavs vidare att projektet MM-projektet skulle drivas i nära samarbete med i första hand följande samarbetspartners:

- **SÖDRA INNERSTADENS STADSDELSFÖRVALTNING, MALMÖ STAD.** Enligt planeringen var det Södra Innerstadens stadsdelsförvaltning som skulle svara för rekrytering av deltagare samt även bidra med egen personal som medfinansiering. (Södra Innerstaden samordnar rekrytering även från andra stadsdelar.) Vidare skulle stadsdelen delta i dialoger inom ramen för projektets uppföljningar och utvärderingar. Eftersom Södra Innerstadens inom sig har några av Malmö stads mest prioriterade områden för utvecklingsinsatser att stärka de boendes sociala och ekonomiska trygghet finns också ett mycket stort engagemang för att involvera föreningsliv och social ekonomi i dessa ansträngningar. Även InfoKooperativet Malmö hade, och har fortfarande, en roll i stadsdelsutvecklingen och det bedömdes finnas goda möjligheter att verka för spridning av projektets erfarenheter och resultat i ett brett nätverk med företrädare inom förvaltningar men också näringsliv och föreningsliv.

Kommentar: I projektets genomförande hade skett flera kontakter med Södra innerstadens stadsdelsförvaltning, bland annat för att skapa en organisation och rutiner för rekrytering av deltagare, helt i linje med de idéer och visioner som i så hög grad var bakgrund och drivkraft för att överhuvudtaget formera och driva MM-projektet. Av flera skäl, främst på grund av omorganiseringar inom stadsdelsförvaltningen, utvecklades aldrig någon formalisering i samverkan kring rekrytering. Projektledningen fann istället andra vägar och kontakter för att nå deltagare, dock ej i sådan omfattning som borde ha varit möjligt med det ursprungliga upplägget för rekrytering. Att så blev fallet påverkade också projektets inriktning och arbetssätt. Närmare analys och förklaringar till dessa förhållanden – rekrytering respektive samverkan med stadsdelen – berörs nedan i flera avsnitt, främst i kap 6, Resultat och erfarenheter.

- **FOLKBILDNINGSFÖRENINGEN I MALMÖ/GLOKALA FOLKHÖGSKOLAN.** Projektets andra mycket nära samarbetspartner var inledningsvis Folkbildningsföreningen i Malmö som driver Glokala folkhögskolan, vuxenutbildning (bland annat många års erfarenheter av grundvux för kvinnor med utomnordisk bakgrund). Folkbildningsföreningen har sedan många år även bedrivit projektutveckling kring entreprenörskap och stadsdelsutveckling och är en känd aktör i samarbetet mellan stadsdelsförvaltningen och den idéburna sektorns föreningar och organisationer och på senare tid även SFI

³ Det var vid ett seminarium under försommaren 2010 på InfoKooperativet Malmö – då bland annat språkträningsverksamheten presenterades – som dåvarande kommunalrådet Kent Andersson föreslog namnet Aktiv i Svenska.

(Svenska för invandrare). InfoKooperativet hade allt sedan verksamheten etablerades hösten 2007 organiserat all verksamhet i nära samarbete med Folkbildningsföreningen, vilket bland annat inneburit ständigt erfarenhetsutbyte i frågor om ledarskap, pedagogisk metodutveckling, förhållningssätt i integrationsarbete liksom utbyten av kompetenskontakter (resurspersoner för synpunkter och rådgivning i olika sakfrågor) inom Malmö stad. Folkbildningsföreningen skulle dessutom anlitas för projektredovisning i fråga om ekonomi och löneadministration. Det fanns även långtgående dialoger om möjligheter till metodutveckling i samverkan med Folkbildningsföreningens SFI-verksamhet. Dessutom var det Folkbildningsföreningen som till Integrationsfonden intygade att träda in med likviditetsstöd om behovet skulle uppstå i InfoKooperativets genomförande av MM-projektet.

Kontakt: Håkan Larsson. Mail: hakan@glokala.se
www.glokala.se

Kommentar: I och med att MM-projektet startade den 13 juni 2011 påbörjades också arbetet med den ekonomiska redovisningen som en medarbetare inom Folkbildningsföreningen var ansvarig för. När tjänsten som handledare (senare även projektledare) skulle tillsättas var det även naturligt att tillfråga Folkbildningsföreningen om det fanns någon deltidsarbetande medarbetare som behövde och var intresserad av att utöka sin tjänstgöringsgrad. På förslag av Folkbildningsföreningen anställdes en person på 50% att arbeta som handledare i MM-projektet för att arbeta övrig tid inom Folkbildningsföreningens SFI-verksamhet. Anställningen varade endast någon månad då personen begärde tjänstledigt för studier från och med augusti 2011. Det mest betydande samarbetet med Folkbildningsföreningen skulle dock komma att bli ekonomiredovisningen fram till och med våren 2012 då InfoKooperativets egen administratör övertog ansvaret för dessa uppgifter.

- **XUNTOS – INFOKOOP KONSULT EK FÖR.** InfoKoop Konsult ek för – idag med tilläggsnamnet Xuntos – fanns ej med som nära samarbetspart i den beskrivning som presenterades i ansökan. Det skulle emellertid bli den här organisationen som blev projektets närmaste samarbetspart. InfoKoop Konsult utgör den andra organisatoriska delen av InfoKooperativet, det vill säga den affärsmässiga och ekonomiska verksamhet som utvecklas inom ramen för ett socialt företagande, och som drivs parallellt med den ideella föreningen (projektägare). Det var emellertid InfoKooperativets ideella förening som här stod som ansvarig projektägare för MM-projektet. Den ideella föreningen är dessutom medlemsorganisation i InfoKoop Konsult ek för, och istället för att vända sig till Folkbildningsföreningen/Glokala folkhögskolan för likviditetsstöd innan utbetalningar av rekviderade bidragsbelopp från Integrationsfonden var det nu InfoKoop Konsult som kunde träda in och bistå med stöd projektiden ut. InfoKoop Konsult uppträder numera även under varumärket Xuntos och samverkar med ideella föreningen InfoKooperativet i bland annat arbetsgivarfrågor för anställd personal.

Kontakt: Jenny Ljunggren, kassör. Mail: jenny@infokooperativet.se
www.infokoopkonsult.se eller www.xuntos.se

- **ENTER MÖTESPLATS**, en mötesplats för unga kvinnor som drivs av Stadsmissionen i Malmö. Enter blev en viktig samverkanspart i rekryteringen av deltagare för genomförandet av metodutveckling för de yngre deltagarna, MM-Ung.

Kontakt: Johanna Saunders, socionom och verksamhetschef. Tel: 040 – 810 90

- **PAULI GYMNASIUM**, Malmö stad, fanns ej med bland de samarbetsparter som planerades vid projektstarten, men blev en desto mer viktig intressent i samarbetet med de yngre kvinnorna. Både rektor och kurator deltog med stort intresse i dialoger med både projektledare och projektdeltagare om behov av attitydförändring från lärares och skolans sida i synen på de unga kvinnornas utbildnings- och utvecklingspotential.

Kontakt: Birgitta Drews, rektor. Tel: 040 - 34 30 95

Ulla Stenquist, kurator. Tel: 040 – 34 33 57

- **ÖVRIGA**. Projektets övriga kontakter och samarbetsparter har varit:

ABF språkträning (ABF Malmö)

Kontakt: Christel Lyberg, handledare. Tel: 0709-23 00 12.

Arbetsförmedlingen Malmö

Kontakt: Tommy Krondahl, arbetsförmedlare. Tel: 010 – 4874967

Drömmarnas Hus, Malmö

Kontakt: Sanna Bang Olsson, ungdomscoach. Tel: 040 – 31 15 84

Enheten Vuxna/Försörjningsstöd, Södra innerstaden, Malmö Stad

Kontakt: Daniel Karlsson, socialsekreterare. Tel: 040-34 57 66

Enter Mötesplats för unga kvinnor som drivs av Stadsmissionen i Malmö

Kontakt: Johanna Saunders, socionom och verksamhetschef. Tel: 040 – 810 90

Feministiska nätverket i Malmö. www.malmosfeministiska.wordpress.com

Kontakt: Aina Gagliardo. Mail: ainagagliardo82@gmail.com

Garaget – en mötesplats med biblioteksfilial m m, Malmö stad

Kontakt: Henrik Nilsson. Tel: 0721 – 82 90 91

www.malmo.se/Medborgare/Kultur--noje/Garaget/Garaget.html

Medborgarkontoret Södra Innerstaden, Malmö stad

Bergsgatan 54. Tel: 040-34 64 84

Mera Möllan (projektverksamhet om integration, arbetsliv, näringsliv och stadsdelsutveckling med Malmö stad som projekägare och med Europeiska socialfonden som medfinansiär)

Kontakt: Caroline Franzén och Ibrahim Al-Khamisi. Tel: 0733-708911

2.2 Projektidé – målgrupper och avsikter

2.2.1 MÅLGRUPPER OCH CENTRALA BEGREPP I PROJEKTARBETET

Projektets målgrupper hade i projektansökan/planen formulerats utifrån Integrationsfondens program och direktiv, och även utifrån InfoKooperativets egna erfarenheter och dialoger med samverkansparter.

- **FOKUS PÅ KVINNOR.** I enlighet med Integrationsfondens riktlinjer skulle MM-projektet således riktas till *tredjelandsmedborgare* som är i behov av medborgarkunskap för att kunna ta del av och utvecklas i det svenska samhället på ett sätt som både får deltagaren och samhället att växa. Redan i förberedelserna med projektansökan fanns ett särskilt fokus på kvinnor i alla åldrar, som av olika anledningar har svårigheter att ta till sig samhälls- och medborgarinformation och som har brister i svenska språket. I ljuset av detta har ett ytterligare syfte – utöver vad som beskrivs nedan – varit att *”utveckla en pedagogisk modell för hur en ideell förening kan erbjuda medborgarkunskap för nyanlända tredjelandsmedborgare.”*

Kommentar: Som framgår i rapportens följande redogörelser har begreppet ”tredjelandsmedborgare” inneburit svårigheter att nå fram i kommunikation med samarbetsparter. Detta resulterade i att informationsmaterial och förklarande texter om förväntningar på målgruppen, det vill säga projektets deltagare, på tidigt stadium arbetades om. Om kriterierna för vad som anses vara ”tredjelandsmedborgare” stod definierade, väckte detta starka motreaktioner. ”Då kan vi inte hjälpa till”, blev kommenterade socialsekreterare med flera inom stadsdelförvaltningen som skulle medverka till rekrytering genom att rekommendera personer med behov av stärkta samhälls-/medborgarkunskaper och även språkkunskaper i svenska. Frågan om motsättningen mellan å ena sidan begreppet tredjelandsmedborgare och å andra sidan faktiska behov av medborgarkunskap och färdigheter i svenska språket som verktyg för fungerande integrering kommenteras på flera ställen i den här slutrapporten, samt även i rapporten från projektets följeutvärderare.

- **MEDBORGARKUNSKAP OCH EGENMAKT** var de två centrala begrepp som projektet MM-projektet hade kretsat kring i utarbetande av idé och även i metod och utförande. I tidigare projekt och verksamheter inom InfoKooperativet hade begreppet egenmakt stått i centrum, både i förhållningssätt och i utbildningsaktiviteter för deltagare i såväl arbetsträning och språkträning. Det fanns också insikter om att begreppet ”egenmakt” kommit att särskilt uppmärksammas inom integrationspolitiken.

- **KASAM – EN KÄNSLA AV SAMMANHANG.** Även begreppet KASAM – ofta förklarat som ”en känsla av sammanhang” var ett begrepp som det också tagits fasta på i processerna med att utarbeta projektansökan. Detta hade skett som direkt följd av det nära samarbete med Södra Innerstaden och projektverksamheten Nya Aktivitetsporten. Nya Aktivitetsporten hade under ett par års tid finansierats genom Finsam och utvärderingsarbetet hade påbörjats. Det tidigare samarbetet med InfoKooperativet var en viktig del i detta utvärderingsarbete då Nya Aktivitetsporten hänvisat åtskilliga deltagare vidare till InfoKooperativets arbetsträning och språkträning. Samarbetet hade ansetts som mycket lyckat och framgångsrikt och den analys och utvärdering som påbörjats hade tydligt visat på betydelse av KASAM som förklaring till lyckad arbetsträning och språkträning. Den teoretiska bakgrunden till begreppet KASAM har utarbetats av sociologen *Aaron Antonovsky* (1923-1994)⁴ som menade att hälsa inträffar då *individen har en känsla av sammanhang* (KASAM). Antonovsky utvecklade även ett sätt att mäta denna känsla, och menade att ju högre KASAM en person har, desto större chans är det att personen håller sig frisk. Att ha en hög känsla av sammanhang betyder att *man upplever tillvaron som meningsfull, begriplig och hanterbar*. Detta har visat sig vara en grundläggande förutsättning för att kunna bevara psykisk hälsa och god livskvalitet.

2.2.2 SYFTEN OCH MÅLSÄTTNINGAR

MM-projektets syften hade i ansökan och projektplanen beskrivits i tre nivåer:

1. **INDIVIDNIVÅ:** att erbjuda tredjelandsmedborgare medborgarkunskap i enlighet med deras individuella behov och kunskapsbas för att tillsammans *stärka sin egenmakt och livskvalitet*.
2. **METODNIVÅ:** att medvetandegöra förhållningssätt i integrationsarbete genom att särskilt *uppmärksamma effekter, förståelse och kunskapsprocesser* i växelspelet mellan fokus på *individer respektive grupp*.
3. **SAMVERKANSNIVÅ:** att vidareutveckla samverkan mellan InfoKooperativet och Södra Innerstadens stadsdelsförvaltning i Malmö – i verksamheter som ägnas åt att *stärka människors delaktighet och egenmakt*.

⁴ Aaron Antonovsky (1923–1994). Född i USA och emigrerade till Israel 1960. Verksam som professor i medicinsk sociologi vid Ben-Gurion University of the Negev undervisade han läkare och studenter vid medicinska fakulteten om betydelsen av att se hela människan i sitt sammanhang, och att hälsa består av flera dimensioner. (2011-12-12, Folkhälsoinstitutet: <http://www.fhi.se/Handbocker/Seniorguiden/Fakta-om-halsosamt-aldrande/Halsa-vad-ar-det/>)

Projektet har även haft som syfte och ambition att

- genom ett *öppet och medvetet bemötande* erbjuda tredjelandsmedborgare, boende i Malmö, möjligheter till *informationsökningar, dialoger och lärandeprocesser* om det *svenska samhällets uppbyggnad, demokratiska spelregler, rättigheter och skyldigheter* samt även individers möjligheter att samarbeta med varandra för att tillsammans stärka sin egenmakt och livskvalitet.
- *medvetandegöra förhållningssätt* i integrationsarbete genom att särskilt *uppmärksamma effekter* – förståelse och kunskapsprocesser – utifrån om aktiviteterna i planering och genomförande riktar sig *direkt till varje enskild individ, eller* om aktiviteterna istället prioriterar och fokuserar *individers kulturella och etniska sammanhang* samt även nära relationer inom familj, släkt och vänner.
- *vidareutveckla samverkan* mellan InfoKooperativet och Södra Innerstadens stadsdelsförvaltning i Malmö – och på sikt även flera stadsdelar – i verksamheter som ägnas åt att *stärka och underlätta människors delaktighet och egenmakt*, särskilt i verksamheter som förenar möjligheter till ökade kunskaper i svenska språket med möjligheter att komma i kontakt med och *lära känna arbetslivet*.

Projektets målsättningar:

- **PROJEKTETS KVANTITATIVA MÅL** har varit att under tre halvdagar i veckan ta emot grupper med plats för upp till tolv deltagare i varje. Enligt ansökan skulle deltagarna skrivas in i verksamheten för en tremånadersperiod med möjlighet för förlängning fram till dess att kunskapsmålet är uppnått eller det att deltagaren själv vill avsluta.

Kommentar: Efter kartläggningar utifrån deltagarnas behov, erfarenheter och slutsatser i kontakter med Södra innerstadens stadsdelsförvaltning formerades istället två deltagargrupper. Under hösten 2011 var de två grupperna indelade utifrån språkkunskaper, från och med nyåret 2012 förändrades gruppindelningen utifrån ålder, det vill säga enligt konceptet MM-Mogen och MM-Ung. Den planerade tremånadersperioden förlängdes för samtliga deltagare. Nya deltagare skrevs in i projektet löpande.

- *Det totala antalet deltagare* i projektet var 20 kvinnor, varav 15 äldre (MM-Mogen) och 5 yngre (MM-Ung).
- *Det genomsnittliga antalet schemalagda aktivitetstimmar* har varit 12tim/vecka fördelat över 4 halvdagar samt därutöver tid för individuella möten och samtal under hela projektperioden.
- *Antal genomförda medborgarkunskapsaktiviteter* har varit 125 gruppträffar/lektioner à 3 tim (inkl studiebesök, filmproduktion mm) fördelat över två parallella grupper för sammanlagt 20 deltagare (alla kvinnor).

Vidare har – utifrån projektplaneringen i ansökan samt dialoger med samverkansparter – genomförts:

- *Följeutvärdering.* Deltagarnas aktiva medverkan i totalt 10 träffar tillsammans med följeutvärderare.
 - *Lokala dialoger om integration.* 3 lokala seminarier i projektets regi för dialoger med förvaltningar och organisationer i Malmö om integration, medborgarkunskap och egenmakt.
 - *Nätverksträffar.* Medverkan i 4 nätverksträffar för dialoger och erfarenhetsutbyten med andra pågående projekt (anordnat av Integrationsfonden respektive Linköpings universitet).
- **DE KVALITATIVA MÅLSÄTTNINGARNA** fokuserar på både individens och gruppens kunskapsutveckling.
 - *Individuell nivå.* På individuell nivå var målet att varje deltagare skulle kunna uttrycka *tillfredsställelse* med de aktiviteter och individuella handledning som erbjudits samt uppleva en *ökad och stärkt känsla av egenmakt och integration* i det svenska samhället.
 - *Gruppnivån* fokuserade på hur deltagarna tillsammans skulle uppleva att *nya kunskaper* utvecklats utifrån den *språkräning och medborgarkunskap* som erbjudits och även hur dessa skulle kunna användas i praktiken i samhället.

Kommentar: Måluppfyllelsen – både individuellt och grupp – har dokumenterats i följeutvärderingsrapport.

2.2.3 Mottagare av projektresultat

Resultaten av projektets genomförande och implementeringar förutsattes enligt projektplanen ske enligt följande:

- **INDIVIDUELL KOMPETENS OCH EGENMAKT.** Det var projektets deltagare som förutsattes vara mottagare av projektresultat i form av *ökad kompetens* genom att skaffa sig *ökade medborgarkunskaper* och kunskaper i svenska språket liksom även en *stärkt egenmakt* att *råda över och påverka sin livssituation*.

Kommentar: Projektets genomförande och metodutveckling har följt ambitionen om deltagarnas individuella kompetens och utveckling för egenmakt vilket också resulterat i en modell/arbetssätt: MM-Mogen (de äldre kvinnorna) och MM-Ung. Båda grupperna ger uttryck för ambitionerna om att stärkt medborgarkompetens och egenmakt har infriats. Processerna beskrivs närmare i rapporten från följeutvärderaren Jenny Butler (redovisas i eget dokument).

- **METODER.** Mottagare av resultaten av de metoder och förhållningssätt som vidareutvecklas i projektet uppgavs i första hand vara InfoKooperativet som även efter projektets avslut hade ambitionen att på olika sätt – och i samverkan med Södra Innerstadens stadsdelsförvaltning – driva verksamheter som kombinerar språkträning och förberedelser inför arbetsliv.

Kommentar: Uppföljningen av utvecklingskoncepten och modellerna MM-Mogen respektive MM-Ung hanteras av InfoKooperativet i två parallella spår. MM-Mogen drivs vidare i ideell regi genom att gruppen med de äldre kvinnorna fortsätter att träffas en dag i veckan med styrelseordförande *Pia Hane Weijman* som volontär handledare. Träffarna sker på Garaget (kommunal mötesplats och bibliotek) i Södra innerstaden varför detta samarbete också kan fortsätta. Under våren 2012 kommer InfoKooperativet att ta ställning till hur uppföljning av MM-Ung ska ske, bland annat genom spridning av video.

2.2.4 TÄNKTA MERVÄRDEN

InfoKooperativet var en arbetsplats som skapats med och av människor som tidigare befunnit sig i utanförskap. Det fanns mycket god kunskap om det samhälle som människor i Malmö lever i, och mycket goda kontakter och kunskaper i synnerhet inom Södra Innerstadens stadsdel. Dessa erfarenheter och kontakter är ett mervärde i sig liksom det faktum att människor från många länder umgås dagligen i de olika aktiviteter som förekommer på InfoKooperativet.

- **METODIKENS FOKUS PÅ ORDFÖRSTÅELSE.** Ett mervärde som projektet antogs tillföra var projektmetodikens fokus på ordförståelse, väl tilltagen schemalagd tid samt uppmärksamhet på deltagarnas egna översättningar liksom dialoger i grupp och tillsammans med mentorer.

Kommentar: Detta mervärde har haft en central betydelse då det visat sig, i och med att medarbetaren Azad Homar (som inledningsvis var praktikant, men senare fick en anställning) bidrog med sina språkkunskaper och i dialoger och översättningar kunde förklara hur oerhört lätt det är att tro sig förstå, och tro sin samtalspart förstå – men att språksvårigheterna måste övervinnas om verklig ordförståelse ska ske.

- **FÖREBILDER I KUNSKAPSPROCESSER.** Ett ytterligare tänkt mervärde var att projektets mentorer själva – både i arbetsträning (från ohälsa och utanförskap till fungerande arbetsliv) och i språkträning – kunde vara förebilder i kunskapsprocesser som leder till personlig utveckling, sammanhang och faktiskt egenmakt. Det fanns dessutom en grupp i den tidigare språkträningsverksamheten som inför projektets start stod redo att gå in som frivilliga mentorer och därför utgjorde en unik resurs i bemötandet av de nytilkommande projektdeltagarna i MM-projektet.

Kommentar: Projektmedarbetarna Marie Meijer, Lisa Held och Azad Homar hade alla erfarenhet av långa sjukskrivningar och långa tider av arbetslöshet. Deras personliga erfarenheter och insikter om utanförskap fick därför stor betydelse för deltagarna, inte bara som förebilder utan också som empatiska och kunniga kamrater.

- **IDÉ- OCH KUNSKAPSUTBYTEN I SAMVERKAN.** Det mångåriga och nära samarbete mellan InfoKooperativet och Södra Innerstadens stadsdelsförvaltning antogs vidare utgöra mervärden på flera sätt: Det fanns dagliga kontakter mellan företrädare från de båda organisationerna och verksamheterna. Det skedde ett kontinuerligt idé- och kunskapsutbyte och det fanns en gemensam vision om nödvändigheten av att flera intressenter – offentliga, privata i näringslivet såväl som inom föreningslivet och den sociala ekonomin – skulle samverka i stadsdelsutvecklingen för de boendes trygghet, delaktighet och livskvalitet.

Kommentarer: Som kommer att framgå av den fortsatta rapporten samt även i utvärderingsrapporten är det dock ej samarbetet med Södra innerstadens stadsdelsförvaltning om primärt ligger till grund för metodutveckling eller idé- och kunskapsutbyten. Det är inte minst en pågående omorganisering av stadsdelsförvaltningen som gör att tidigare kontaktpersoner inte finns på plats längre och att tidigare dialoger ej längre hade någon naturlig ersättare. Det finns också en problematik kring tolkningen av tredje-lands-medborgare som försvårar samarbetet. Utvecklingsarbetet skedde istället snarare internt inom projektgruppen tillsammans med deltagarna – både de äldre och yngre kvinnorna. Dessutom, som följd av att handledaren/projektledaren Aina Gagliardo sökt nya vägar för kontakt och samarbeten, öppnades gymnasiet och Komvux som kontaktytor för erfarenhetsutbyten – och även diskussioner, och till och med vissa konfrontationer. Det är också i den här delen som MM-projektet kan bidra till förnyelse och innovation i pedagogisk verksamhet för unga kvinnor som nyligen anlänt till Sverige och som behöver särskilt stöd för kunskaps- och integrationsprocesser.

2.2.5 UPPHANDLING AV UTVÄRDERINGSTJÄNSTER

I och med beslut om beviljande av projektstart gjordes överenskommelse med *Jenny Butler, socionom, Ateljé Mellanrummet*, om utvärdering av projektet. Valet av utvärderare utgick från att det måste finnas kompetens och dokumenterad erfarenhet av media och uttryckssätt som *inte bara utgår från det talade och skrivna ordet*. Bakgrunden till den här uppfattningen var att erfarenheterna från InfoKooperativets tidigare språkträningsverksamhet hade visat att verklig delaktighet och ömsesidig förståelse i samtal och dialoger måste innefatta *alternativa uttryckssätt för kommunikation*:

- Oavsett orsaker till människors utanförskap finns behov av *socialt och emotionellt stöd*, och inte sällan *rehabilitering efter traumatiska upplevelser* och *annan fysisk och psykisk ohälsa*. Det behövs också arbetssätt som har läkande och stärkande inverkan, inte minst som stimulans till *ökad livslust och självkänsla*.
- Bild och konstnärliga uttryck är exempel på alternativ i kommunikation, om än ovanliga i sammanhang då medborgarkunskap och integrationspolitiska mål står i fokus. Emellertid, bild och bildskapande kan fungera som *brygga mellan individers symbolvärld, över till det talade och skrivna ordet*, det gäller såväl i arbetslivsrelaterad rehabilitering som i praktiskt integrationsarbete.
- Det innebär vidare att deltagare med begränsade kunskaper i svenska språket kan använda sina egna bilder – och i betraktandet av andras bilder – för att bättre kunna *göra*

sig förstådda och föra dialoger i komplexa resonemang och djupt personliga reflektioner och frågeställningar.

- Samtalspartners i ett utvärderingsarbete – som utgår från svenska språket – får genom bild och bildskapande också bättre möjligheter att förstå och förmedla sig i dialogerna. Detta stärker kvalitet och tillförlitlighet i utvärderingen.

Mot bakgrund av ovan utgick upphandlingen av utvärderingstjänsterna från följande kriterier ifråga om den person som skulle vara ansvarig för utvärderingen:

- Högre relevant *utbildning från universitet/högskola*
- Erfarenhet av *utvärderingsuppdrag* respektive *redaktionell dokumentation* (skriftliga, bearbetade rapporter) – minst två referenter/uppdragsgivare
- God kännedom om *villkoren för nyanlända kvinnor och män* – unga som äldre – för ny tillvaro och boendesituation i Sverige
- Dokumenterad *erfarenhet av arbete* – socialt, pedagogiskt eller på annat sätt tillsammans med *människor från utomeuropeiska länder*
- Pedagogisk erfarenhet – *arbete inom utbildningsverksamhet*
- Arbete i verksamhet inom området *arbetsmarknad och arbetslivsutveckling*
- Högre utbildning inom och dokumenterad erfarenhet av arbete med *bildterapi, bildcoaching eller annat bildskapande/bildpedagogisk arbete* som metod för symbolkommunikation
- Genomgår *regelbunden handledning/kompetensutveckling* för terapeutiskt/socialt rehabiliterande arbete med klienter

Kontakter med verksamma bildterapeuter i Skåne (www.bildterapiskane.se) visade att priset per timme är i stort sett det samma för samtliga anslutna medlemmar samt att kompetens inom området bild och arbetsliv kunde erbjudas av flera. I fråga om kompetens från arbete med nyanlända från utomeuropeiska länder var utbudet mera begränsat. Då samtliga kriterier skulle tillgodoses föll valet på Jenny Butler, Ateljé Mellanrummet, som tidigare också anlitats av InfoKooperativet och nu fick möjligheter att vidareutveckla en metodik för utvärdering tillsammans med kvinnor med begränsade kunskaper i svenska språket. (Se vidare i separat utvärderingsrapport.)

Foto: Jenny Ljunggren, InfoKooperativet (Xuntos-InfoKoop Konsult ek för)

3. PROJEKTETS GENOMFÖRANDE

3.1 Organisation – deltagare – medarbetare – aktiviteter

- **LOKALER.** MM-projektet genomfördes i InfoKooperativets dåvarande lokaler på Västanforsgatan 21b på Sofielundsområdet i Malmö södra innerstad. I lokalerna fanns ett större lekionsrum, IT-rum samt kontorsrytymmen som avdelats för projektets deltagare respektive administration. Vissa schemalagda aktiviteter förlades till Garaget – kommunalt driven mötesplats och biblioteksfilial – som ligger på gångavstånd från Västanforsgatan. I kontakten med de yngre kvinnorna (MM-Ung) under våren 2012 har möten och träffar ofta förlagts till centrala mötesplatser i Malmös innerstad.
- **PROJEKTLEDNING – HANDLEDNING.** Initialt anställdes ej någon projektledare. Istället inrättades befattningen "handledare" med uppdraget att dels handleda deltagare, men dels också handleda övrig projektpersonal. Den första handledaren var *Johanna Carlström* som påbörjade arbetet den 13 juni men som redan i juli begärde tjänstledighet. Med kort varsel erbjöds och påbörjade *Aina Gagliardo* tjänsten handledare från och med augusti.
- **PROJEKTANSVAR.** Den ursprungliga tanken var att *Eva Maria Mörner* skulle anställas i sin roll som projektansvarig (övergripande uppföljning av projektaktiviteter och projektekonomi). Detta realiserades aldrig. Istället har rollen som projektansvarig utförts på ideell basis och den budget som fastställts och beviljats för en anställd projektansvarig (10%, 4tim/v) fördes i ett senare skede över till att finansiera förlängd anställning för projektledaren/handledaren samt. Under projektets första månader kunde Eva Maria Mörner finnas till hands i stort sett dagligen eftersom detta var möjligt att kombinera med anställning i annat uppdrag hos Folkbildningsföreningen. Från och med mitten av augusti 2011 påbörjade Eva Maria Mörner ett annat arbete som innebar att närvaron schemalades vissa timmar enligt överenskommelse. Under projektets sista månader har projektansvaret koncentrerats till uppföljning av projektets redovisning och avslutning. Enligt fullmakt har Aina Gagliardo haft behörighet att företräda projektet i alla frågor som rör projektansvaret och således haft ett kombinerat ansvar som handledare och projektledare, samt även rekryteringsansvar (se nedan).
- **REKRYTERINGSANSVAR.** Enligt fastställd och beviljad budget fanns utrymme för finansiering av en deltidstjänst inom Södra innerstadens stadsdelsförvaltning – Nya Aktivitetsporten eller annan enhet – att svara för rekrytering av deltagare till MM-projektet. Inte heller detta realiserades då stadsdelsförvaltningen genomförde omorganiseringar som bland annat berörde Nya Aktivitetsporten samt även de chefstjänstemän som medverkat i ansökningsprocesserna. Eftersom medarbetarna och ansvariga för Nya Aktivitetsporten dessutom nu ställde sig tveksamma till att medverka till rekrytering av deltagare som

svarat mot samtliga kriterier för "tredje-lands-medborgare" uppstod också tvivel om huruvida Nya Aktivitetsporten var den optimala samverkansparten.

Rekryteringsansvaret kom därför istället att vart efter föras över på handledaren/projektledaren Aina Gagliardo som efter omfattande kontakter framför allt etablerade ett lyckosamt samarbete med mötesplatsen Enter (Stadsmissionen) och som under våren 2012 resulterade i metodkonceptet MM-Ung.

- **ÖVRIG PROJEKTPERSONAL.** Den övriga projektpersonalen har bestått i: *Marie Meijer* (100%) som i sin mentorsbefattning haft delat ansvar för planering av konversation i medborgarkunskap samt för gruppen MM-Mogen (våren 2012). Under hösten 2011 arbetade Marie Meijer i team med Aina Gagliardo och under våren 2012 delades ansvaret med *Azad Homar* som inledningsvis medverkat som praktikant men som genom en utvecklingsanställning (100%) fick direkta ansvarsuppgifter (tolkning/svenska-arabiska-kurdiska och mentorskap). I personalgruppen har även funnits *Lisa (Lisbeth) Held* som funnits till hands om IT-mentor för de kvinnor som behövs särskilt stöd vid datorerna i uppgifter med informationssökningar m m.
- **EKONOMISK REDOVISNING.** Den ekonomiska redovisningen sköttes inledningsvis av *Lars-Åke Ekstrand*, Folkbildningsföreningen i Malmö/Glokala folkhögskolan. Från och med 2012 övertogs uppgiften av *Ulla Rosander Liljegren*, administratör på InfoKooperativet tillika ordförande i styrelsen vid den här tiden. Lars-Åke Ekstrands bistod med råd och stöd för att övergången skulle fungera och tack vare gott stöd även från Europeiska Integrationsfonden skedde detta utan större svårigheter.
- **FÖLJEUTVÄRDERARE.** Som redovisats i föregående kapitel anlitas *Jenny Butler*, socionom, Ateljé Mellanrummet, till uppdraget som följeutvärderare av projektet. På grund av den sena projektstarten och nära förestående semestrar/sommaruppehåll bestämdes att utvärderingsarbetet skulle aktiveras först under augusti månad (2011).

3.2 Deltagargrupper – Arbetssätt

3.2.1 MM-MOGEN OCH MM-UNG

Från augusti 2011 fram till januari 2012 existerade endast två grupper med äldre kvinnor – grupp I och grupp II. Grupp I hade relativt goda språkkunskaper medan Grupp II var de kvinnor som behövde särskild språkträning för att kunna tillgodogöra sig medborgarkunskaper. Från och med årsskiftet fördes de två grupperna samman till MM-Mogen, samtidigt som en ny grupp med yngre kvinnor skapades: MM-Ung.

I samband med övergången till de två nya grupperna – och för att kunna tillgodose alla deltagares behov på bästa sätt – gjordes också en uppdelning i ansvar för handledning och mentorskap i respektive grupp. *Marie Meijer* och *Azad Homar* tog ansvar för *MM-Mogen* och *Aina Gagliardo* tog handledaransvar för *MM-Ung*. I och med denna förändring började personalen inom MM-projektet också att iaktta hur olika metoder och förhållningssätt utkristalliseras för respektive grupp. Samtidigt uppstod också behov av handledning för Marie Meijer och Azad Homar att få praktiskt stöd av Aina Gagliardo i fråga om rapportering och pedagogisk planering. Ett antal workshops för projektpersonalen leddes av Aina Gagliardo där samtal om egenmakt, medborgarkunskap och känsla av sammanhang diskuterades, både internt inom InfoKooperativet och i förhållande till målgruppen.

3.2.2 FÖRHÅLLNINGSSÄTT – DELTAGARNAS PÅVERKAN

- **KASAM – FÖRSTÅELSE, HANTERBARHET OCH MENINGSFULLHET.** Ett teoretiskt perspektiv som i genomförandet kom att prägla det praktiska och metodiska förhållningssättet i MM-projektet har sin grund i begreppet *KASAM*. Detta var också en utgångspunkt och avsikt redan under idéstadiet då ansökan sammanställdes (se ovan 2.2.1). Framför allt var det i och med att *Aina Gagliardo* tillträdde som handledare och senare även projektledare som ambitionen att samtliga projektaktiviteter föra in *KASAM* som tillämpning i arbets- och förhållningssätt i samarbetet med såväl deltagare och medarbetare.
- **INTERVJU OCH KARTLÄGGNING – MÅLGRUPPENS DELAKTIGHET.** Det är bland annat också *KASAM*-perspektivet som står bakom att all handledning utgått ifrån en intervju med respektive deltagare för att få en överblick om var individen befinner sig språkligt, i utbildningsnivå och i allmänhet i livet. Intervjun med varje deltagare har sedan legat till grund för en kartläggning av *behov, svårigheter och styrkor*. Utifrån den information som kommit fram ur denna process har varje deltagare fått stöd och handledning inom de kunskapsområden som hon efterfrågat. Målgruppens delaktighet i alla projektets faser har vidare utgjort en grundläggande förutsättning i förhållningssätt och bemötande under MM-projektets genomförande. Detaljplanering och aktivitetens utformning har således genomgående skapats utifrån deltagarnas egna formulerade behov och synpunkter.
- **INFORMATION OCH INTRODUKTION TILL DELTAGARE.** I och med att varje ny deltagare intervjuas av projektledaren och förbereds på att själv ta ansvar genom att formulera sina behov och synpunkter får deltagarna också själva påverka i sin kunskapsutveckling om medborgarkunskap och egenmakt. Det har därmed också för deltagarna varit viktigt att genom inlärningsmetoden kunna förstå centrala begrepp som medborgarkunskap och egenmakt. En fråga för både mentorerna och deltagarna har därför varit: *vad betyder medborgarkunskap och egenmakt för varje individ i projektet utifrån de erfarenheter och kunskapsbas som var och en besitter?*

- **INTERN UTVÄRDERING.** Möjligheter till deltagarpåverkan har även kunnat ske genom det att MM-projektet som en del av sitt program haft en fortlöpande utvärderingsprocess med deltagarna, både internt och externt. Den interna utvärderingen planeras och utförs av Aina Gagliardo med var och en av deltagarna samt i grupp. Detta skedde två gånger i månaden och innebar en kort intervju med frågorna: Vad är bra? Vad är mindre bra? Hur upplever du din roll i gruppen? Förslag till förändring? Med dessa frågor som utgångspunkt kunde dessutom mentorerna följa både de individuella inlärningsprocesserna och gruppprocesserna.

3.3 Exempel på genomförda aktiviteter

3.3.1 TEMA FAMILJ

Dag: Torsdagen den 22 september 2011)
 Deltagare: *Sawsan, Fazilah, MocKin, Nazanin och Suzan*
 Mål: Arbeta med presentationsövningar och läsa tidningen
 Delmål: Alla pratar och är delaktiga på något sätt i övningarna

PRESENTATION (15 MIN).

- Hälsa välkomna
- Alla säger sitt namn
- Berättar dagens upplägg: mind-map, en och en, sedan frågor två och två, därefter stor grupp, efter detta läsa tidningen och sist en utvärderingsövning

MINDMAP OM FAMILJ (45 MIN)

- Skriva mindmap om familj, sedan
- Sätta sig två och två och gå igenom övning nr 2 med frågor till varandra.
- Gå igenom texten först
- Dela sedan upp i små grupper om två och två

LÄSA TIDNINGEN (30 MIN)

- Gå igenom gratistidningarna Metro och City
- Läsa olika artiklar
- Beskriva ord

UTVÄRDERING – GRUPPÖVNING (15 MIN)

- Vad har jag lärt mig idag?
- Anteckna och skriva med vad alla deltagaren säger.

KOMMENTAR OM DAGEN:

Varje deltagare fick en mind-map med 11 tomma tankebubblor som strålar ut från ordet "Familj". Övningen går ut på att på vänster sida av pappret fylla i bubblorna efter påståendet "Vad är det viktigaste för mig när det kommer till familjen?". På höger sida av pappret fyller deltagarna i efter frågan "Hur skulle jag vilja ha det för min familj/inom familjen?"

Alla deltagare fick en stund att fylla i hela pappret individuellt och sedan uppmanades de som var färdiga tidigt att hjälpa de andra. Detta gjorde de väldigt entusiastiskt. En av deltagarna påpekade att det var den bästa svenskövningen hon någonsin gjort, att hon för första gången förstod orden på riktigt.

När alla fyllt i mind-mapen fick var och en av deltagarna läsa upp vad de skrivit och argumentera för varför de skrivit just de orden. Nästa övning utgick från ett papper med färdiga presentationsfrågor, ex Var kommer du ifrån? Hur många syskon har du? Etc. Deltagarna gick ihop två och två och frågade varandra alla frågorna varsin gång. Sedan vände de på pappret och fick fylla ofullständiga meningar med liknande frågor. Koncentrerad och glad stämning, alla diskuterade frågorna med varandra. En av deltagarna, Nazanin, får hjälp med tolkning av både Suzan och Fazilah ganska mycket.

När denna övning avslutades var klockan redan 13.00 och vi avslutade för dagen. Det vill säga, vi hann inte med varken att läsa tidningen eller en liten utvärderingsövning.

En tanke är att ha utvärdering varje torsdag av hela veckan. Annars hinner vi inte med att jobba ihop.

Vid anteckningarna: Aina Gagliardo.

3.3.2 GRUNDLÄGGANDE IT-KUNSKAP

Dag:	Onsdagen 28 september 2011
Deltagare:	Remziye, Habibe, Fazilah, Ahn, MocKin, Mihane och Suzan
Mål:	Att deltagarna får vägledning och information om hur man startar en dator samt hur man gör informationssökningar
Delmål:	Alla är deltagare är delaktiga på något sätt i övningarna, mentorskapet praktiseras genom att de mer erfarna vägleder de som kan mindre

INFORMATIONSSÖKNING I TIDNINGEN (30 MIN). Deltagarna går ihop två och två och hittar en artikel i tidningen som de tycker verkar intressant. Aktuella sökmotorer:

www.google.com

www.wikipedia.se

DATORKUNSKAPSÖVNING (1 TIMME). Denna övning går ut på att hitta mer information på Internet om någonting i den artikel de valde. Det kan handla om att söka upp mer information kring artikeln på nätet eller bara att hitta en detalj i artikeln som de vill fördjupa sig i (ex. en 45årig man från Falun blev lurad av försäkringskassan; de kan här kolla upp medelålders män, Falun, försäkringskassan eller mer info om själva händelsen). Under övningens gång uppmanas deltagarna att hjälpa varandra och att jobba i grupp. Informationssökningen sker i grupper om två och alla deltagare ska ha gjort minst en sökning var.

AVSLUTNING (30 MIN). Alla samlas och berättar i stor grupp hur de upplevde övningen.

KOMMENTARER OM LEKTIONEN:

"Två deltagare kom i tid (Remziye och Habibe), resten kom från 10 till 30 min för sent. Ett problem. Lektionen började med att läsa tidningen och hitta artikel. Alla fick läsa ett stycke var. De flesta har ganska dålig läsförståelse, vissa knappt någon alls. Jag får intrycket av att en del av deltagarna låtsas som att de förstår ganska ofta. Sedan en kort paus.

De flesta klagar över det faktum att vi ska öva med datorkunskap idag. Det är jobbigt och tråkigt säger en. Men när vi väl kommer in i datorsalen och de sätter sig två och två arbetar de koncentrerat med att logga in och hitta sökmotorer (google). Här observerar jag att de som kan mindre helst inte försöker så mycket utan låter den som kan mest göra jobbet. Måste skapa övningar som utmanar alla lika mycket. Temat för idag var informationssökning i allmänhet men i fortsättningen är det bra att ha ett specifikt tema, till exempel försäkringskassan, som deltagarna ska hitta information om."

Vid anteckningarna: Aina Gagliardo

3.3.3 TEMA FÖRSÄKRINGAR

Datum: 25 april 2012

Mentorer: Marie och Azad

Deltagare: Sawsan Ali, Fazila, Iman, Nazanin, Suzan (MM-Mogen)

Ur förberedda informationstexter för diskussion och ordförståelse:

FÖRSÄKRINGAR. *"I dagens samhälle så kan man välja att försäkra vissa saker, andra saker är obligatoriska, om man äger en bil så måste man trafikförsäkra bilen. Så vad är egentligen en försäkring, en försäkring är en form av skydd?"*

BARNFÖRSÄKRING. *"Precis som det är självklart att ha försäkring för hemmet och bilen så borde det vara självklart att ha en försäkring om det händer våra barn något. Med en barnförsäkring får barnet skydd både vid olycksfall och sjukdom. De försäkringar som kommunen tecknat gäller bara under den tid som barnet vistas på dagis eller i skolan. Därför är det viktigt att se till att barn har en bra barnförsäkring som gäller både vid sjukdom och olycksfall."*

NÖDVÄNDIGT ATT TECKNA FÖRSÄKRING? *"Många gånger behöver man inte teckna en försäkring, men allt man gör är en risk. Man kanske cyklar och ramlar, blir sjuk under semesterresan, krockar med bilen. Och om några av dessa saker skulle inträffa, så är risken att man inte får hjälp med pengar om man inte har någon försäkring. Om man tecknat en försäkring för olika saker får man tillbaka en del av kostnaden man har haft med olyckan."*

FÖRSÄKRINGSTAGARE OCH FÖRSÄKRINGSGIVARE. *"Den som tecknar en försäkring kallas en försäkringstagare, det är den personen som måste bedöma hur stor risk han/hon är villig att ta. Om man vill teckna en försäkring, då kontaktar man en försäkringsgivare."*

FÖRSÄKRINGSGIVARE I SVERIGE. *"Det finns flera olika försäkringsgivare i Sverige. Här är några av de vanligaste: Folksam, Skandia, Länsförsäkringar, If..."*

DAGENS TIDNING OCH KOMMENTARER: Gruppen läste och diskuterade tillsammans om:

- Monarkin och populariteten i dagens läge, prins, kronprinsessa och prinsessa.
- Landskronamordet där en 19-årig flicka blev knivmördad av sin 16-åriga bror, hedersmord och hederstraditioner i olika länder, acceptans för hedersmord etc.
- Att det ska börja odlas potatis och bärbuskar på Seved (anm: Seved är ett bostadsområde, Södra Sofielund i Malmö, samma område som där InfoKooperativet är beläget).
- Peter Mangs rättegång (som är på torsdag samma vecka) och Breiviks handlingar i Norge, samt hade
- diskussion om främlingsfientlighet.

MEDBORGARBOKEN (ABF). Ur anteckningarna: *"Vi har startat med Medborgarboken ABF, det blev en succé, alla tyckte mycket om den och vill läsa i den, vi tycker att det finns mycket bra ämne som vi ska läsa och diskutera."*

KOMMENTAR TILL DAGEN: *Det var ganska bra deltagande, trots det regniga vädret. Nazanin var mycket frånvarande och Iman kom lite senare och var mycket trött.*

Vid anteckningarna: Marie Meijer och Azad Homar

3.3.4 UR ANTECKNINGARNA: MÖTET MED BETUL

De aktiviteter som genomförts tillsammans med de yngre kvinnorna – MM-Ung, med start januari 2012 – har genomgående haft annan karaktär och struktur än de tillsammans med de äldre kvinnorna, så som ovan tre exempel visar prov på. Planeringen för MM-Ung har istället vuxit fram successivt i dialogen med de unga kvinnorna.

Ur anteckningarna i kvartalsrapporten och dokumentationen för april-maj-juni 2012 kan vi läsa om följande exempel på aktivitet inom MM-Ung:

Datum:	2 april 2012
Tema:	Introduktion
Deltagare:	Betul C.

Ur Aina Gagliardos anteckningar:

"Betul C. är 26 år gammal, har två barn och studerar på Komvux. Hon kom in i MM-projektet genom en vän som deltar i kontaktpersonverksamheten på Enter Mötesplats. Betul berättar att hon haft en svår och hård tid på grund av att hennes svenska A- lärare direkt motarbetar henne. Betul säger att hon har fått dåligt självförtroende och att hon inte vågar prata på lektionerna. Allt hon säger eller skriver blir dåligt enligt läraren. Hon har fått IG tre terminer i rad, och nu funderar hon på att hoppa av."

Aina skriver vidare:

"Jag diskuterar detta med henne, finns det några alternativ? Vi pratar om vikten av att alltid ha människor omkring sig för att få stöd och kunna hitta vägar ut ur en svår situation. Hon säger att hon inte känner någon annan än turkar, att hon inte vågar prata med svenskar för att hon känner sig så osäker på språket och att hon känner att folk kommer att tycka hon är konstig. Hon kom till Sverige för ca fyra år sedan, hennes man är turk-dansk och är chef på Ikea. Hon säger att hon känner sig isolerad, att hon inte haft så många att prata med. Det är svårt också när man har barn, säger Betul."

"Jag vill ha hjälp med svenskan, och med att kunna prata med folk", säger hon. "Detta är det viktigaste. Jag vill bli sjuksköterska, säger hon vidare. Men det känns som att jag aldrig kommer att nå dit, det känns omöjligt, som om alla motarbetar mig. Jag har försökt byta skola men rektorn hjälpte oss inte, tvärtom låtsades hon som att hon inte kände till våra fall. Vi hade kunnat studera på Hvilans förberedande för sjuksköterska nu. "

"Vi kommer överens om att hon ska börja i projektet, och hon säger att hennes vän Hilal och är intresserad. Den 4 april ska de komma båda två tillsammans med Halah och börja studera svenska mer ingående."

Bildillustration från workshop (följeutvärdering) tillsammans med MM Ung.
Foto: Jenny Butler, InfoKooperativet (Ateljé Mellanrummet).

4. PROCESS – HÄNDELSER - ARBETSSÄTT

4.1 Första fasen - starten

I följande avsnitt redogörs för projektets centrala och konkreta arbete tillsammans med deltagarna. Underlaget för redogörelserna är utdrag och bearbetning av texter som tidigare redovisats i månatliga lägesrapporter (2011) samt kvartalsrapporter (fr o m 2012).

4.1.1 JUNI 2011 – INTRODUKTION

Projektet startade formellt den 13 juni 2011 varför juni månad omfattar 15 arbetsdagar. De aktiviteter som förekommit har varit:

- **INFORMATION OM PROJEKTET.** Under de första dagarna sedan beslut om beviljande av projektstart meddelats skickades ett informationsmail ut till kontaktpersoner inom Södra inner-stadens stadsdelsförvaltning (Nya Aktivitetsporten m fl enheter) samt även till chefer för försörjningsstöd i stadens samtliga stadsdelsförvaltningar. Det informerades då också om att den språkträningsverksamhet som tidigare pågått inom InfoKooperativet nu ersatts med Medborgarkunskap och att språkträningen utgör stöd och komplement till kunskapsaktiviteten.
- **INRÄTTANDE AV PROJEKTKANSLI – IORDNINGSTÄLLANDE AV LOKALER.** Projektstarten innebar vidare att ett projektkansli har inrättats samt att projektmedarbetare och övriga medarbetare på InfoKooperativet deltagit i arbetet med att iordningställa de lokaler som från och med projektstarten ska användas i projektet: utbildningslokal (större rum), mindre grupprum, IT-rum och rum för administration.
- **INTRODUKTION TILL NYREKRYTERAD HANDEDARE.** *Johanna Carlström* tillträdde som handledare för mentorer och deltagare projektets första dag den 13 juni. Formell arbetsgivare är Folkbildningsföreningen i Malmö (Glokala folkhögskolan) som projektet har nära samarbete med. Den första veckan i tjänst för handledaren genomfördes som introduktion tillsammans med kvalitetsansvarig *Eva Maria Mörner* samt i planeringsmöten tillsammans med mentorerna *Marie Meijer* och *Lisbeth Held*. Andra veckan påbörjades det aktiva handledningsarbetet i deltagargrupperna (se nedan om deltagaraktiviteter).
- **HANDEDAREN BEGÄR TJÄNSTLEDIGT.** *Johanna Carlström* gick på semester den 1 juli och begärde kort därefter hos sin arbetsgivare (Folkbildningsföreningen i Malmö) om tjänstledighet för studier. Beskedet om tjänstledighet kom som en överraskning och bidrog genast till snabb omplanering för både sommaraktiviteter och rekrytering till

deltagargrupperna under hösten. Det bestämdes vidare att avvakta med nyrekrytering till handledartjänsten för att undvika risk till förhastat beslut om att finna lämplig person. (Förfarandet om rekrytering redovisas om i lägesrapport för augusti).

- **INTRODUKTION TILL MENTORER.** Under den första projektveckan träffades mentorer och projekt-ansvarig för introduktion till arbetet inom projektet. Då ansökan sammanställdes i september 2010 fanns stort engagemang och hög grad av medverkan från anställda mentorer i utformning av projektidéer. Den relativt långa tid som passerat därefter har inneburit behov av tid för att återknyta till projektidéer och att gemensamt ta del av målsättningar för projektet. Vidare har förts diskussioner om begreppet "medborgarkunskap" i förhållande till "samhällskunskap", bland annat genom att föra in begreppet "egenmakt" och olika syn på individ/samhälle.
- **MEDBORGARKUNSKAP GRUPP I.** Genom tidigare förberedelser och genom löpande kontakter med Nya Aktivitetsporten kunde en första grupp deltagare (7-8 kvinnor) påbörja aktiviteten med medborgarkunskap, parallellt med introduktion för handledare och mentorer under juni månad.
- **MEDBORGARKUNSKAP GRUPP II.** I den här gruppen fanns behov av särskilt språkstöd för att deltagarna skulle kunna tillgodogöra sig medborgarkunskap. 4-5 personer (alla kvinnor med ursprung i mellanöstern) deltog i aktiviteterna som utöver lektioner och konversation bestod i *övning vid datorer att söka information* för kunskap om det tema som berörs (samma som grupp I, nyhetsorientering).
- **TEMA: NYHETSORIENTERING.** Fokus/tema har varit nyhetsorientering, att kritiskt läsa, granska och förstå nyheter på svenska språket och att ställa sig frågor om innebörden i nyheterna samt hur nyheterna berör var och en som individ (även familj, grupp etc). I grupp I har deltagit 8-10 personer, uteslutande kvinnor varav flertalet har sitt ursprung i mellanöstern. I grupp är deltagarna förhållandevis vana vid att kommunicera på svenska språket. Det är också från den här gruppen som det ska rekryteras nya mentorer vartefter projektet fortskrider.
- **SAMVERKAN MED SÖDRA INNERSTADENS STADSDELSFÖRVALTNING OM REKRYTERING AV DELTAGARE.** Projektansvarig har haft löpande kontakter med Södra innerstadens stadsdelsförvaltning – bland annat projektorganisationen Nya Aktivitetsporten – angående rekryteringen av deltagare och behov av informationsinsatser samt inrättande av styrgrupp för projektet.
- **FÖLJEUTVÄRDERING.** I och med beslut om beviljande av projektstart gjordes överenskommelse med *Jenny Butler*, socionom, Ateljé Mellanrummet, om utvärdering av projektet. (Se ovan, 2.2.5.)

- **SÄRSKILT BRA UNDER JUNI 2011.** De projektaktiviteter som fungerade särskilt bra var framför allt starten av lektioner/träffar i medborgarkunskap tillsammans med projektets två första grupper med deltagare. Det fanns stort intresse att delta i aktiviteterna. Stämningen var mycket god. Fokus på medborgarkunskap – inte endast kunnighet i svenska språket – gjorde också att *lärandet och kunskapssökandet* kom tydligare i centrum som den gemensamma utmaningen.
- **MINDRE BRA UNDER JUNI 2011.** Mindre bra var att den handledare som rekryterats begärde tjänstledigt redan efter en knapp månad och att denna händelse innebar stort avbrott i planeringen.

Mindre bra projekterfarenheter var också det faktum att *begreppet "tredjelandsmedborgare"* visat sig uppfattas som ett problem för socialsekreterare att hantera i rekrytering av deltagare. Det fanns tveksamheter och oro för att kontrollerandet av om personen är att betrakta som tredjelandsmedborgare eller inte, ska leda till oförsvarligt och tidsödande merarbete. Samtidigt uppfattade projektledningen det som positivt att dessa tveksamheter och hinder har identifierats på tidigt stadium redan under första projektmånaden och de åtgärder som följer av ovan reaktioner har varit:

- Att fortsätta samarbetet med Malmö södra innerstad utifrån kontaktpersoner på Nya Aktivitetsporten⁵ (*Maria Olin* kommer fr o m augusti att ersättas av *Karin Mellblom*).
- Att tillsammans med kontaktpersoner på Nya Aktivitetsporten utforma rutiner för information till deltagare och socialsekreterare på ett sätt som kan motverka negativa uppfattningar om kravet på "tredjelandsmedborgare" som förutsättning att delta i projektet.
- Att i samarbete med kontaktpersonen på Nya Aktivitetsporten sedan den nya handledaren anställts (augusti) ta ställning till om projektet även ska utse kontaktpersoner inom Arbetsförmedlingen (introduktion till nyanlända) och möjligen även inom Migrationsverket.

4.1.2 JULI 2011 – OMPLANERING AV PROJEKTAKTIVITETER

I och med att den tidigare rekryterade handledaren *Johanna Carlström* hade begärt tjänstledighet gjordes en omplanering av projektaktiviteterna under juli månad. Ansvarig för det praktiska genomförandet tillsammans med deltagarna var *Marie Meijer* (mentor) utifrån en planering med temat "*Nyhetsorientering*". Syftet var att över sommaren bibehålla deltagarnas nivå i språkkunskaper samt att lägga grund för en samlad långsiktig planering tillsammans med en nyrekryterad handledare (ersättare för *Johanna Carlström*).

⁵ Aktivitetsporten — ett samarbete mellan Malmö stad och Försäkringskassan som pågått sedan 1993. InfoKooperativet Malmö har sedan 2005 haft nära samarbete med Aktivitetsporten i flera utvecklingsprojekt för arbetsintegrerande aktiviteter.

Projektet omfattade sju hela arbetsdagar. Övriga arbetsdagar hade medarbetaren Marie Meijer tagit ut semester – och deltagarna hade så att säga följt sin mentor och givits ledighet – utom måndagar då hon varit i tjänst för att följa upp projektet och hålla vissa kontakter. De aktiviteter som förekom under juli var:

- **MEDBORGARKUNSKAP GRUPP I.** I Grupp I är deltagarna relativt vana att kommunicera på svenska. Fokus/tema har liksom föregående månad varit *nyhetsorientering*; att kritiskt läsa, granska och förstå nyheter på svenska språket och att ställa sig frågor om innebörden i nyheterna samt hur nyheterna berör var och en som individ (även familj, grupp etc). Gruppen bestod liksom i juni månad av 8-10 kvinnor som flertalet har sitt ursprung i mellanöstern (samma grupp som tidigare period/juni). Ambitionen var vidare att det inom grupp I skulle rekryteras nya mentorer att vara med och leda medborgarkunskapsaktiviteterna.
- **MEDBORGARKUNSKAP GRUPP II.** I den här gruppen fanns som tidigare nämnts behov av särskilt språkstöd för att deltagarna skulle kunna tillgodogöra sig medborgarkunskap. Liksom föregående period (juni) hade 4-5 personer (alla kvinnor med ursprung i mellanöstern) deltagit i aktiviteterna som utöver lektioner och konversation ägnats åt i *övning vid datorer att söka information för kunskap* om det tema som berörs (samma som Grupp I, nyhetsorientering).
- **TEMA/FOKUS OCH KONKRETA LEKTIONSÄMNET/UPPGIFTER I DE BÅDA GRUPPERNA:**

Tidningsläsning – fakta- och informationssökningar:

- *Dansk tull- och gränskontroll (skärpta regler)*
- *Tillgänglighet för rullstolsbundna*
- *Skydd och säkerhet vid åskväder*
- *På deltagarnas begäran: fakta och information om akupunktur*

Uppföljning av tidigare ämnen/uppgifter:

- *Fakta och information om EHEC-smittan som upptäckts i Skåne*
- *Ozonskiktet och skydd mot UV-strålning*

- **REKRYTERING AV DELTAGARE – OMORGANISERING I SÖDRA INNERSTADENS STADSDEL.** Projektansvarig *Eva Maria Mörner* hade nu återigen haft kontakter med Södra innerstadens stadsdelsförvaltning angående rutiner för rekryteringen av deltagare. Det framkom då att Södra innerstadens stadsdelsförvaltning var inne i en organisationsförändring som innebar att det inte gick att bedöma vilken som är den optimala lösningen/resursen för att rekrytera fler deltagare/hänvisa platser i projektet. Som hade nämnts i junirapporten, och även i ansökan, var det Nya Aktivitetsporten som skulle utgöra plattform för rekryteringen. I samtalen med företrädare/kontaktpersoner diskuterats att andra

kompletterande arenor för rekrytering skulle kunna komma att behöva skapas under hösten.

Kommentar: Nya Aktivitetsporten är en projektorganisation som drivs av Malmö stad (Södra innerstadens stadsdelsförvaltning) i samverkan med Försäkringskassan Malmö och med finansiering från Finsam (Myndigheten för finansiell samordning). Frågan om långsiktig och eventuell reguljär drift/aktivitet (förrehabilitering för långtidssjukskrivna och arbetssökande m m) diskuteras och kommer att fattas beslut om under hösten 2011.

Trots vissa oklarheter om hur och i vilken omfattning Nya Aktivitetsporten kunde vara en resurs och samverkanspart för rekrytering av deltagare var projektledningen mycket angelägen om att den nära kopplingen bestod. Anledningen var att det mycket starka engagemang för utvecklingsarbete kring integration, egen- och brukarmakt, samarbete med social ekonomi/idéburen sektor etc som länge funnits hos tjänstemän inom Södra innerstaden hade ett av flera naturliga nav i just Nya Aktivitetsporten. Oavsett hur utgången skulle bli för Nya Aktivitetsporten som projektorganisation/verksamhet var det således kontakterna och dialogerna med ansvariga för denna verksamhet – främst genom *Lena Pripp* och *Sara-Marie Gertsson* samt *Ewa Ekberg Wihlén* (utvecklingschef) och ytterst även *Anders Malmström* (stadsdelschef) som är fullständigt avgörande för hur en ideell förening som InfoKooperativet Malmö ska klara rollen som projektägare för en projekt som MedborgarMentorer i Malmö.

- **UTVÄRDERINGSTJÄNSTER.** Som meddelades i rapporten för juni skulle det aktiva utvärderingsarbetet som utförs av *Jenny Butler*, socionom, Ateljé Mellanrummet, aktiveras först under augusti månad.
- **SÄRSKILT BRA UNDER JULI MÅNAD 2011.** De projektaktiviteter som fungerat särskilt bra var framför allt *flexibiliteten hos mentorerna och medarbetarna* (även ideella insatser) på InfoKooperativet att snabbt ställa om och göra upp en ny planering för sommaren och höststarten sedan det stått klart att handledaren ej kommer att fortsätta.
- **MINDRE BRA UNDER JULI MÅNAD 2011.** Mindre bra var att *semesteruppehållet* – trots stort engagemang och förståelse från projektdeltagarna – hade inneburit ett *avbrott i aktiviteterna*. Detta var ej avsikten i den ursprungliga planeringen. Någon annan rimlig lösning än att ge mentor/handledare *Marie Meijer* semester och deltagarna ledighet i samma utsträckning fanns dock inte. Angående den *problematik om begreppet "tredjelandsmedborgare"* som i den förra rapporten nämndes kvarstod detta som en utmaning att klara ut tillsammans med kontaktpersoner inom Södra innerstadens stadsdelsförvaltning och möjligen även Arbetsförmedlingen och Migrationsverket. Detta påverkansarbete väntades dock kunna påbörjas först efter det att ny handledare hade rekryterats.

4.2 Andra fasen – Nystart

4.2.1 AUGUSTI 2011 – NY HANDELDARE

- **NYTILLTRÄDD HANDELDARE/PROJEKTLEDARE.** Den 17 augusti 2011 tillträdde *Aina Gagliardo*, socialantropolog, som ny handledare för projektet. Nyrekryteringen visade sig ge snabba resultat. Aina Gagliardo hade tidigare erfarenheter av att arbeta med kvinnor (bland annat i Nicaragua) samt kunde – genom sin utbildning som socialantropolog – omgående tillföra nya perspektiv och kunskaper om människor/samhälle.
- **TEMA: NYINTRODUKTION.** Fokus/temat för augusti var nu *nyintroduktion* till medborgarkunskap samt *ekonomi och trygghet* under ledning av nya handledaren.
- **MEDBORGARKUNSKAP GRUPP I.** Grupp I var alltså den grupp med 8-10 kvinnor (flertalet från mellanöstern) med relativt god vana att kommunicera på svenska och som förväntades pröva rollen som mentorer för deltagare med mindre vana att använda svenska språket.
- **MEDBORGARKUNSKAP GRUPP II.** Grupp II i sin tur var fortfarande en grupp med 4-5 personer (alla kvinnor med ursprung i mellanöstern) som utöver lektioner och konversation i svenska bestått i övning vid datorer att söka information för kunskap om det tema som berörs (samma som grupp I, nyhetsorientering).
- **TEMA/FOKUS OCH KONKRETA LEKTIONSÄMNET/UPPGIFTER I DE BÅDA GRUPPERNA.** Konversation och ordförståelse om
 - *Konkurser*
 - *Kronofogde*
 - *Finans*
 - *Börsen*
 - *Anticimex*
 - *Ett jämställt hem*

I övrigt har samtal och informationssökningar mm har under perioden i hög grad dominerats av att *maken till en av deltagarna varit försvunnen* i en dryg månad. Mannen är psykiskt sjuk. Polis i både Sverige och Danmark sökte nu efter mannen.

Tidningsläsning och informationssökningar om bland annat:

- *Försvunnen kvinna i Malmö*
- *Hungersnöden i Somalia*
- *Nato*

- *Förskolebussarna i Malmö*
 - *Nattöppna daghem i Malmö*
 - *"Mjölkbönder" och "Mjölkkrig"*
- **KOMPLETTERANDE AKTIVITET: BAKNING.** Praktiska arbetsuppgifter som socialt komplement i konversation och ordförståelse (grupp II) har under perioden varit språkträning i kombination med bakning (liten grupp, grupp II).
 - **REKRYTERING AV DELTAGARE.** *Maria Olin*, Nya Aktivitetsporten/Södra innerstaden, hade ersatts av *Karin Mellblom* som kontaktperson angående samarbete i rekrytering av deltagare. Ny samordnare för Nya Aktivitetsporten var *Sara-Marie Gertsson*. Det pågick nu dialoger om hur samarbetet kring rekrytering av deltagare, från Nya Aktivitetsporten till MM-projektet skulle kunna organiseras. Några bestämda besked gav ej, bland annat därför att det fanns tveksamheter över om Nya Aktivitetsporten hade möjligheter att hänvisa och rekommendera personer som svarar mot vad som krävs att ingå i gruppen "tredje-lands-medborgare".
 - **SÄRSKILT BRA UNDER AUGUSTI 2011.** Till de projektaktiviteter som fungerade särskilt bra under augusti 2011 nämns i lägesrapporten först och främst *rekryteringen av Aina Gagliardo* som handledare. Genom sin bakgrund som socialantropolog tillfördes MM-projektet kunskande och perspektiv som tidigare saknats. Den kompetens som redan tidigare funnits inom organisationen är pedagogik, juridik, sociologi och statsvetenskap. *Aina Gagliardo* fick dessutom möjligheten att snabbt *träffa kolleger i andra pågående projekt* vid ett arrangemang den 29 augusti i Norrköping på inbjudan av Linköpings universitet (se vidare 5.2.1).
 - **MINDRE BRA UNDER AUGUSTI 2011.** Mindre bra var enligt lägesrapporten att projektledningen ännu *ej funnit någon övertygande och funktionell modell* för hur projektet skulle bekosta personal inom Södra innerstadens stadsdelsförvaltning med uppgift att *arbeta med rekrytering*. *Maria Olin*, som tidigare var kontaktperson och ansvarig för rekrytering av deltagare via Nya Aktivitetsporten hade som ovan nämnts ersatts av *Karin Mellblom*. Kontakterna och samarbetet mellan MM-projektet och Nya Aktivitetsporten var i sig allt jämt mycket gott. För att på ett *säkert och ändamålsenligt sätt nå målgruppen – tredje-lands-medborgare* – fanns det dock en gemensam uppfattning om att *andra enheter inom Malmö stad och även Arbetsförmedlingen* borde aktiveras. Möjligen kunde också Migrationsverket en roll i detta arbete. Det var dock för tidigt att redovisa kostnader för rekrytering då dessa arbetsuppgifter – utöver vad som gjorts i löpande kontakter från InfoKooperativets och projektledningens sida – ännu inte hade någon bestämd utformning.

4.2.2 SEPTEMBER 2011 – KICK OFF OCH NYA KONTAKTER FÖR REKRYTERING AV DELTAGARE

- **MEDBORGARKUNSKAP GRUPP I.** Grupp I var under september månad alltså den grupp med 8-10 kvinnor (flertalet från mellanöstern) som hade relativt god vana att kommunicera på svenska.
- **MEDBORGARKUNSKAP GRUPP II.** En grupp med 4-5 personer (alla kvinnor med ursprung i mellanöstern) deltog i aktiviteterna som utöver lektioner och konversation bestod i mera språkräning samt övning vid datorer att söka information för kunskap om det tema som berörs (samma som grupp I, nyhetsorientering).
- **TEMA/FOKUS: JÄMSTÄLLDHET, ARBETE, FAMILJ OCH BOENDE.** Konkreta ämnen/uppgifter i de båda grupperna i kombination med konversation, ordförståelse och informationssökningar om:
 - *Varför kvinnors lön är lägre än männens*
 - *Hur det är att söka jobb och att arbeta som rekryterare och ta fram jobbkandidater*
 - *Information om Malmös medborgarkontor*

Tidningsläsning, konversation och fördjupad ordförståelse om:

- *Mäklare*
- *Bostadsrätter*
- *Att skiljas och separera*
- *Att leva i världen – fattigdom i världen*
- **KOMPLEMENT TILL GRUPP II:** Praktiska arbetsuppgifter som socialt komplement i konversation och ordförståelse (grupp II) – språkräning i kombination med bakning (liten grupp, grupp II).
- **KICK OFF OCH UTVÄRDERINGSKONFERENS.** Den 14 september genomfördes en Kick Off utvärderingskonferens med projektets deltagare och medarbetare under ledning av *Jenny Butler*, följeutvärderare, och projektets deltagare. Som uttrycksmedel för kommunikation och dialoger i utvärderingskonferensen användes förutom samtal också bildskapande. Bland annat gjordes presentationer av var och en samt och varandra utifrån porträttbilder. (Se vidare i separat utvärderingsrapport av *Jenny Butler*.)
- **NY MODELL FÖR PLANERING OCH UPPFÖLJNING.** Som resultat av den genomförda Kick Off- och utvärderingskonferensen lades grunden för en ny modell för planering och uppföljning av projektaktiviteter samt att även informationsaktiviteter för rekrytering av nya deltagare. *Aina Gagliardo* hade därmed övertagit helhetsansvar för planering och genomförande i handledningsarbetet.

- **REKRYTERING AV DELTAGARE – NYA KONTAKTER.** Projektansvarig *Eva Maria Mörner* hade haft löpande kontakter med *Lena Pripp* och *Sara-Marie Gertsson* (Södra innerstaden/Nya Aktivitetsporten, Malmö stad. Det hade dock redan föregående månad konstaterats att Nya Aktivitetsporten ej var den optimala samarbetsparten inom stadsdelen för att rekrytera fler deltagare som svarar mot "tredjelandsmedborgare". På grund av pågående omorganiseringsprocess inom stadsdelsförvaltningen hade dock ingen ny enhet eller kontaktperson utsetts som ansvarig för rekryteringsarbetet. Däremot antogs det att enheten Medborgarservice som skulle inrättas i början av 2012 var en tänkbar lösning, och det antogs vara troligt att en av två nyutsedda chefer för den nya enheten också skulle komma att utses som ny kontaktperson för rekryteringen till MM-projektet.

I avvaktan på att nya kontaktpersoner skulle komma att utses började nu Aina Gagliardo – i samråd med kontaktpersoner i Södra innerstaden ta kontakter med följande grupper och verksamheter:

- *Enheten Vuxna/Försörjningsstöd, Södra innerstaden, Malmö Stad*
- *Projektet Mera Möllan, områdesutveckling (Malmö stad/Europeiska socialfonden Sydsverige))*
- *Drömmarnas Hus, Rosengård, Malmö*
- *Enter Mötesplats, Stadsmissionen, Malmö*
- *Projektet Tjejer i Förening, Yalla Trappa/ABF Malmö*

Se vidare om kontakter och samarbetsparter 2.1.4.

- **SÄRSKILT BRA UNDER SEPTEMBER 2011.** De projektaktiviteter som under perioden september 2011 noterades ha fungerat särskilt bra var den *Kick Off och utvärderingskonferens* som genomfördes den 14 september tillsammans med följeutvärderaren Jenny Butler. Entusiasmen och aktiviteten hos deltagarna var påfallande. Det fanns hos deltagarna också stor *förståelse och motivation* för att ha möjligheten att vara med i ett utvecklingsarbete som förenar metoder för medborgarkunskapsaktiviteter med träning i svenska språket.

Särskilt bra var även processen för sammanställning av *ny modell för planering* av aktiviteter genom det att *kopplingen mellan projektets målsättningar* och inriktningar tydligare skulle kunna tas tillvara i samspelet mellan *deltagarnas och deras behov*, förslag och påverkan.

Vidare uppfattades nätträffen med *Integrationsfonden* den 17 september som mycket lyckad och värdefull, särskilt genom möjligheten att träffa företrädare från andra pågående projekt. Dock framkom vissa synpunkter på att det förefaller som om att det – utifrån Integrationsfondens arbete och projekt – saknas en uttalad problematisering

kring begreppen "integration", "interreligiös dialog" med flera centrala begrepp av betydelse för tolkning och genomförande av Integrationsfondens program (se också 5.2).

- **MINDRE BRA UNDER SEPTEMBER 2011.** Någon *organisation för rekrytering* av deltagare från Södra innerstadens stadsdelsförvaltning, så som var tänkt enligt projektplanen, hade ännu ej kunnat inrättas.

Samtidigt fanns en fördel i att projektet inledningsvis – under ledning av den nyligen rekryterade handledaren Aina Gagliardo – fokuserade på metodarbete och förankring tillsammans med deltagargrupperna.

Foto: Jenny Ljunggren, InfoKooperativet (Xuntos-InfoKoop Konsult ek för)

4.3 Tredje fasen – Metodutveckling

4.3.1 OKTOBER 2011 – FÖRDJUPAD KONTAKT MED DELTAGARNA

- **OMFATTNING AV AKTIVITETER – TEMA/FOKUS.** Under oktober månad genomfördes aktiviteter vid tolv (12) tillfällen med temat: *Demokrati, närmiljö och rörelsemönster, försäkringskassan, riksdag, regeringens struktur, rösträtt och makt.*

Konkreta lektionsämnen/uppgifter i grupperna i kombination med konversation och ordförståelse och informationssökningar var under perioden:

- *Grundläggande IT-kunskap – att logga in och göra en google-sökning*
- *Demokrati, diskussion kring begreppet utifrån egna erfarenheter. Hur ser den svenska demokratiska modellen ut?*
- *Kunskap om Malmö Stad samt de egna rörelsemönstren, vilka delar av staden känner de till mest och varför?*
- *Försäkringskassan, egna erfarenheter samt information om försäkringskassans funktion och möjligheter.*
- *Riksdagen, regeringens struktur, kommunalval, landstingsval, rösträtt*
- *Maktrelationer i samhället, inom familjen. Vad är makt?*
- **KASAM – BÅDE PERSONLIGT OCH KÄNSLIGT.** I rapporten för oktober månad 2011 står att läsa att: *"En viktig del av metodiken kring medborgarkunskap fokuserar på att skapa en starkt känsla av egenmakt och KASAM- en känsla av sammanhang. Därför utgår alla lektioner ifrån deltagarna egna erfarenheter kring det ämne som diskuteras. På grund av denna metodik blir samtalen kring olika teman som demokrati eller rösträtt ofta personliga och vid vissa tillfällen känsliga då personliga trauman och livssituationer kommer upp i gruppsamtalen."*
- **EXEMPLET "FÖRSÄKRINGSKASSAN".** Ett exempel på detta är den lektion som genomfördes den 20 oktober då temat var "Försäkringskassan". Ur lägesrapporten: *"En deltagare berättar att hon tagit hand om sin sjuke make i nitton år utan att få varken assistans eller ekonomiska resurser för arbetet. När vi informerar henne om att hon är berättigad att få bidrag för det arbete hon utför, blir hon upprörd och får sitta och samtala en stund med en handledare medan lektionen fortgår. Det visar sig att deltagaren bett om att få hjälp med sin sjuke man men inte hörsammats varken av socialtjänsten eller vårdpersonal."* I detta fall tog Aina Gagliardo senare initiativ till kontakt med deltagarens handläggare för att fungera som stöd i ärendet, och för att deltagarens livssituation ska kunna förbättras.
- **MEDBORGARKUNSKAP OCH EGENMAKT HÄNGER SAMMAN.** Exemplet ovan visade här hur medborgarkunskap och individens känsla av egenmakt hänger samman. Ur lägesrapporten: *"Många av deltagarna har obehandlade trauman och svåra livssituationer i*

nuet som påverkar inlärnings-kapaciteten och koncentrationen. Detta var också faktorer och insikter som MM-projektet allt mer kom att ta i beaktning för att inkorporera in i planering och undervisningen. Ett exempel var att ha minst en paus under en tvåtimmarslektion. Ett annat exempel var att ha avslappnade samtal om vardagen mellan övningarna. ”

- **HÄLSA OCH SÖMNLÖSHET – FYSISKA SMÄRTOR.** Under oktober månad blev det dessutom uppenbart att det krävdes en genomtänkt metodik och pedagogik för att på bästa sätt skapa en *inlärningsmiljö* där även *deltagare med grava sömnproblem* skulle kunna utvecklas. Alla deltagare, utom en person, uppgav sig ha svåra sömnproblem samt att de har haft detta under flera års tid. Nästan alla deltagare hade även *svårt att sitta ned en längre stund* på grund av olika smärtor. Många uppgav sig dessutom ha olika *kroniska besvär*.
- **KASAM VÄVS SAMMAN MED MEDBORGARKUNSKAP.** Det perspektiv som MM-projektet utgick från i planeringen och utförandet av lektioner i medborgarkunskap var som tidigare nämnts bland annat tanken om *KASAM - stark känsla av sammanhang*. Detta innebar att *individernas hela person tas i beaktande* vid inlärningsstillfället. Aina Gagliardo skriver i lägesrapporten:

”Om de har ont tas detta upp och vi pratar om smärtan i förhållande till de ämnen som medborgarkunskapen innehåller. Vi utgår ifrån deltagarnas perspektiv och väver sedan in medborgarkunskap i detta. Ett exempel på detta är att börja prata om sömnlöshet och sedan om vården och sjukförsäkringar.”

- **SÄRSKILT BRA UNDER OKTOBER 2011.** De projektaktiviteter som under oktober 2011 fungerade speciellt bra var framför allt *planeringen och utvecklandet av undervisningen i medborgarkunskap*. Aina Gagliardo hade tillsammans med Marie Meijer (mentor) och Azad Homar (praktikant) tagit fram material och planering för en tremånadersperiod. Kontakten mellan deltagarna och handledarna var mycket god. Vid de två utvärderingstillfällen som ägde rum i oktober månad nämndes att handledarnas *personliga egenskaper och insatser* var viktiga för *deltagarnas motivation* att vara med i programmet.
- **MINDRE BRA UNDER OKTOBER 2011.** Eftersom planerna om att låta en person/medarbetare inom Södra innerstadens stadsdelsförvaltning svara för rekryteringsarbetet hittills inte kunnat realiseras hade rekryteringsarbetet blivit lidande. Projektledningen avvaktade positivt svar från stadsdelen, samtidigt uppfattade projektmedarbetarna att det behövdes fler personer att fördela arbetsbördan på. Ett problem som nu också identifierades var svårigheten att hitta personer som direkt och fullt ut tillhörde målgruppen. Detta var också målgruppens kriterier som inom stadsdelen hade uppfattats som begränsande, både i rekryteringen och i valet av ansvarig enhet och kontaktperson.

4.3.2 NOVEMBER 2011 – UTVECKLING INOM GRUPPERNA

- **OMFATTNING OCH TEMA.** Under november månad 2011 genomförde MedborgarMentorer i Malmö 12 aktivitetstillfällen med medborgarkunskap och även kompletterande aktivitet som bakning. En deltagare hoppade av och en ny deltagare tillkom under denna månad vilket innebär att antalet deltagare fortfarande var *fjorton personer*. Alla var kvinnor med ursprung från Irak, Kurdistan, Turkiet, Vietnam, Kosovo och nu även Afghanistan. Temat för november månad var sammantaget: *sömn, jämställdhet, traditioner och mänskliga rättigheter*.
- **OMORGANISERING AV ARBETET - NY ÖVERSYN OCH UPPDELNING AV DELTAGARGRUPPER.** Under november månad skedde en intern omorganisering i ansvarsområden, då *Aina Gagliardo*, allt mer fokuserade på samverkansarbetet med externa kontakter och verksamheter medan *Marie Meijer* (mentor) *Azad Homar* (praktikant) börja inta en mer framträdande roll i planering och mentorskap och handledning i deltagaraktiviteterna. Efter en genomförd översyn under oktober månad av deltagargrupperna i sin helhet fanns i november en ny *avancerad grupp* respektive en *grundnivågrupp*. Därmed kunde språkförståelsen hos deltagare med större behov av stöd ges ett bättre bemötande.
- **LÄRANDEPROCESSER I GRUPPERNA – VÅGA ANSTRÄNGA SIG ATT TALA SVENSKA.** Lärande-processerna uti språkförståelse och delaktighet under november visade också tydliga resultat. Som exempel kan berättas om en deltagare i grundnivågruppen. Hon var kurd från Irak och tidigare analfabet, både på sitt hemspråk och svenska och hade haft stora svårigheter med svenska språket. Hon var också en blyg person som tidigare inte pratat alls på svenska utan frågat de andra kvinnorna på kurdiska under lektionerna. Under november månad började hon dock prata svenska under lektionerna, en ny och stor utveckling blev uppenbar vilken togs väl emot av de andra kvinnorna. När den här kvinnan började prata på svenska under lektionerna ledde detta till att även andra kvinnor som tidigare inte heller vågat prata svenska, började anstränga sig att *fråga saker och berätta på svenska* istället för att säga det på sitt egna språk och som tidigare be någon av de mer avancerade deltagarna att översätta.
- **TOLKNING - EN VIKTIG DEL AV INLÄRNINGSPROCESSEN.** En viktig del i MM-projektet var det viktiga komplement till undervisningen som *Azad Homar* tillförde, nämligen tolkning på arabiska och kurdiska. Majoriteten av kvinnorna i gruppen härstammade från arabisktalande eller kurdisktalande områden. Fem av dem hade varit analfabeter fram tills dess att de kom till Sverige. Detta innebar en ytterligare utmaning i lektionssammanhang och fordrade en högre grad av bilder och film som komplement i undervisningen. Tolkningen blev också en central del i undervisningen för dessa kvinnor, eftersom de inte kunde läsa på sitt eget språk.

- **ANALFABETER PÅ SITT EGET SPRÅK – LÄRA SIG SKRIVA HEMSPRÅK MED LATINSKA BOKSTÄVER.** Varje onsdag hade gruppen datorkunskap då medborgarkunskap lärdes ut i kombination med dator-kunskap. Ett vanligt inslag vid informationssökningar var att lära ut google search till deltagarnas egna språk. Här dök det upp problem för de deltagare som var analfabeter på sitt hemspråk, eftersom de inte kunde läsa detta ändå. Azad Homar kom då på att lära ut kurdiska i latinska bokstäver, det vill säga att *bokstavera ut fonetiskt* och få deltagarna att skriva kurdiska med latinska bokstäver. Detta var ingen nyhet, men för dessa kvinnor innebar det mer eller mindre en revolution då de helt plötsligt börjat kunna skriva på sitt hemspråk!
- **DATORKUNSKAP – MENTORSKAP GENOM ATT VANA LÄR MINDRE VANA.** Varje onsdag kombinerades medborgarkunskap med datorövningar och deltagarna fick utrymme att själva bestämma vad de vill söka efter. De vanligaste sökmålen var *kartor, skönhet, bilder, recept, vård och försäkringar*. De problem som uppkom i samband med datorövningarna var att vissa deltagare tyckte att det var för svårt och att de ställde sig negativa till att överhuvudtaget använda datorerna. I dessa fall fungerade mentorskapet mycket bra. Planeringen gjordes så att *deltagare med större datorvana fick vägleda* deltagare som var mer osäkra, och att de sedan bytte plats med varandra. På så sätt fick de ovana användarna först praktiskt träning och sedan även *lära genom observation*.
- **LEKTIONSÄMNET – KONVERSATION, ORDFÖRSTÅELSE OCH INFORMATIONSSÖKNINGAR.** Ämnen för konkreta lektionsämnen/uppgifter i gruppen i kombination med konversation och ordförståelse och informationssökningar har varit:
 - Grundläggande IT-kunskap; att logga in, göra en google-sökning, ändra till det egna språket, skriva en text, hitta kartor, söka vårdcentraler
 - Sömn och sömnproblem, prata om de egna problemen, information om hjälp som finns att få
 - Jämställdhet, diskussion om maktrelationer inom familjen, könsroller, det sociala könet, uppfostring
 - Tradition, vad är det? Hur påverkas våra liv av olika traditioner?
 - Mänskliga Rättigheter, vad innebär MR för deltagarna och vad säger FN:s deklaration av de mänskliga rättigheterna? Uppfylls de?
 - Språk- och läsövningar i kombination med alla ovanstående teman
- **SÖMNPROBLEMATIK – TRAUMATISKA UPPLEVELSER.** Under november månad fanns ämnet med ämnet sömn och sömnproblem med för första gången på programmet, och på uppmaning av deltagarna själva. Då alla deltagare (utom en) har grava och långvariga sömnproblem var detta ett mycket viktigt ämne att diskutera. Därför inleddes alla lektioner med att alla deltagare fick säga något om sina egna sönmönster och – om de själva ville – också något orsakerna till problemen. Efter att ha ägnat samtalen åt deltagarnas egna erfarenheter övergick lektionen till att tala om medborgarkunskapsfrågor relaterade till deras erfarenheter. I detta fall innebar det att deltagarna först fick

tala om sina egna sömnbesvär för att sedan erbjudas information om den hjälp som finns att få på vårdcentraler och genom olika avslappningsövningar.

Eftersom orsakerna till sömnproblemen ofta föreföll bottna i traumatiska upplevelser från deras hemländer och även i deras socioekonomiska situation här i Sverige, blev samtalen kring deras aktuella situation även viktigt. För flera av deltagarna var träffarna på InfoKooperativet den enda gången de träffar andra personer än deras familj och kanske också enda gången i veckan som de pratar svenska. Därför utgjorde MM-projektet nu inte bara en plattform för medborgarkunskap utan även för en plats för social interaktion där nya vänskaper bildas. Deltagarna delar med sig av mycket personliga berättelser för gruppen vilket skapar en intim miljö och även ett stort ansvar för handledarna att förvalta väl.

- **REKRYTERING AV DELTAGARE.** De kontakter som upprättats under projektets tidiga stadium hade under november månad följts upp, bland annat kontakten med *Lena Pripp*, som sedan ett par år tillbaka varit ansvarig för Nya Aktivitetsporten och som InfoKooperativet haft mycket nära samarbete med i arbetsintegreringsaktiviteter. Projektansvarig *Eva Maria Mörner* hade även haft löpande kontakter med *Sara-Marie Gertsson*, som skulle komma att ta över ansvaret för verksamheten inom Nya Aktivitetsporten. På grund av den pågående omorganiseringssprocessen inom stadsdelsförvaltningen hade emellertid ingen ny kontaktperson utsetts för rekryteringsarbetet till MM-projektet. Enligt besked skulle i början av 2012 en ny enhet – Medborgarservice – inrättas inom stadsdelsförvaltningen samt att det var troligt att en av två chefer för den nya enheten skulle utses som ny kontaktperson för rekryteringen till MM-projektet.

Oavsett svårigheter att få snabba besked om lämplig struktur och ansvarig kontaktperson för samarbetet i rekryteringen ansågs det allt jämt vara mycket viktig att hålla kontakterna levande och verka för projektets förankring i stadsdelen. För att komma vidare i rekryteringsarbetet fortsatte Aina Gagliardo att hålla kontakter med grupper och verksamheter som inlett samarbete med:

- *Enheten Vuxna/Försörjningsstöd, Södra innerstaden, Malmö Stad.*
 - *Projektet Mera Möllan, områdesutveckling.*
 - *Drömmarnas Hus.*
 - *Enter Mötesplats*
 - *ABF-språkträning.*
- **FUNGERAT SÄRSKILT BRA UNDER NOVEMBER 2011.** Ett av de områden som fungerade mycket bra under november 2011 var de *sociala relationerna både inom och med målgruppen* i MM-projektet. Det fanns en trygg och gemytlig miljö på InfoKooperativet som gjorde att både deltagare och personal kände sig "som hemma". Detta, *en trygg miljö*, var också en

grundläggande faktor för att lektionerna i medborgarkunskap skulle fungera. Återigen handlade det om att det är *individernas personliga utgångsläge* som måste beaktas innan lektionen börjar. Vidare ansågs Integrationsfondens nätverksträff i *Bjuv* den 28 november vara mycket värdefull (se vidare 5.2).

- **FUNGERAT MINDRE BRA UNDER NOVEMBER 2011.** Problemet med att ej nå fram i en hållbar och funktionell lösning för Södra innerstadens stadsdelsförvaltning att aktivt bidra till rekryteringen av deltagare bestod. I grunden handlade svårigheten om pågående omorganiseringar i stadsdelen samt ovana att förhålla sig till begreppet "tredje-lands-medborgare", något som projektets ledning och medarbetare dock ej hade möjlighet att påverka. Därför blev behovet av att göra nya ansträngningar i rekryteringsarbetet också en fråga om fördelning av projektresurser, det vill säga arbetstimmar och ansvarsområden.

För att åtgärda svårigheterna i rekryteringen sammankallade Aina Gagliardo, som nu också kommit att överta den operativa rollen som projektledare, till ett arbetsmöte den 22 november för att där diskutera en eventuell förändring i medarbetarnas fördelning av arbetsuppgifter. Hittills hade Ainas handledar/projektledarroll sträckt sig över alla delar av projektet. Vid det här mötet kom projektmedarbetarna överens om att förändra den interna strukturen på så sätt att Aina Gagliardos roll från och med nu skulle blir mer utåtriktad och att Marie Meijer (mentor) och Azad Homar (praktikant) skulle ägna sig desto mer åt utveckling och handledning av programmet i medborgarkunskap.

Foto: Jenny Ljunggren, InfoKooperativet (Xuntos-InfoKoop Konsult ek för)

4.3.3 DECEMBER 2011 – PROCESSER OCH ÄMNESFÖRDJUPNING

- **OMFATTNING – TEMA/FOKUS OCH KONKRETA LEKTIONSÄMNINGEN OCH UPPGIFTER.** Under december månad 2011 genomfördes i MM-projektet 12 aktivitetstillfällen med medborgarkunskap och även praktiska kompletterande aktiviteter som bakning. I kombination med konversation, ordförståelse och informationssökningar behandlades ämnet om:
 - *Mänskliga Rättigheter*
 - *Sjukvård och hälsa*
 - *Medborgarkunskap*
 - *Riksdagen*
 - *Demokrati*
- **OMORGANISERING AV ANSVARSOMRÅDEN HOS PROJEKTMEDARBETARNA.** Från och med slutet av november och början på december övergick *Aina Gagliardo* till nästan uteslutande med samverkanskontakter samt arrangemang och uppföljning av seminarium (2 december) om medborgarkunskap. *Marie Meijer* och *Azad Homar* tog därmed allt mer över rollen som handledare för lektioner i medborgarkunskap och planering av desamma.
- **NYA SAMVERKANSKONTAKTER.** Kontakterna med Södra innerstadens projektverksamhet *Mera Möllan* (arbetsliv, näringsliv, integration och stadsdelsutveckling) hade nu resulterat i att en deltagargrupp som i december skulle avsluta *Mera Möllans språkträningskurs* (svenska språket) kunde skrivas in i MM-projektet från och med januari 2012. Ytterligare ett nytt aktuellt samarbete diskuterades mellan *Aina Gagliardo* och företrädare från *ABFs språkträningsverksamhet*.

Även på *Enter Mötesplats* för tjejer (Stadsmissionen i Malmö) hade det skapats en positiv kontakt sedan *Aina Gagliardo* haft tre möten med Enter-personalen och med en grupp unga besökande tjejer som uttryckt ett uttalat behov av just medborgarkunskap. Då Enters målgrupp sträcker sig från 14 år till 20 år planerades nu att MM-projektet skulle kunna erbjuda ett fortsatt stöd för de tjejer som inte kunde vara kvar på Enter, men som fortfarande anses behöva och vill få vägledning i samhället. Detta innebär att MM-projektet från och med nu hade möjligheter att ta emot en *yngre åldergrupp med andra behov* än de som hittills varit aktuella hos projektdeltagarna. De yngre tjejerna som *Aina Gagliardo* nu kommit i kontakt med ville veta mer om *CSN, eget boende, försäkringar och högskolan* mm. Start för den nya gruppen sattes ut till den 23 januari 2012.

Vid arrangemanget *Socialt innovationsforum* (arrangör Malmö stad) den 1 december 2011 deltog *Aina Gagliardo* som representant för projektet vilket också gav tillfälle till information och kontakter.⁶

⁶ Sedan mitten av maj 2011 hade Malmö stad arbetat med en förstudie om ett grundkoncept för ett forum där samhällsaktörer tillsammans, tvärs över förvaltnings- och organisationsgränser, med många olika kompetenser

- **YTTERLIGARE UTVECKLING AV AKTIVITETEN MEDBORGARKUNSKAP.** Under december månad hade aktiviteterna i form av lektioner i medborgarkunskap fördjupats i ämnena. Vi har återupprepat vissa teman som demokrati och mänskliga rättigheter på förfrågan av deltagarna och i samråd mellan handledare. Detta har givit bra resultat i form av givande diskussioner deltagare emellan.

Ett exempel är från den 8 december då temat var sjukvård och hälsa och deltagarna gick från att prata om sina egna *erfarenheter av sjukvården* både i sina respektive hemländer och i Sverige till att diskutera politik kring sjukvårdsupplysningen. De flesta berättar att de har *haft svårigheter att använda sig av sjukvårdsupplysningen* eftersom de inte kan göra sig förstådda eller inte själva förstår vad personen säger i andra änden. Detta hade lett till att många istället sökt sig till akutmottagningen där de får vänta mycket länge och kanske måste ge upp att söka vård. "Istället går jag till apoteket och köper Alvedon", berättade en deltagare skämtsamt.

- **SÄRSKILT BRA UNDER DECEMBER 2011.** Omorganiseringen av projektmedarbetarnas ansvarsområden hade diskuterats på ett positivt sätt och alla medarbetare och deltagare kunde ta till sig förändringarna på ett mycket bra sätt. Seminariet den 2 december på Garaget som arrangerades av MM-projektet (se 5.2.2, s. 75) var mycket givande och fick mycket positiv feedback samt nya kontakter inför fortsatt arbete inom stadens förvaltningar och verksamheter.
- **MINDRE BRA UNDER DECEMBER 2011.** Samtidigt som omorganiseringen av arbetsuppgifter hade fungerat positivt fanns vissa brister i planerings- och rapporteringsarbetet. Eftersom Aina Gagliardo tagit sig an informationsspridning och samverkansarbete fanns ingen möjlighet för henne att vara med och handleda på alla lektioner. Därför planerades nu en workshop, någon gång i januari, under ledning Aina Gagliardo i frågor om arbete med planering och rapportering av sociala aktiviteter.

4.4 FJÄRDE FASEN – NY PROJEKTSTRUKTUR

Under perioden *januari – mars 2012* arrangerades projektaktiviteter vid 31 tillfällen (se teman m m nedan). Aktiviteterna planerades och genomfördes i en ny projektstruktur till följd av att det nu fanns en ny deltagargrupp, MM-Ung, med unga tjejer mellan 20-26 år. Detta

och yrkesgrupper, brukare och specialister, testar olika vägar för social förändring och ett mer hållbart samhälle. Vid forumarrangemanget den 1 december 2011 presenterades förstudien för deltagare och medverkande i paneldebatt m m.

innebar en viss förändring i både metod och organisering av lektioner. Anledningen var att de unga tjejerna som alla var nyanlända till Sverige och studerade på ordinarie gymnasiet eller Komvux inte hade tid att komma till InfoKooperativet utan behövde träffas centralt i Malmö, antingen på Enter Mötesplats eller på Stadsbiblioteket. Det framkom också att de unga studerande tjejerna hade andra behov – och motivationer – än de äldre kvinnorna. Och det är nu som de två grupperna får sina namn: *MM- Mogen* och *MM-Ung*.

4.4.1 MM-MOGEN

En ny utveckling för den äldre gruppen skedde i och med att lektionerna på torsdagarna som tidigare en period varit placerade på Garaget, stadsdelsbiblioteket och mötesplatsen på Sofielund, från och med februari flyttades tillbaka till InfoKooperativets lokaler. Detta beslut togs i samråd med deltagarna då de upplevde att de ville ha en *tryggare och mer intim plats* att träffas på. Deltagarna kunde därmed visa större *öppenhet och trygghet* gentemot varandra och vid inlärningsstillfällena, våga mer och prata mer.

- **SÅ LITE TOLKNING SOM MÖJLIGT.** Metodiken i aktiviteterna med medborgarkunskap och språkträning för den äldre gruppen hade nu utvecklats till att försöka använda så lite tolkning som möjligt när det inte är nödvändigt då flera deltagare upplever att de hellre vill försöka lära sig utan tolk. Dock finns det stora skillnader i språkkunskaper inom gruppen vilket gör att lektionerna ibland delas upp i grupper, *Marie Meijer* handleder de deltagare med större språkförståelse och *Azad Homar* de som har sämre förståelse av svenska.
- **HÖG MOTIVATION TILL PROJEKTET.** Trots att i stort sett alla deltagare i gruppen lider av kroniska smärtor och sömnbrist uppger alla att MM-projektet är mycket viktigt för dem och för många är det enda gången i veckan som de pratar svenska men även som de träffar människor utanför familjens sfär. Det var tydligt att motivation till att varför de ville delta i projektet i hög grad hade sin grund i det sociala sammanhanget, men även kombinationen av samtal och medborgarkunskap. Den metod som MM-projektet nu utvecklat byggde som tidigare nämnt på KASAM-teorin om att integrera hela människan i inlärningsprocessen. Detta innebar att många samtal utgick ifrån deltagarnas personliga erfarenheter för att sedan leda vidare in i medborgarkunskapens konkreta ämnen.
- **ATT ANVÄNDA KONKRETA EXEMPEL – INTE TAPPA MOTIVATIONEN.** Vad gäller MM-Mogen upplevde både Marie Meijer och Azad Homar under det här första kvartalet att det var viktigt – för att inte säga helt avgörande – att använda så konkreta exempel som möjligt utifrån de ämnen som diskuterades. Anledningen var att det hade visat sig – kunde Azad Homar konstatera, med sina mycket goda kunskaper i arabiska och kurdiska – att flera deltagare *förstod mindre än vad de gav sken av att göra*. Resultatet blev då att de inte hängde med och riskerade att tappa motivationen. Men när mentorerna/handledarna

tydligare började utgå från personliga erfarenheter kring ett visst ämne för att sedan mycket konkret visa på kopplingen till samhällsinformation – till exempel genom tidningsläsning – så visade deltagarna ett större mått av förståelse och delaktighet.

- **TEMAN/FOKUS.** Ämnen i medborgarkunskapsaktiviteterna tillsammans med de äldre kvinnorna var under årets första tre månader i första hand följande:
 - *Mänskliga Rättigheter*
 - *Sjukvård och hälsa*
 - *Medborgarkunskap*
 - *Demokrati*
 - *Föräldraskap*
 - *Språkträning – läsa och skriva på svenska*
 - *Äktenskap*
 - *Att vara kvinna*
 - *Arbete – vad är det?*
 - *Traditioner*
 - *Lagar och regler i Sverige*

4.4.2 MM-UNG

MM-Ung startades upp den 6 februari 2012, till att börja med tillsammans med två deltagare. De båda kvinnorna hade kommit till Malmö från Irak för tre år sedan och studerade nu vid Pauli gymnasium i Malmö. De hade relativt bra språkförståelse, trots att det verkade finnas en tendens till att "låtsas" förstå resonemang och ord som de vid en fördjupning – i frågor och samtal – egentligen inte begrep fullt ut.

- **INTRODUKTION MM-UNG.** Vid de första aktivitetstillfällena gjordes en introduktion till vad medborgarkunskap innebär samt en undersökning av vilka mål och behov som de två deltagarna hade.
 - *Vad är medborgarkunskap?*
 - *Vilka mål har vi i MM-projektet? Planering och organisering av egen tid?*
 - *CSN*
 - *Att skriva ett CV*
 - *Att söka jobb på nätet – www.platsbanken.se och www.aditro.se*
 - *Att söka en utbildning – www.studera.nu*
- **EXEMPEL I ANTECKNINGAR FRÅN AKTIVITET DEN 26 MARS:** *"Hon stressar och läser fel på Internet, förstår ibland inte kommandon från datorn utan letar fel. Det handlar alltså både om språket och om informationssökning. Jag förstår inte ibland, säger hon. När jag frågar hur ofta hon inte förstår säger hon ganska ofta. I varje mening? Ja, svarar hon. En av deltagarna visade ett större*

behov av att söka universitetsutbildning medan den andra vill hitta ett sommarjobb som högsta prioritet. Vid samtal om medborgarkunskap och vad detta är visar det sig att intressanta diskussioner kring deltagarnas situation utvecklas. Det är tydligt att de båda ser sig som inte inkluderade i det svenska samhället. Båda pratar om "svenskar" som en homogen grupp med generaliserade egenskaper. Därför diskuterar vi nationell identitet och vad det betyder egentligen. Vem är "svensk" och varför? Vid dessa diskussioner leder handledaren den röda tråden med ett kritiskt perspektiv. Detta innebär att det är viktigare att deltagarna lär sig att ifrågasätta kunskapen och att kunna analysera ett tema från olika perspektiv än att lära sig hårda fakta."

- **EGENMAKT – FÖRDJUPAD DIALOG.** I lägesrapporten för 1a kvartalet 2012 skriver Aina Gagliardo vidare: "En viktig faktor som har med känslan av stärkt egenmakt att göra är tjejernas självförtroende. Båda deltagarna upplever som att de inte är en del av samhället samt att de inte riktigt förstår hur saker och ting fungerar. Trots att de visar mycket stor entusiasm när vi pratar om och organiserar kring personliga mål och framtidsdrömmar, säger de samtidigt att det kommer att vara omöjligt att uppnå dem. Det har därmed visat sig mycket viktigt att arbeta med egenmakt i workshopsform. Att prata om hur de upplever sig själva i sitt sammanhang i en fördjupad dialog. Under det första kvartalet arbetar vi därför i en växelverkan mellan personliga upplevelser och erfarenheter och konkret medborgarkunskap som exempelvis jobbsökande."

4.4.3 FÖRSTA KVARTALET 2012 I SAMMANDRAG

- **SÄRSKILT BRA UNDER 1A KVARTALET 2012.** Arbetsfördelningen mellan MM-Mogen och MM-Ung hade fungerat bra och den nya gruppen med unga tjejer kom igång direkt efter uppstarten i slutet av januari. Inom MM-Mogen tillkom några nya deltagare genom Arbetsförmedlingen och även till MM-Ung kommer nya deltagare i april. Att *utveckla nya metoder i undervisning av medborgarkunskap* visade sig vara en *positiv utmaning*. Det blev dessutom lyckat då deltagarna uttryckte stort intresse för att fortsätta samt att utöka antal aktiva aktivitetstimmar som MM-projektet kunde erbjuda veckoschemat.

Den omfördelning av arbetsuppgifter som innebar att Marie Meijer och Azad Homar själva tog hand om planering och undervisning i gruppen MM-Mogen fungerade mycket bra. Samarbetet dem emellan ansågs fruktbart då de kompletterade varandra med handledning respektive tolkning. Omfördelningen förde också med sig en process med inslag av kompetensutveckling och ökad känsla av ansvar och delaktighet hos projektpersonalen.

- **MINDRE BRA UNDER 1A KVARTALET 2012.** Det ökade handledningsansvaret hos mentor och tolk har inte enbart varit positivt då detta har ökat behov av handledning för projektmedarbetarna själva. Både Marie Meijer och Azad Homar upplevde att de hade en för stor arbetsbörda med den nya arbetsfördelningen vilket innebar att en viss del av rapportering från lektioner i MM-Mogen fick tas över av Aina Gagliardo.

Vidare kunde konstateras att det saknades en fast samarbetspartner för rekrytering. Aina Gagliardos tjänst på 50% var för begränsad för att kunna rekrytera, planera, undervisa, skriva rapport samt leda projektet. Emellertid valde projektledningen att avvakta med ställningstagande om ytterligare medarbetare. Eftersom projektet skulle avslutas i maj/juni var uppfattningen att den utveckling som nu påbörjats kring den nya målgruppen MM-Ung skulle följas upp och utvecklas i såväl metod som innehåll.

4.5 Femte fasen – Nytt koncept och arbetssätt

4.5.1 TEMAN OCH FOKUS I AKTIVITETER

- **TEMAN FÖR MM-MOGEN.** Konkreta lektionsämnen/uppgifter i gruppen i kombination med konversation och ordförståelse och informationssökningar om:
 - *Mänskliga Rättigheter*
 - *Sjukvård och hälsa - patientavgifter i Skåne*
 - *Skatteverket - dags att deklarerat*
 - *Demokrati*
 - *Svenskar och andra européer - sociala regler*
 - *Språkträning - Läsa och skriva på svenska*
 - *Majblomman*
 - *Sopsortering och miljö*
 - *Försäkringar*
 - *Från ABFs medborgarbok: att handla i affären samt hälsa och fritid - motion, vad är bra mat?*
 - *Lagliga skyldigheter, moraliska skyldigheter*
 - *Demokrati, lagar, monarki*
 - *Trafikregler – Du som går – Du som cyklar*
 - *Andra liknande projekt i Malmö – var någonstans kan deltagarna gå när MM tar slut?*
- **TEMAN FÖR MM-UNG.** Teman och frågeställningar som förekom i träffar med de yngre kvinnorna i gruppen MM-Ung var under det andra kvartalet 2012 i första hand:
 - *Vad är medborgarkunskap?*
 - *Vilka mål har ni i detta projektet? Planering och organisering av egentid.*
 - *Grundläggande kunskap om Komvux*
 - *Språkträning och grammatik*
 - *Att vara nyanländ - känslan av exkludering/inkludering*
 - *Att söka en utbildning – studera.nu*

- Framtidsplaner
- Föreningslivet – Malmös feministiska nätverk – Att bli aktiv i samhället

4.5.2 VIDAREUTVECKLING AV AKTIVITETEN MEDBORGARKUNSKAP

- **MM-MOGEN.** Den äldre gruppen (MM-Mogen) hade under april, maj och juni fortsatt att utvecklas i språkkunskaper och även inom medborgarkunskap. De största framstegen uppenbarade sig när *gamla ämnen repeterats* och projektmedarbetarna kunde iaktta hur gruppen funderade och diskuterade mycket mer självklart och säkert jämfört med då temat/ämnet tagits upp vid tidigare tillfällen. *Azad Homar* (som under våren 2012 blev anställd medarbetare i projektet) kommenterade vid ett utvärderingstillfälle den 15 maj 2012 utvecklingen inom gruppen MM-Mogen så här:

"Även om de flesta deltagarnas utbildningsnivå är låg, vilket betyder att de har svårigheter att begripa komplexa kunskapsämnen och politiska olikheter, så har det skett en förändring. Det som tidigare var för abstrakt för dem hade nu blivit mera självklart, till exempel att prata om demokrati eller mänskliga rättigheter. Innan tittade de bara på mig med stora ögon, men nu har de fått in koncepten och är med på noterna direkt."

Det hade alltså, som *Aina Gagliardo* skriver i lägesrapporten för 2a kvartalet 2012, *"skett en inlärningsprocess där nyckelbegrepp och koncept kopplat till medborgarkunskap blivit en del av deltagarnas referensramar vid diskussion om deras egen verklighet."*

- **MM-UNG.** Den första april 2012 tillkom två nya deltagare till MM-ung, båda med turkiskt ursprung. Det innebar att den gruppen med yngre kvinnor nu hade fyra deltagare i åldrarna 20 och 26 år varav alla kommit till Sverige för cirka fyra år sedan och de studerade nu på Pauli gymnasium respektive vuxenutbildningen (Komvux). Deras främsta mål, enligt vad alla deltagare i MM-Ung förklarat, var att klara svenska A och B för att sedan kunna söka vidare till högre utbildning. De största hindren att nå dessa mål, enligt vad dessa unga kvinnor uppgav, var känslan av att vara exkluderad från resten av samhället på olika sätt. Dels på grund av brist på information om hur utbildningssystemet fungerar, och dels därför att de upplevde brist på självförtroende inför att klara av studierna. Två av deltagarna uppfattade sig ha blivit mobbade av lärare på Komvux, och då på grund av att de ansågs ha brister i svenska språket.

I ljuset av dessa berättelser och klarlägganden som deltagarna berättat om har metoden att arbeta med medborgarkunskap i MM-Ung utgått från *stärkande av självförtroende och egenmakt* för att sedan övergå till *konkret medborgarkunskap*. I den äldre gruppen var metoden tvärtom då språkkunskaperna utgjorde det främsta hindret för att kunna skaffa sig grundläggande medborgarkunskap.

Vidare framkommer i Aina Gagliardos redogörelser i kvartalsrapporten för april-maj-juni 2013:

"Med MM-ung har vi börjat med att prata om framtidsmål och delmål på vägen, vilka hinder de upplever sig möta som försvårar möjligheten att nå dessa mål och hur de kan göra för att reducera hindren. Alla deltagare uppger sig ha för lite stöd i studierna, framförallt då flera av dem läser på distans för att kunna hinna med så många kurser som möjligt samtidigt. Ingen av dem har tidigare studerat studieteknik och detta har därmed blivit en central del i undervisningen hos MM-ung.

En del i metoden har varit att träffas på olika nyckelpunkter i staden som Stadsbiblioteket, olika stadsdelsbibliotek, caféer och sociala mötesplatser. Syftet har varit dels att bredda deltagarnas erfarenhet av staden de bor i, dels att skapa en grund för dem att bredda sitt sociala nätverk. En del i detta är att introducera dem för föreningslivet såsom föreningen Malmös feministiska nätverk som projektledare Aina Gagliardo är aktiv inom. Här har deltagarna på ett avslappnat sätt kunnat interagera och utbyta tankar och erfarenheter med människor som de själva säger att de annars aldrig skulle stöta på."

Under projektets sista fas hade det inom MM-Ung nu utkristalliserats en metod för medborgarkunskap tillsammans med Komvux-studerande, nyanlända tredjelands-medborgare. I samband med detta utvecklingsarbete hade även givande kontakter och samarbete med Pauli gymnasiums vuxenutbildning etablerats och fördjupats.

I samband med projektets avslut gjordes även en videofilm om MM-Ung (se 5.1.2, s. 74).

4.5.3 ÖVERBLICK OCH SUMMERING ANDRA KVARTALET 2012

Det andra kvartalet 2012 innebar projektutveckling både i fråga om metod och deltagarnas individuella och kollektiva inlärningsprocesser. Eftersom det var den sista perioden i projektet började nu också utvärderingsarbetet, utfört av *Jenny Butler*, att visa på resultat i fråga om deltagarnas uppfattningar om sina egna utvecklingsprocesser samt deras upplevelser av att ha deltagit i projektet.

Majoriteten av deltagarna visade sig vara *mycket nöjda över sina egna insatser* men också över det stöd som MM-projektet hade gett dem. Utöver detta hade gruppen med unga kvinnor som studerade på Komvux (MM-Ung) börjat bli en tydlig grupp som gav uttryck för specifika behov av språk- och medborgarkunskap.

Vid kontakt med kuratorer på Pauli gymnasiums Komvuxprogram bekräftades dessutom uppfattningen om att det finns ett *stort behov bland nyanlända unga personer av extra stöd i vuxenundervisning*. Det fanns därför stort intresse från Pauli gymnasieskola att i medverkan till att utveckla MM-projektet parallellt med den ordinarie undervisningen till hösten 2013.

Det fanns med andra ord förutsättningar, om InfoKooperativet valde att gå vidare med ett uppföljande utvecklingsprojekt för målgruppen och arbete med medborgarkunskap m m, att från Pauli gymnasiets sida delta i någon form.⁷

- **SÄRSKILT BRA UNDER 2A KVARTALET 2012.** Utvecklandet av två olika metoder för respektive grupp, MM-Mogen och MM-Ung, har varit positiv. Vi kan se att det finns olika behov och kunskapsnivåer som skiljer de två grupperna åt. I den äldre gruppen är språket viktigast att börja med. I den yngre självförtroende och skapande av sociala nätverk samt strukturering av studierna.

Projektledningen hade tagit ställning till att istället för att tillsätta intern rekryterare och att arvoda projektansvarig (*Eva Maria Mörner*) skulle den senare (projektansvarig) fortsätta att arbeta på ideell basis samt att istället öka på budgeten för den befintliga projektpersonalen. Det gjordes därför ändringsanmälan april/maj 2012 som kom att godkännas av Integrationsfonden.

- **MINDRE BRA UNDER 2 KVARTALET 2012.** Vid projektets slutskede blev det tydligt både för personal och deltagare att det fanns behov av någon slags övergång, från projektet över till någon typ av motsvarande aktivitet. Att det ej fanns någon färdig lösning till hur verksamheterna i både MM-Ung och MM-Mogen skulle kunna drivas vidare efter projektets avslutning uppfattades som en brist. Både projektpersonal och deltagare kände sig otillfredställda, över att projektet de facto skulle avslutas.

Under våren 2012 inleds också processer med organisationsförändringar inom InfoKooperativet, bland annat genom att förbereda varsel och uppsägningar. Eftersom InfoKooperativets styrelse inte lyckats nå fram till en uppgörelse med stadsdelsförvaltningarna i Malmö stad om att erbjuda aktiviteter med språkträning i kombination med medborgarkunskap fanns heller ingen ekonomisk finansiering för någon slags förlängning eller permanentning av verksamheten. Projektpersonalen tog mycket illa vid sig, och kände stor besvikelse över att deras arbete inte värdesattes bättre och att deltagarnas behov inte togs på allvar från ansvariga i de kommunala förvaltningarna. Senare under 2012 visade det sig att det i Malmö startats upp flera liknande verksamheter med språkträningsscaféer etc, men då i kommunal regi. Det var också väl känt inom InfoKooperativet att den politiska ledningen för Malmö stad i förstahand verkade för kommunala verksamheter, och att den tidigare entusiasmen för idéburen sektors medverkan i utveckling av välfärdstjänster svalnat betydligt.

⁷ Idéarbete för ett uppföljande projekt till MM-projektet pågick under hela 2012. Målsättningen är att under hösten 2013 lämna förslag till upplägg för nytt projekt. I arbetet med projektidéerna är det emellertid primärt deltagare från MM-Mogen som medverkar (frivilliga träffar under ledning av Jenny Butler och Pia Hane Weijman som tills vidare arbetar ideellt med detta uppdrag. Se vidare www.infokooperativete.se

Bland deltagare i gruppen MM-Mogen planerades för att några skulle flyttats över till IKF - Internationella kvinno föreningen i Malmös som också har sociala integrationsverksamheter. Det var dock främst deltagarna i MM-Ung som nu blev drabbades. Någon motsvarighet till metodik och aktiviteter i MM-Ung, det vill säga stöd till självförtroende och medborgarkunskap till unga nyanlända kvinnor som studerar på Komvux fanns ej tillgänglig som ersättning och uppföljning.

4.6 Sjätte fasen – Övergång och dokumentation

4.6.1 FÖRLÄNGD PROJEKTTID

Projektperioden juli – september genomfördes som en förlängning av MM-projektet efter samråd och godkännande av Integrationsfonden (Johan Nordqvist). Syftet med förlängningen var att:

- Medborgarkunskap/utfasning – det vill säga att slutföra, dokumentera och utvärdera aktiviteten medborgarkunskap samt att fasa ut och finna möjligheter till andra och uppföljande aktiviteter, främst för deltagarna i MM-Mogen.
- Genomföra en informationsvideo tillsammans med främst deltagare i gruppen MM-Ung som dokumentation och informationsspridning om arbetssättet tillsammans med målgruppen.
- Deltagande i informationsvideo. Genomföra aktiviteter tillsammans med deltagarna i MM-Ung som innebär aktivt deltagande i förberedelser (manus m m) och produktion av informationsvideon.
- Slutföra följeutvärdering – följeutvärderaren Jenny Butlers medverkan fram till och med definitivt projektavslut i september 2012.
- Sammanställning av dokumentation för projektets slutrapport.

Aktivitetserna utgick från den förankringsprocess som förevarit i dialogerna med Integrationsfonden, samt ovan konkretiserade syften/mål.

4.6.2 AKTIVITETER – JULI 2012

- **MEDBORGARKUNSKAP/UTFASNING MM-UNG.** Under juli månad genomfördes två träffar för medborgarkunskap tillsammans med deltagarna i MM-Ung för medborgarkunskap. Träffarna ägde rum den 11 och 12 juli. Innehållet i träffarna var inriktade på teman och frågor om:

- *Vad händer efter projektet? Kommer alla att klara högre studier?*
- *Hur kan självförtroende och egenmakt bibehållas efter projektets avslut?*
- *Var kan hjälp finnas vid behov av nytt stöd?*

För deltagarna innebar utfasning och samtal om framtiden ett extra stöd för att med nytt självförtroende gå vidare i högre studier. Att påbörja högre studier hösten 2012 har därför underlättats, och deltagarna såg positivt på sina möjligheter att klara sig på egen hand både i fråga om självkänsla/självförtroende/egenmakt och svenska språket. De har också blivit medvetna om att det finns nätverk för unga kvinnor att vända sig till, även de nätverk som inte endast jobbar med integration utan alla slags kvinnofrågor. Malmös feministiska nätverk är ett sådant exempel som deltagarna kommit i kontakt med, och säger sig kunna tänka sig fortsatta ha kontakter.

- **INFORMATIONSVIDEO.** Handledare/projektledare *Aina Gagliardo* påbörjade under juli månad planering för produktion av informationsvideo. Dels genom att inleda samtal med deltagarna – främst deltagare i MM-Ung, men även med ett par intresserade kvinnor i gruppen MM-Mogen som kom att följa processen fram till färdig video. Dels genom att kontakta produktionsbolag och filmare som var tänkbare att göra förfrågan till om uppdrag att producera videon.
- **DELTAGARNAS AKTIVA MEDVERKAN I VIDEOPRODUKTION.** Den 14 juli genomfördes en träff tillsammans med deltagarna i MM-Ung för deras medverkan i planering/förberedelser av den kommande informationsvideon. Deltagarna har på så sätt redan på tidigt stadium medverkat till manus och idéer för videons genomförande.
- **SLUTFÖRA FÖLJEUTVÄRDERING.** Arbetet med följeutvärderingen pågick under juli månad, bland annat genom att följeutvärderaren Jenny Butler hade möten med deltagare och andra:

- 2 juli Möte med Lena Pripp, enhetschef Södra innerstadens stadsdelsförvaltning*
- 4 juli Intervjuer med deltagare den 4 juli*
- 16 juli Intervju med deltagare den 16 juli*

Därutöver hade Jenny Butler möten med projektledare per telefon/personligt sammanträffande ca en gång/veckan under perioden.

- **DOKUMENTATION.** Utöver planering/genomförande av ovan aktiviteter har projektledaren Aina Gagliardo under juli månad gått igenom allt projektmaterial som samlats under projektåret. Detta innefattar planeringar och kommentarer från alla aktiviteter med MM-Mogen och MM-Ung, planeringsmöten med personalen, utåtriktade seminarier och samverkanskontakter.

4.6.3 AKTIVITETER – AUGUSTI 2012

- **MEDBORGARKUNSKAP/UTFASNING.** Under augusti månad genomfördes träffar med deltagarna för medborgarkunskap/utfasning med samtal/workshops om "Vad händer när projektet är slut?" och "Hur ska vi kunna fortsätta och studera svenska och medborgarkunskap tillsammans?" Även frågan om vilka andra verksamheter och organisationer som ska kontaktas för alternativa aktiviteter har diskuterats tillsammans med deltagarna. Se även nedan om följeutvärdering. Utöver handledare/projektledare Aina Gagliardo har följeutvärderare Jenny Butler medverkat i workshops för idéer och förslag om utfasning tillsammans med deltagarna:
- **MM-UNG.** Tillsammans med deltagarna i MM-Ung genomfördes två träffar: den 24 respektive den 28 augusti. Den uppföljande utfasningen tillsammans med utvärderaren var inriktad på dialoger om *hur projektet har uppfattats av deltagarna, och vad projektet har betytt för dem*. Deltagarna hade nu avslutat de schemalagda aktiviteterna i projektet för att påbörja heltidsstudier vilket gjorts möjligt tack vare att de klarat svenska A med godkänt, vilket också var deltagarnas personliga och individuella mål med sitt deltagande i projektaktiviteterna.

Under träffarna fick deltagarna gå igenom och *reflektera över den utvecklingsprocess* de gjort under tiden som de hade deltagit i projektet. Deltagarna fick skriva en kort text om hur de upplevde att de kände sig när de kom in i projektet i förhållande till nuläget. En annan övning lade fokus på vad deltagarna skulle vilja kom fram i den *informationsvideo* som skulle skapas av och med dem som huvudpersoner.

För deltagarna innebar detta att få ta ett steg utanför sig själva och betrakta sin egen utvecklingsprocess. Att reflektera över den förändring som skett i ökad självkänsla och ökade kunskaper, som de själva uttrycker det. Dialogerna har också inneburit att deltagarnas egna *personliga erfarenheter och synpunkter* har lyssnats på, tagits tillvara och dokumenterats. Deltagarna har fått bekräftelse på att det är av intresse även för andra att *lyssna och ta del av deras upplevelser och åsikter*. Egenmakten görs inte endast till en privat angelägenhet utan till ett gemensamt påverkansarbete. Särskilt det faktum att stöd i medborgarkunskap som MM-projektet kunnat erbjuda – i kombination med handledning för självförtroende och kritiskt frågande med sikte på reell egenmakt – nu

resulterat i att deltagarna klarat Svenska A och är redo för högre studier har uppmärksamats och bekräftats.

- **MM-MOGEN.** Tillsammans med deltagarna i MM-Mogen genomfördes två workshops: den 22 augusti respektive 27 augusti. Även dessa träffar har genomförts under ledning av följeutvärderare *Jenny Butler* som en kombinerad utfasning och utvärderingsaktivitet. Innehållet i träffarna var inriktade på frågor om:

- *Vad händer efter projektet?*
- *Vilka nya mötesplatser kan deltagarna träffas på?*
- *Hur kan deltagarnas intresse att driva mentorsverksamhet för andra tas tillvara och utvecklas i en konkret planering?*

För deltagarna innebar den förstärkta utfasningen och utvärderingen att det bildades en grupp – med i stort sett samtliga deltagare i MM-Mogen – som planerat att fortsätta träffas, minst en gång i veckan på Garaget (stadsdelsbibliotek och social mötesplats i Södra innerstaden). För deltagarna bland de äldre kvinnorna har dialogerna kunnat föras med ny kraft, bättre språkkunskaper och en ny medvetenhet och förhoppning om att *nya och långsiktiga aktiviteter och verksamheter* som efterfrågas – av deltagarna och andra – också kan förverkligas med *samarbete och engagemang*. Deltagarna har bland annat förklarat att de skulle vilja *dela med sig av sina nya kunskaper och erfarenheter för yngre*, exempelvis ensamkommande flyktingbarn.

- **INFORMATIONSVIDEO.** Planering inför produktion av informationsvideon tillsammans med deltagarna från MM-ung fortsatte under augusti månad. Videons fokus läggs på deltagarnas upplevelser kring inlärningsprocessen inom projektet och förhållandet till medborgarkunskap och egenmakt i deras privata liv. En professionell filmare, *Roxy Farhat*, anställdes för detta uppdrag. De frågor som videon behandlade var de följande:
- *Hur uppfattar de unga tjejerna sin situation i Sverige, från det att de kom hit till idag?*
- *Hur har deras kontakt med utbildningssystemet varit?*
- *Vilka frågor är viktigast för dem? Vilka lösningar ser de på sin situation?*

Syftet med filmen var de att kunna visa på de resultat som gjorts genom projektet och att kunna användas som informations- och undervisningsmaterial för framtida verksamhet med medborgarkunskap.

- **DELTAGARNAS MEDVERKAN I VIDEOPRODUKTION:**

- *Förberedelse.* Den 14, 19 och 22 augusti samlades deltagarna i MM-Ung återigen för att förbereda inspelning av video. Under de tre dagarna arbetade deltagarna med manusidé, förberedelse av inspelningsplats mm. För deltagarna innebar detta att de

för första gången kommit i kontakt med professionell videoproduktion och att de fått inblick i hur manus och förberedelser kommer till och utförs.

För deltagarna innebar detta att de själva fick ta rollen som skapare av ett utbildningsmaterial, utifrån sina egna tankar och erfarenheter. Genom både individuella övningar och diskussioner i grupp fick deltagarna fundera över vad som var viktigt att säga om deras situation i Sverige och vad medborgarkunskap innebär för just dem. Samtliga deltagare uttryckte stor entusiasm inför att vara med och skapa videon. De har också bidragit med egna och bestämda synpunkter på vad som ska fokuseras och vilka budskap i videon som ska prioriteras.

- *Inspelning*. Under fem dagar – den 27-31 augusti (heldagar) – spelades filmen ”Man vill ju inte känna sig som en idiot” in, regisserad, filmad och klippt av Roxy Farhat. Aina Gagliardo fanns med i processen som handledare tillsammans med deltagarna under hela inspelningsarbetet. Efterarbete har även skett kvällstid under de fem inspelningsdagarna. För deltagarna innebar den praktiska medverkan i produktionen att de under fem heldagar var sysselsatta med sina egna frågor och budskap, att de fick total insyn i hur videoproduktion – med syfte att föra fram budskap – kan ske i praktiken. De fick dessutom själva stå framför, eller bakom kameran och vara behjälpliga – utifrån vad de själva hade valt.

För deltagarna innebär den praktiska medverkan i produktionen således att de fick göra något konkret av de tankar och känslor som kommit upp under den tid som de deltagit i projektet. Att få rikta sin röst mot någon och att få berätta om sin egen uppfattning om att vara en nyanländ ung kvinna i Sverige med allt vad det innebär. Alla deltagare i gruppen visade ett stort intresse och uttryckte hur viktig videon var för dem. Det som de menade var det viktigaste för dem var att få berätta för andra i Sverige om deras upplevelser och svårigheterna att få bli en del av samhället, men också deras starka vilja att just bli detta och att bli en delaktig medborgare.

- **SLUTFÖRA FÖLJEUTVÄRDERING.** Följeutvärderaren Jenny Butler har fortsatt utvärderingsarbetet under augusti och haft enskilda möten med deltagare, projektledare samt företrädare för MM-projektet följande datum:

10 aug Intervjuer med deltagare

13 aug Intervjuer med deltagare

14 aug Möte med projektledare

21 aug Uppföljande möte med Lena Pripp, enhetschef Södra innerstadens
stadsdelsförvaltning

23 aug Möte med projektledare Aina Gagliardo

24 aug Intervju m deltagare

30 aug Möte med Sara-Marie Gertsson, utvecklingssekreterare i Södra innestadens stadsdelsutveckling

- **DOKUMENTATION.** Övrig tid under augusti ägnades åt dokumentation. Materialet har systematiserats för att kunna göra en analys av de inlärningsprocesser och utveckling som målgruppen och projektet i sig har genomgått.

4.6.4 AKTIVITETER – SEPTEMBER 2012

Den 21 september hölls ett slutseminarium där projektets utveckling och slutresultat presenterades för projektägare, projektdeltagare, samarbetskontakter och utvärderare.

- **MEDBORGARKUNSKAP/UTFASNING.** Under september månad genomfördes följande aktiviteter för medborgarkunskap och utfasning till andra aktiviteter:
- **MM-UNG.** Tillsammans med de yngre kvinnorna genomfördes träffar för uppföljning och utfasning den 14 samt 19 september. Både projektledare och följeutvärderare medverkade. Vid dessa tillfällen fick deltagarna framföra sina *slutiga synpunkter och idéer om MM-projektet* och om hur de nu såg på framtiden, och att kunna bibehålla och utveckla sin egenmakt.
- **MM-MOGEN.** Deltagarna i gruppen MM-Mogen samlades vid tre tillfällen för avslutande medborgarkunskap och utfasning till vidare aktiviteter: 13, 20 och 27 september. Även vid dessa tillfällen deltog följeutvärderaren *Jenny Butler*. Träffarna var liksom föregående månad inriktade på en kombinerad utfasning och utvärdering. Som komplement till samtal användes bildskapande för symbolik, gestaltande av känslor, minnen och tankar om den personliga utvecklingen för ökade språkkunskaper och känsla av egenmakt. Aktiviteterna har inneburit att deltagarna fått bekräftelse på att de orkar och kan medverka i dialoger och kommunikation om deras egen situation – som kvinna med utomnordisk bakgrund – samt att de redan har inneburit ett mycket stort stöd för sina egna barn samt att de fortfarande har mycket att ge och dela med sig av till andra. Återigen har frågan om möjligheten att kunna göra något – i organiserad form – för ensamkommande flyktingbarn kommit på tal. Under september månad bekräftades ytterligare att utfasningsaktiviteterna tillsammans med deltagarna hade resulterat i en permanent grupp för fortsatt aktivitet (efter projektavslut) i oktober och året ut 2012.
- **INFORMATIONSVIDEO.** Under september månad arbetade projektledare *Aina Gagliardo* med slutförande av slutrapport samt färdigställande av informationsfilmen med namnet "Man vill ju inte känna sig som en idiot". Efter en första visning vid slutseminarium (se nedan) gjordes vissa redaktionella förändringar.

- **SLUTSEMINARIUM DEN 21 SEPTEMBER 2012.** Den 21 september genomfördes ett slutseminarium på Garaget med presentationer av projektledare Aina Gagliardo och Jenny Butler samt en första visning av videon "Man vill ju inte känna sig som en idiot".
- **FÖLJEUTVÄRDERING.** Följeutvärderaren Jenny Butler genomförde i arbetet med slutförande av följeutvärderingen följande möten:

3 september	Möte med kuratorer på Komvux Pauli
3 september	Möte med Lena Pripp, Södra innerstadens stadsdelsförvaltning
3 september	Möte med projektledare

- **DOKUMENTATION.** I september avslutade Aina Gagliardo sitt dokumentationsarbete och överlämnade till Eva Maria Mörner för slutlig redigering till godkänd slutrapport för MM-projektet.
- **SÄRSKILT BRA UNDER SEPTEMBER 2012.** Särskilt bra har varit samarbetet med deltagarna i gruppen MM-Ung i och med möjligheten att producera video tillsammans. Deltagarna var med från processens allra första början och skapade tillsammans med projektledaren och filmaren idén om hur filmen skulle formas och vilket fokus som var viktigast. Särskilt bra har också varit att utfasning och följe-utvärdering tillsammans med de äldre kvinnorna inneburit metodutveckling med bildskapande och bildcoaching som komplement till den talade ordet. Samtal och dialoger för nya och annorlunda vinklar och perspektiv uppstår när även bild finns med som media och uttrycksmedel. Vidare är det särskilt positivt att konstatera att det finns en stark vilja att fortsätta träffas i den s k "MM-gruppen" för att fortsätta studier i medborgarkunskap och träna svenska språket tillsammans, samt att vidareutveckla idéer om verksamhet som kvinnorna kan bidra till och vara medskapande i.

Särskilt bra var även att projektet – trots utmaningar och visst motstånd på vägen – så tydligt har resulterat i två tydliga målgrupper med anpassat arbetssätt. Dialoger och utvärdering har ytterligare stärkt uppfattningen om att de äldre kvinnorna måste fokusera och avancera i kunskaper i svenska språket, om egenmakt ska kunna uppnås. De yngre kvinnorna måste till att börja arbeta för stärkt egenmakt – och självkänsla – om medborgarkunskapen och språk-kunskaper ska kunna utvecklas och nå den potential ifråga om kompetens för studier och arbetsliv som var och en individ besitter.

- **MINDRE BRA UNDER SEPTEMBER 2012.** Några nya negativa inslag i projektarbetet tillkom ej under projektperiodens tre månader. Istället uppfattades det som oerhört betydelsefullt att projektet kunde förlängas tre månader för slutförande av de konkreta resultatmål som sattes upp för perioden.

Foto: Jenny Ljunggren, InfoKooperativet (Xuntos-InfoKoop Konsult ek för)

5. INFORMATION, DIALOGER OCH PÅVERKAN

MM-projektet har haft ambitioner att bidra till diskussion om projektets centrala begrepp – egenmakt och KASAM – liksom erfarenheter och resultat som skapats under projektarbetet. Varje projektmånad har någon typ av löpande informationsinsats genomförts. Till detta kommer ett par seminarier och även en video som producerades under projektets sista månader tillsammans med de yngre deltagarna i MM-Ung.

5.1 INFORMATIONSINSATSER UNDER PROJEKTARBETET

5.1.1 LÖPANDE INFORMATION

Som framgår av sammanställda läges- och kvartalsrapporter har löpande informationsinsatser under projektarbetet skett enligt följande:

- **JUNI – 2012.** Som ovan nämnts har information mailats ut till kontaktpersoner i Södra innerstaden samt chefer för försörjningsstöd i stadsdelarna. Ytterligare informationsinsatser planeras (skriftliga utskick, informationsbroschyr, seminarium etc). Större informationsinsatser görs dock först sedan ny handledare kommit på plats.
- **JULI 2011.** Inga särskilda informationsinsatser har gjorts under juli månad. Planerade informationsinsatser (skriftliga utskick, informationsbroschyr, seminarium etc) ska ske först sedan ny handledare kommit på plats.
- **AUGUSTI 2011.** Sammanställning av ett informationsmaterial som ska spridas inom stadsdelarna, arbetsförmedlingskontoret etc har påbörjats. I övrigt har augusti månad ägnats åt att introducera den nya handledaren.
- **SEPTEMBER 2011.** Sammanställning av ett informationsmaterial att spridas inom stadsdelarna, arbetsförmedlingskontoret etc.
- **OKTOBER 2011.** Det planeras ett seminarium den 2 december vilket ämnar informera om MM-projektet samt att problematisera begreppen medborgarkunskap och egenmakt. Under oktober månad har planering en av detta seminarium påbörjats och kommer att fortsätta under november månad. Tanken är att detta inledande seminarium ska utgöra startskottet för en serie av seminarier under våren 2012 med målet att aktivera en dialog kring frågor om medborgarkunskap, egenmakt och integration i Malmö Stad.
- **NOVEMBER – DECEMBER 2011.** Löpande informationsinsatser i kontakter med samarbetspartners och i uppsökande kontakter.

- **JANUARI – FEBRUARI – MARS 2012.** Genom informationsspridning i form av hemsida, infobroschyrer och personliga möten med viktiga aktörer inom Malmö Stad har kännedom om projektet gjorts möjlig.
- **APRIL – MAJ – JUNI 2012.** Genom informationsspridning i form av hemsida, infobroschyrer och personliga möten med viktiga aktörer inom Malmö Stad har kännedom om projektet gjorts möjlig.

5.1.2 INITIATIV TILL VIDEOPRODUKTION

Under sommaren 2012 väcktes tanken på en video om MM-projektet, dels för spridning av information och resultat om och från projektet och dels som aktivitet för deltagarnas aktiva medverkan i detta spridningsarbete. I första hand var det metodarbetet inom MM-Ung som det fanns behov av att dokumentera. Allt medan beslutet växte fram om att producera videon togs kontakter med Integrationsfonden för dialoger om omfördelning av budget.

Två av deltagarna i MM Ung började nu delta aktivt i arbetet med filmen vilket gav dem nya kunskaper om vikten av samspel mellan ord, text och bild när det finns vilja och ambition att föra fram ett eller flera budskap i ett filmsammanhang. Detta gynnade också deltagarnas språkutveckling.

Aina Gagliardo diskuterade filmidén med *Johan Nordkvist*, dåvarande kontaktperson vid Integrationsfonden, som gav godkännande till att beviljade projektmedel omdisponerades för att bekosta filmen. Tack vara den här möjligheten fanns nu resurser att anlita professionell videoproducent och medarbetare, filmaren *Roxy Farhat*, som sedan började arbeta tillsammans med Aina Gagliardo och projektdeltagarna i MM-gruppen.

5.2 Nätverk - Samverkan – Information - Dialog

5.2.1 NÄTVERKSTRÄFFAR MED – PROJEKT INOM INTEGRATIONSFONDEN

- **NÄTVERKSTRÄFF, 29-30 AUGUSTI 2012.** Handledare *Aina Gagliardo* deltog den 29-30 augusti, tillsammans med kolleger i andra pågående projekt med finansiering från Integrationsfonden, i ett arrangemang den 29 augusti i Norrköping på inbjudan av Linköpings universitet. Särskilt *Magnus Dahlstedt*, forskare vid Linköpings universitet, och hans medverkan uppskattades.⁸

⁸ I MM-projektets ansökan hänvisades till Magnus Dahlstedts forskning om begreppet egenmakt som grund för projektets problematisering kring detta begrepp.

- **MÖTE MED INTEGRATIONSFONDEN.** Den 15 september reste Aina Gagliardo tillsammans med *Ghizlane Elfathi* och *Rebecka Hagerfors* (föreningsrepresentanter från InfoKooperativet) till ett seminarium om "Interreligiös dialog" i Jönköping på inbjudan av Integrationsfonden. Eftersom projektansvarig *Eva Maria Mörner* och även föreningens styrelseordförande *Ulla Rosander Liljegren* hade svårigheter att göra sig lediga från ordinarie arbeten att delta i externa arrangemang öppnades här, och fortsättningsvis, möjligheter för projektledningen att engagera andra representanter för styrelse, förening och projektägare att närvara vid sådana arrangemang.
- **PROJEKT- OCH NÄTVERKSTRÄFF I BJUV, 28 NOVEMBER 2011.** Den 28 november reste Aina Gagliardo och *Azad Homar* till Bjuv för att delta i projekt- och nätverksträff anordnad av Integrations-fonden. Nätverksträffen ansågs vara betydelsefull i flera bemärkelser: att bättre lära känna personer från de andra pågående projekten bättre, skapa nätverk och att diskutera frågor kring metodarbetet inom projekten.
- **PROJEKTLEDARTRÄFF I MALMÖ, 16 FEBRUARI 2012.** Den 16 februari 2012 arrangerades en projektledar-träff för alla Integrationsfondsprojekt i södra Sverige. Temat var "integration" och innebörden av detta begrepp i förhållande till projektens arbete och metoder. Detta blev ett mycket bra och utvecklande tillfälle att utbyta erfarenheter samt att diskutera integration från olika perspektiv. Träffen ledde även till en ökad känsla av sammanhållning för personalen i MM-projektet och en nystart till viss del gällande de interna problem som InfoKooperativet upplevt den senaste tiden. Träffen innebar dessutom nya kontakter, bland andra med *Helmi-projektet* på Malmö Högskola.⁹

5.2.2 OFFENTLIG DIALOG OM MEDBORGARKUNSKAP OCH EGENMAKT

Under höstterminen 2011 inkorporerades ännu en dimension av MM-projektets syfte, genom utvecklandet av en offentlig dialog kring medborgarkunskap och egenmakt, integration och inlärningsprocesser. Detta ledde till att två seminarier arrangerades riktat till nyckelpersoner inom kommunal verksamhet och föreningsverksamhet i Malmö.

Dessa två seminarier hade som mål att både informera omvärlden om MM-projektets utveckling och knyta kontakter, samt att diskutera centrala frågeställningar om medborgarkunskap, integration, egenmakt och maktrelationer i förhållande till utvecklingsarbete.

⁹ Forskningsprojektet HELMI består av en pilotstudie av interventioner riktade till somaliska och thailändska kvinnor i Sverige. Studien genomförs bl a med finansiering från Europeiska integrationsfonden.

www. <http://www.mah.se/english/research/Our-research/Centers/Malmo-Institute-for-Studies-of-Migration-Diversity-and-Welfare/Research-at-MIM/Projects/HELMI---Health-Migration-Integration/>

- **MEDBORGARKUNSKAP OCH EGENMAKT – HUR DÅ?** Det arrangerades ett seminarium den 2 december 2011 med titeln "Medborgarkunskap och egenmakt – hur då?" på mötesplatsen Garaget, Stadsdelsbibliotek i Malmö). Seminariet inleddes av kommunalrådet *Andreas Schönström* (s). Övriga inslag på programmet var: Information om projektet MedborgarMentorer i Malmö av *Aina Gagliardo* (handledare) och *Jenny Butler* (utvärderare). Deltagare i seminariet var medlemmar och deltagare i InfoKooperativet samt kontaktpersoner i Malmö stad och Pauli gymnasium.

I inbjudan till seminariet stod följande text att läsa:

"InfoKooperativet Malmö driver sedan juni 2011 ett metod- och utvecklingsprojekt med bidrag från Europeiska Integrationsfonden. I projektet arrangerar vi aktiviteter för medborgarkunskap i kombination med träning i svenska språket. Liksom i alla andra projekt med stöd från Integrationsfonden utgår vi också från begreppet egenmakt. Våra deltagare idag är 15 kvinnor från utomnordiska länder, främst Mellanöstern och Balkan. Vi kommer nu att starta fler grupper och ta emot nya deltagare. Du som är intresserad av att veta mer om medborgarkunskap och vara med och diskutera vad medborgarkunskap och egenmakt kan innebära är varmt välkommen till seminariet den 2 december på Garaget. Välkomna, Aina Gagliardo, handledare och Eva Maria Mörner, projektansvarig"

- **SEMINARIUM OM MM – MEDBORGARMENTORER I MALMÖ.** Den 13 juni 2012 genomfördes ytterligare ett seminarium, den här gången i lokalerna på InfoKooperativet, Malmö), med presentation av i ord & bild av erfarenheter och resultat av MM-projektet samt erfarenhetsutbyten för vidareutveckling av MM-Mogen & MM-Ung. I inbjudan till seminariet beskrevs följande:

"Projektet MM närmar sig sin avslutning. Innan dess vill vi inbjuda till samtal och erfarenhetsutbyte kring projektets teman; medborgarkunskap, mentorskap och egenmakt och metod samt det projektnesultat som håller på att ta form; MM-Mogen och MM-Ung. MM – Mogen vänder sig till "mogna" deltagare med invandrarbakgrund som befinner sig långt från arbetsmarknaden och MM-Ung vänder sig till unga deltagare med invandrarbakgrund som står på tröskeln till arbetsmarknaden eller studier. Kunskapsområden medborgarkunskap och egenmakt erövrar genom mentorskap och språkträning och i viss mån bildcoaching."

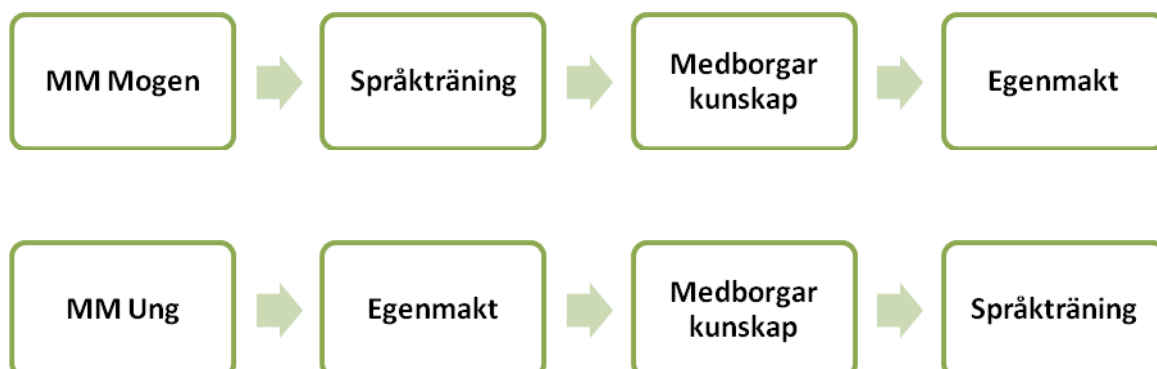
Foto: Jenny Ljunggren, InfoKooperativet (Xunots-InfoKoop Konsult ek för)

6 RESULTAT OCH ERFARENHETER

6.1 Metodutveckling

Projektets resultat och erfarenheter går att utläsa och beskriva på flera nivåer. Det är emellertid framför allt i metodutvecklingen som resultaten är synliga och konkreta, som en bekräftelse på MM-projektets målsättningar och ambitioner. Dokumentation, utvärderingar och löpande samtal under MM-projektets genomförande – och i samtal även nu i efterhand – ger dessutom uttryck för att dialogerna om begreppet "Egenmakt" har breddats.

- **EGENMAKT GENOM INKLUDERING, ELLER KRITISK PÅVERKAN?** I processerna med att utarbeta ansökan till Integrationsfonden var utgångspunkten för Egenmakt som begrepp och kvalitet i stort sett identisk med den som redovisats i officiella rapporter, forskning och politiska riktlinjer. Inledningsvis fanns också en ambition att projektets implementering skulle följa tolkningen av den officiella definitionen; att göra det möjligt för deltagarna att själva förhålla sig till begreppet Egenmakt genom kunskap och förståelse om intentionerna i syftet med rådande integrationspolitik. Ett lärande för inkludering, med andra ord. Detta förhållningssätt har i viss mån också varit gällande i projektets genomförande, men inte helt och hållet. Rekryteringen av ny handledare (*Aina Gagliardo*, augusti 2011) innebar inte endast förnyelse av arbetssätt i pedagogisk metodik utan också nya perspektiv på demokrati och delaktighet. Aina Gagliardo, född 1982, socialantropolog och aktiv feminist i Malmös föreningsliv arbetade helt enkelt inte på samma sätt som tidigare medarbetare, och en väsentlig skillnad i arbetssättet blev nu ett tydligt moment av kritik och ifrågasättande. Det vill säga, att erövra sin egenmakt förutsätter också en självklar rätt och ingivelse att kritisera de rådande strukturerna och förhållandena för att själv bli aktiv och mobilisera till påverkan och förändring. Och genom ifrågasättande och kritik kan det utvecklas förståelse och kunskap om utanförskap, diskriminering och andra orättvisor som drabbar både grupper och den egna individen vilket också kan leda fram till lösningar på de problem som hindrar integration och egenmakt.
- **OLIKA GENERATIONER OCH OLIKA BEHOV: MM-MOGEN OCH MM-UNG.** Två olika metoder och modeller för inläring av medborgarkunskap och stärkande av egenmakt hos deltagarna har under projektåret vuxit fram: MM-Mogen som vänder sig till de äldre kvinnorna, och MM-Ung som vänder sig till de yngre. Deltagarna i MM-Mogen respektive MM-Ung har olika grundförutsättningar och erfarenheter som också kräver olika bemötande och pedagogisk förhållningssätt. De två modellerna belyser därför inlärningsprocessen i koppling till de centrala begreppen "egenmakt", "medborgarkunskap" och "språkträning" vilka MM-projektet har haft fokus på. I en översikt kan de två förhållningssätten summeras enligt nedan:

6.2 Kunskapsutveckling

- **MM-MOGEN.** I stort sett alla 14 deltagare i MM-Mogen har kommit till Sverige på grund av konflikt och krig i deras respektive hemland. Många har levt mer än tio år i Sverige men har varken lyckats ta sig in i den svenska arbetsmarknaden eller utvecklat sociala kontaktnät utöver den egna familjen eller sina egna landsmän. Det har också funnits stora kunskapsluckor om det svenska samhället, om rättigheter och möjligheter att få stöd och hjälp. Inte minst har det brustit när det gäller kunskap om och stöd från hälso- och sjukvården.
 - *Relativt låg språknivå.* Deras språknivå var när projektet började relativt låg och alla deltagarna, förutom en, led av grava sömnsvårigheter och kroniska smärtor i kroppen. Fem av deltagarna var analfabeter när de kom till Sverige och hade lärt sig att läsa och skriva enbart på svenska. Tre deltagare hade varit yrkesverksamma i sitt hemland medan övriga var hemmafruar och utförde obetalt hemarbete. Här i Sverige hade samtliga sin försörjning genom ersättning från Försäkringskassan. Den metod som vuxit fram för den här äldre gruppen hade sin utgångspunkt i språkträning för att sedan gå vidare till medborgarkunskapsaktiviteter.
 - *Alltid utgå från deltagarnas egna erfarenheter.* Inlärningsprocessen baserades i hög grad på deltagarnas egna erfarenheter. I praktiken kunde detta innebära att en lektion började med en "må-runda" där deltagarna berättade hur de mådde och om vad som just då hände i deras närmaste omvärld. Ofta kom det upp olika svårigheter som exempelvis sömnsvårigheter, problem med försäkringskassan vid sjukbesök eller frågor som rörde barnens skolgång. Alla ord som uppfattades svåra i konversationen översattes och skrevs ned av deltagarna i deras glosböcker. Därefter kunde diskussionen övergå till övningar i mindre grupper för språkträning med ett

specifikt ämne som sjukvården, försäkringskassan eller demokrati och mänskliga rättigheter etc.

- *Hur förändra sin situation?* Deltagarna diskuterade även om hur de själva med ny information kunde förändra sin situation. Det var dock tydligt att den viktigaste faktorn för varför MM-Mogen samlas flera gånger i veckan, och att många kom frivilligt (det vill säga inte på grund av aktivitetsstöd) var på grund av det sociala umgänget. För många av deltagarna var det de enda tillfällena under veckan när de pratade svenska och träffade andra människor utanför sin familj. En av deltagarna vittnade om detta under en lektion:

"Vi vill inte stanna hemma, jag kan inte göra någonting där, jag måste komma ut och träffa andra och prata svenska. Det är här jag utvecklas." (Kommentar av deltagare, lektion med MM-Mogen den 13 juni 2012.)

MM-projektets mentor *Marie Meijer*, som varit med i det förra projektet på Infokooperativet och där byggt upp en språkträningsverksamhet ("Aktiv i Svenska") blev en central kraft som kvinnorna litade på och kände trygghet med. *Azad Homar*, mentor och tolk, hade också en viktig roll, då han tolkade till både kurdiska och arabiska för de kvinnor i gruppen som behövde särskilt stöd i språkförståelsen.

- **MM-UNG.** Den pedagogiska modell som tagits fram för MM-Ung utgick snarare från deltagarnas uttalade vilja att bryta sitt utanförskap i det svenska samhället och en känsla av utsatthet och vanmakt i sin utbildningssituation (Komvux).
 - *Låg självkänsla.* Samtliga deltagare beskrev en mycket låg självkänsla och ensamhet i förhållande till svenskar och det svenska samhället.
 - *Relativt hög språknivå.* Deras språknivå var relativt hög, men förståelsen för samhällssystemet var desto lägre. Det blev därför tydligt för handledaren *Aina Gagliardo* att samtal om deltagarnas situation i deras liv och förståelse kring varför de kände sig så utsatta var primärt, medan samhällsinformation och språkträning skulle komma in i ett senare skede.
 - *Studier på Komvux – känna sig motarbetad.* De unga kvinnorna i MM-Ung var mellan 21-26 år och studerade alla på Komvux i Malmö. Flera av dem berättade om olika händelser med lärare på Komvux och även vägledare på Vägledningscentrum som enligt deltagarna behandlat dem dåligt och oprofessionellt. En av deltagarna beskrev sin situation så här:

"Jag vill ha hjälp med svenskan, och med att kunna prata med folk", säger hon. "Detta är det viktigaste. Jag vill bli sjuksköterska", säger hon och fortsätter. "Men det känns som att jag aldrig kommer att nå dit, det känns omöjligt, som om alla motarbetar mig. Jag har försökt byta skola men rektorn hjälpte oss inte, tvärtom låtsades hon som att hon inte kände till våra fall. Vi hade kunnat studera på Hvilans förberedande för sjuksköterska nu". (Kommentar av deltagare från träff den 2 maj 2012)

- Att göra sin röst hörd – känsla för sammanhang. Den känsla av hopplöshet som uttrycks i citatet ovan blev startpunkten från vilken pedagogiken med MM-Ung kom att utgå ifrån. Projektledaren Aina Gagliardo förklarar:

"Genom att ha övningar med deltagarna som utgår ifrån deras nuvarande situation och hur de upplever den, kan man sedan gå vidare mot övningar som fokuserar på hur de skulle vilja att deras situation såg ut. Däremellan skapas en känsla av sammanhang och förståelse för vilka faktorer i deras liv som behöver förändras. En del av detta är att kunna få en egen röst, att kunna säga ifrån när de till exempel känner sig orättvist behandlade."

Ett exempel på en situation som av en deltagare beskrevs som problematisk i förhållande till en lärare på Komvux förklarades så här:

"Hon vill inte ge mig en chans utan hon säger bara taskiga saker och hela tiden att hon inte förstår vad jag säger. Jag har studerat naturvetenskap på mycket högre nivå i Turkiet och därför blir jag mycket ledsen och frustrerad." (Kommentar från lektion 13 april 2012)

Aina Gagliardo redogör också för hur hon tillsammans med deltagaren gick igenom olika scenarier över hur situationen skulle kunna lösas:

"Till sist kom deltagaren själv fram till att det bästa vore att prata med rektorn. Men som hon själv uttryckte det "jag skulle aldrig våga det" (utdrag från lektionsrapport 13 april 2012). I denna situation är KASAM-perspektivet grundläggande för att skapa en pedagogisk modell som utgår ifrån deltagarnas behov i den givna situation som hon befinner sig i. För att kunna använda den medborgarkunskap som deltagaren besitter, måste känslan av egenmakt infinna sig, att känna att det är hennes rättighet att gå och prata med rektorn."

- Övning och analys – att närma sig sin egen idealbild. Som en förberedelse inför samtalet med rektorn gör Aina Gagliardo en övning som fokuserade på deltagarens idealbild av hur hon tycker att samhället borde fungera i det här fallet, och sedan en analys av vad hon som medborgare kan göra för att närma sig den idealbilden. Resultatet av övningen blev att hon själv ringde till rektorn och beställde ett möte några dagar senare. Detta möte blev en viktig vändpunkt i både den inblandade deltagarens och de andra deltagarnas process, då alla följde med till mötet som stöd! När mötet var över utbrast deltagaren:

"Jag skulle aldrig ha klarat detta utan dig, jag trodde inte att jag kunde göra detta, men det gick ju bra! " (Kommentar från möte med rektor på Pauli Gymnasium, 19 april 2012.)

- *Mobil verksamhet.* En skillnad mellan MM-Mogen och MM-Ung har varit att MM-Ung har fungerat som en mobil verksamhet. De tre träffar i veckan som Aina Gagliardo hade med gruppen ägde rum på olika platser, som exempelvis på stadsbiblioteket, på Komvux-gymnasiets bibliotek eller på olika caféer i staden. Anledningen till detta har varit ett uttalat behov från deltagarnas sida *att ses där de befinner sig*. Det har också funnits ett syfte från handledarens sida att kunna ta med deltagarna till *nya platser* i staden som de tidigare inte har vistats på. Tanken bakom att utforska nya delar av staden skapades efter deltagarnas uttryckta *ensamhet i staden*.

"Vi känner bara folk från vårt eget land. Jag försökte prata med svenskar när jag kom men det var svårt. Alla är rädda. Så nu träffar vi bara varandra." (Kommentar från lektion 25 april 2012)

Det fanns med andra ord ett behov av *sociala nätverk* som i sig skulle kunna vara en väg in i samhället och till ökade språkkunskaper. MM-ung har därför tydligt visat på behov hos unga kvinnor (tredje-lands-medborgare) av att träffa människor som bott länge i Sverige, som förstår systemet, men också behov av att få lära känna "svenska vänner" som de uttrycker det.

- **UTVÄRDERING MED BILDCOACHING SOM METOD.** Ytterligare ett projektresultat som här uppmärksammas är det innovativa utvecklingsarbetet som skett inom följeutvärderingen under ledning av *Jenny Butler*. Kommunikation utifrån bildskapande är ett verkningsfullt komplement när deltagare i dialoger inte deltar med det talade språket fullt ut. Bilden fyller också i de glapp som uppstår när orden inte alltid räcker till för att beskriva minnen, känslor och reaktioner på den egna livssituationen. "Bilderna" är "visionen" och visar något av framtiden – som kan skapas, påverkas och förändras med kraft av nyfunnen och stärkt egenmakt. (Se vidare separat utvärderingsrapport av Jenny Butler.)

Ifråga om den organisationsutveckling som uppstått som projektresultat beskrivs detta nedan som en följd av de utmaningar och problemlösningar som projektledning och projektmedarbetare har ställts inför.

6.3 Utmaningar och problemlösningar

Genomförandet av MM-projektets har också inneburit en rad utmaningar att möta problem och svårigheter på vägen. Både anställda och deltagare har antagit dessa utmaningar. Det är då framför allt tre centrala svårigheter har identifierats som avgörande för de utmaningar som MM-projektet ställts inför:

- **BYTE AV HANDELDARE/PROJEKTLLEDARE.** Den första utmaningen som MM-projektet mötte var att den dåvarande projektledaren sa upp sig utan förvarning. Detta innebar att en ny rekryteringsprocess fick sättas igång och de aktiviteter som påbörjats stod stilla fram till den 17 augusti 2011 då *Aina Gagliardo*, socialantropolog, anställdes till tjänsten. Konsekvensen av pausen som projektet blev tvunget att ta i cirka tre månader var att den planeringsprocess som redan påbörjats fick startas om från början och de aktiviteter som satts igång fick vila.
- **OMORGANISERING I SÖDRA INNERSTADEN (SAMVERKANSPART).** Nästa svårighet som projektet stötte på var att Aktivitetsporten, Malmö Stad, den samarbetspartner som var tänkt för rekrytering av deltagare och direkt kontakt med kommunal verksamhet, började avvecklas och sade sig varken kunna erbjuda deltagare till projektet eller stöd genom den anställning på 25 procent som var tänkt. Projektledare Aina Gagliardo fick därmed tillsammans med projektansvarig *Eva Maria Mörner* hitta nya vägar för rekrytering. I slutändan blev den 25-procentiga tjänst som var tänkt att erhållas av samarbetspartnern aldrig utnyttjad, men omfördelades under projektets sista fyra månader, bland annat till förlängd respektive utökad tjänst för projektledaren.
- **BEGREPPET "TREDJE-LANDS-MEDBORGARE".** I planeringen inför projektstarten hade genomförts många planeringsmöten och samtal med företrädare för Södra innerstadens stadsdelsförvaltning i Malmö, bland annat för att förbereda rekrytering av deltagare från Aktivitetsporten (Malmö stad i samverkan med Försäkringskassan och Finsam). Det hade då inte förutsetts att begreppet "tredjelandsmedborgare" skulle stöta på några hinder, så som skulle komma att ske.
- **SOCIALT FÖRETAGANDE INOM IDÉBUREN SEKTOR – VISION OM PERMANENT UTBILDNING.** Vid den tid då MM-projektet formerades i dialoger och ansökningsprocesser fanns ett mycket stort intresse för socialt företagande och den idéburna sektorns möjligheter att bidra till förnyelse och utveckling av välfärdstjänster och även ny arbetsmarknad. Det står ställt utom allt tvivel att den politiska ledningen för Malmö stad sedan dess intagit en mer tveksam uppfattning till en sådan utveckling, inte minst därför att såväl socialt företagande (att skapa alternativa arbetsplatser för människor i utanförskap) och andra samhällsuppgifter som utförs av idéburen sektor alltid förutsätter samverkan med offentliga förvaltningar och offentlig finansiering i något avseende. En orsak till stadsdelens svårigheter att finna form och struktur för samverkan med MM-projektet –

oaktat de många intresserade och ansvarskännande tjänstemän och medarbetare – kan därför också ha påverkats av att de politiska riktlinjerna manade till försiktighet snarare än aktiva initiativ för samverkan med sociala företag och välfärdstjänster i idéburen sektor. Detta är också erfarenheter som InfoKooperativet delar med många andra verksamheter inom den idéburna sektorn i Malmö. De politiska vindarna blåser inte riktigt lika mycket till sektorns fördel som var fallet för några år sedan. Det talas om fenomenet "in housing"; att staden i första hand helst ser till sina egna verksamheter. Ytterst handlar det givetvis om att fördela den kommunala budgeten, och aktörer i den idéburna sektorn kan ibland uppfattas som direkta konkurrenter.

Kommentar: Det ska samtidigt tilläggas att InfoKooperativets samarbete med de kommunala verksamheterna Garaget respektive Nya Aktivitetsporten – som har sin bakgrund i tidigare projektutveckling från våren 2004 – alltså är mycket gott. Detta goda samarbete vilar alltså på engagemang och visionär kraft hos engagerade medarbetare inom Södra innerstadens stadsförvaltning.

Ytterligare utmaning, och till viss del besvikelse, var det nära nog omöjligt att finna en lösning och samverkansmodell för en permanent "skola" för språkträning, medborgarkunskaper och egenmakt så som det funnits förhoppningar om att kunna förverkliga. En sådan implementering av MM-projektet hade varit en viktig drivkraft, men som det fanns stora svårigheter att kunna förverkliga, inte minst eftersom det kommunala ansvaret för vuxna i behov av socialt stöd/ekonomiskt bistånd respektive utbildning var – och är i många kommuner – delat mellan socialtjänsten och utbildningsförvaltningen. Det rådde därför delade meningar om det var socialtjänstens sak att vara intressent i samverkan för medborgarkunskap, även om detta på sikt också skulle kunna leda till arbete och försörjning. Modellen med att nå överenskommelse med stadsdelarnas socialtjänst om medfinansiering för en långsiktig verksamhet med "medborgarkunskapsskola med språkträning" lyckades således inte. Däremot finns det efter projektets avslutande planer på ytterligare projektutveckling med extern finansiering, vilket sker med utgångspunkt från den s k MM-gruppen som bygger vidare på arbetet inom MM-Mogen. Den nya projektutvecklingen antas då inte endast bestå i samverkan med kommunala förvaltningar utan även med andra aktörer inom den idéburna sektorn så som kyrkoförsamlingar, biståndsorganisationer med flera.

Det har även funnits utmaningar till följd av interna förhållanden inom projektägarens organisation och det faktum att InfoKooperativet är en verksamhet som alltid har som uppgift att inkludera medarbetare med olika arbets- och funktionshinder:

- **PÅFRESTANDE INTERNT ORGANISATIONSFÖRÄNDRINGSARBETE.** Genomförandet av MM-projektet sammanföll med beslut om beslut att genomföra en större organisationsförändring inom InfoKooperativets verksamhet. Konsekvensen av detta blev åtgärder som drabbade personalen. Eftersom det under våren 2012 kunde konstateras att det ej fanns finansiering för att i någon form driva språktränings- och medborgarkunskapsverksamheten vidare efter projektets avslutning fanns inga möjligheter att fortsätta, så som det funnits förhoppningar om. Beslut om organisationsförändring och varsel utsatte personalen för stora påfrestningar.
- **SPLITTRANDE ARBETSUPPGIFTER FÖR HANDLEDARE/PROJEKTLEDARE.** Projektets handledare, som även kom att ta rollen som projektledare, har varit splittrad. Befattningen omfattade halvtid (50 procent) – utom den allra sista tiden i arbetet med dokumentation – och

ansågs inte vara tillräcklig för att nå den tillfredsställelse i arbetet som projektledaren önskat. Dessbättre ger den sammantagna bilden stöd för ett mycket gott arbete som dessutom resulterat i innovation och metodutveckling.

- **TYDLIGGÖRA VILLKOR FÖR PROJEKTARBETE.** Ytterligare svårigheter att övervinna uppstod till följd av att det funnits en otydlighet i generella villkor för projektarbete. Arbetet hade sannolikt underlättats om skillnader mellan att arbeta i projekt och ordinarie verksamhet tydligare hade klarlagts redan på tidigt stadium. Att arbeta i projekt är det samma som att vara delaktig i förnyelsearbete som inte alltid kan bjuda på upplevd trygghet och önskad förutsebarhet. Från projektägarens sida borde därför ha gjorts större ansträngningar för att tillsammans med projektarbetarna klargöra skillnaderna mellan att arbeta i projektform jämfört med vad som kan förväntas i en etablerad, ordinarie verksamhet. Personalens ibland känsla av otillräcklighet och krav på daglig handledning – utöver handledaren/projektledaren – skulle då möjligen kunna ha motverkats. Projektägarens hade under hela projektperioden kunnat konstatera ett från projektmedarbetarna stort engagemang och förmåga att ta sig an sina arbetsuppgifter. Projektpersonalen själv hade dock uppenbarligen inte alltid varit helt nöjda med sin arbetssituation. Projektägaren förklarar detta med dels ovanan att arbeta i projektform, dels också att projektmedarbetarna haft stora förväntningar på handledning vilket i sin tur hänger samman med tidigare invanda roller på InfoKooperativet.
- **FÖRÄNDRING AV TIDIGARE INVANDA ROLLER – BEROENDE AV STÄNDIGT STÖD UNDERSKATTAT.** Enligt planeringen var projektansvaret tänkt att bestå i fyra timmars arbete per vecka för arbete med övergripande ansvar för uppföljning av projektplan, stöd till handledare och sammanställning av lägesrapporter. I dialoger och utvärderingar framkom dock att det hos personalen funnits förväntningar på betydligt större närvaro från projektansvarigs sida, så som varit fallet i de två tidigare projekten (med heltidsanställd projektledare). Detta var dock inte varit möjligt. Under de första månaderna förlade Eva Maria Mörner sitt ordinarie arbete med projektutveckling och andra uppdrag för bland annat Folkbildningsföreningen (Glokala folkhögskolan) i mesta möjliga mån till InfoKooperativets lokaler. Därmed fanns hon också tillhands, till synes på samma sätt som tidigare. Under hösten 2011 erhöll dock Eva Maria Mörner en heltidstjänst inom en annan organisation. Då hon tidigare utgjort en central drivande ideell kraft inom InfoKooperativets verksamhet blev förändringen genomgripande då hon nu kom att inta en mer perifer roll i det dagliga arbetet. Den här förändringen blev således mycket påtaglig, och trots projektledningsfunktion, schemaläggning, tid för planering och utvärdering m m upplevdes frånvaron av en "stark chef" som en brist. En slutsats som projektägaren drar är därför att behovet av ständigt och dagligt stöd i MM-projektet hade underskattats. Likväl poängteras att resultatet av arbetet – oavsett personliga upplevelser hos projektmedarbetare – varit fullgott.

- **SAMSPEL OCH INTEGRATION – TROTS ARBETS- OCH FUNKTIONSHINDER.** Initiativet till att driva projektverksamhet där flertalet medarbetare har någon typ av arbets-/funktionshinder är naturligtvis ett risktagande, men ändå ett mycket medvetet val. Följeutvärderingen och projektresultaten visar också tydligt hur samspel och integration mellan människor i sina erfarenhets- och kunskapsutbyten har fungerat stödjande och konstruktivt. Emellertid, MM-projektet och dess medarbetare uttryckte att de var i behov av en daglig förstärkt arbetsledning som InfoKooperativet ej hade resurser till att erbjuda. Detta kan sägas vara något av en ständig paradox som projektägare måste förhålla sig till. Att arbeta tillsammans med medarbetare som har funktionshinder kan aldrig vara enbart positivt! Men det som är positivt måste belysas och bidra till en erfarenhetsgrund att bygga vidare på!
- **GARANTIER FÖR LIKVIDITETSSTÖD.** Genomförandet av MM-projektet har krävt likviditetsförstärkning, vilket också redovisades i samband med ansökan till Integrationsfonden. Det blev emellertid inte Folkbildningsföreningen i Malmö (vilket angavs i ansökan) som bidrog med likviditetsstöd. Istället var det InfoKoop Konsult ek för, det vill säga den ekonomiska förening som utgör driftorganisation för InfoKooperativets ekonomiska verksamheter, som gick in med likviditetsstöd i det skede då detta behövdes för att klara projektets kostnader. (InfoKoop Konsult ek för är således en ekonomisk förening som driver affärsverksamhet varav den ideella föreningen InfoKooperativet är medlemsorganisation. Övriga medlemmar är aktiva medarbetare och styrelseledamöter. Verksamheten inom InfoKoop Konsult marknadsförs numera under namnet Xuntos (se vidare, www.xuntos.se).

6.4 Fortsatt verksamhet med ideell handledning, MM2

Projektet MedborgarMentorer i Malmö har egentligen aldrig avslutats. Även sedan redovisning av finansiering slutförts och lägesrapporter sammanställts – och även den här slutrapporten – fortgår veckovisa träffar där kvinnor från MM-Mogen samlas för att formulera och planera nästa utmaning. Under hösten 2012 var det *Pia Hane Weijman* (InfoKooperativets tidigare styrelseordförande) som på ideell bas ledde gruppens arbete. Från och med nyåret 2013 gick *Jenny Butler* (projektets följeutvärderare) in som ideellt arbetande handledare. Gruppen kallar sig nu för MM 2-gruppen och det finns bland kvinnorna (en kärna av sex individer) en vilja och ambition att utveckla en permanent verksamhet för medborgarkunskap, egenmakt och integration.

Kvinnorna själva beskriver sina planer som "att starta en ny skola". De har alla olika och unika behov, önskemål, ork, studievana och svenskkunskaper. Gemensamt för dem

samtliga, förutom behovet att träna svenska, är en uttalad önskan att bidra till och delta i samhället och att jobba. De aktiviteter som företas inom MM 2-gruppen är:

- *språkträning kring teman som hälsa, barnuppfostran, religion – matlagning*
- *måltider och hembesök hos "varandra"*
- *studiebesök på Sofielunds- och Möllevångens församling samt IMs verksamhet för ensamkommande flyktingbarn*

I gruppen arbetas också vidare med sikte på ett nytt uppföljande projekt som ska ta tillvara kvinnornas medborgarkunskaper och språk-kunskaper. Som tidigare nämnts är det i första hand projektidéer om att organisera kvinnornas resurser som stöd till ensamkommande flyktingbarn som nu diskuteras. För att bereda väg för kvinnornas aktiva deltagande i projektutvecklingen diskuteras också frågor om:

- *vad är projekt?*
- *vilka är stegen från idé till verklighet?*
- *vad ska en projektansökan innehålla?*

Förslag till förstudieansökan till Allmänna Arvsfonden kommer att diskuteras och behandlas av InfoKooperativets styrelse under 2013/2014.

7 ÖVRIGA OBLIGATORISKA UPPGIFTER OM PROJEKTET

Utifrån Europeiska integrationsfondens riktlinjer för obligatorisk redovisning av utvecklingsområden och särskilda målgrupper lämnas här uppgifter i nedan tabeller.

7.1 Uppgifter om projektets utvecklingsområden och målgrupper

TABELL A: PROJEKTETS UTVECKLINGSOMRÅDEN

Projektets inslag av utvecklingsarbete relaterat till Europeiska integrationsfondens mål och riktlinjer har utifrån en skala från 0 – 2 varit följande:

(0 = inte alls, 1 = i viss utsträckning, 2 = i stor utsträckning)		Kommentarer utifrån beskrivningar av syften och målsättningar projektansökan.
1	INTERKULTURELL OCH INTERRELIGIÖS DIALOG	<p>I ansökan nämndes möjligheten att i projektet kunna samarbeta med andra projekt och verksamheter i frågor om interreligiös dialog. Detta blev dock ej aktuellt under projektets genomförande. Däremot har det inom projektet – i de interna dialogerna, projektmedarbetarna emellan – påtalats att begrepp som "interkulturell" och "interreligiös" lider brist på problematisering, så som vore önskvärt om begreppen ska användas i utvecklingsprojekt av det slag som nu varit aktuellt.</p> <p><i>Se vidare: Kap 4.2.2 (s. 47).</i></p>
2	SAMHÄLLSINFORMATION OCH MEDBORGARKUNSKAP – VÄRDEGRUNDER	<p>Projektets syfte på individnivå var enligt ansökan: "att erbjuda tredjelandsmedborgare medborgarkunskap i enlighet med deras individuella behov och kunskapsbas för att tillsammans stärka sin egenmakt och livskvalitet." Fokus i projektets aktiviteter har också genomgående varit lärande om och kring s k medborgarkunskap.</p> <p><i>Se vidare: Kap 2.1.2 (s 17) och Kap 2.2 (s. 23)</i></p>

2	FAMILJ – UPPFOSTRAN – SOCIALISERING – ALTERNATIVA ARENOR OCH NÄTVERK	<p>Frågor om familj, uppfostran, socialisering samt alternativa arenor och nätverk fanns ej med som uttalat kunskaps- eller utvecklingsområde i ansökan. I genomförandet fick dessa områden dock stor plats i diskussioner och planerade arbetsuppgifter. Familj och uppfostran är utvecklingsområden som framför allt de äldre kvinnorna efterfrågat. Alternativa arenor och nätverk har främst efterfrågats av de yngre kvinnorna.</p> <p><i>Se vidare: Kap 3.3.1 (s. 34).</i></p>
1	INFORMELLA INTEGRATIONS- OCH FÖRSÖRJNINGSSYSTEM – INCITAMENTSSTRUKTURER	<p>Inte heller frågor om informella integrations- och försörjningssystem fanns uttalade i mål- och syftesbeskrivningar. Frågor om arbete och försörjning, lönearbete, svart arbete etc kom dock i viss mån att beröras, främst tillsammans med de äldre kvinnorna.</p>
1	KRIMINALITET, KLASS, KULTUR OCH ETNICITET	<p>Utan att finnas särskilt upptaget i ansökan kom kunskapsområdet kriminalitet fram för allt kopplas samman med frågor om familj och ansvar för barns uppfostran tillsammans med de äldre kvinnorna.</p>
2	HÄLSA	<p>I ansökan var det egenmakt som lyftes fram som kvalitativt mål. Tillsammans med de äldre kvinnorna innebar det att hälsofrågorna – både fysiska och psykiska hälsan – kom att profilera projektet. Inte minst problem med sömn har varit ett återkommande ämne.</p> <p><i>Se vidare: Kap 4.3.2 (s.52), Kap 6.2 (s. 79) samt rapport från följeutvärderare Jenny Butler.</i></p>
2	UNGDOMAR	<p>Genom att särskilt skapa en grupp med yngre kvinnor – MM-Ung – kom projektet att också att profileras med utvecklingsarbete för ungdomar. Detta fanns ej medtaget i ansökan utan skedde som en nödvändig konsekvens för att nå fram till en potentiell målgrupp (tredjlandsmedborgare).</p> <p><i>Se vidare: Kap 3.2 (s. 32), Kap 6.1 (s. 78) och Kap 6.2 (s. 79).</i></p>

TABELL B: PROJEKTETS SÄRSKILDA MÅLGRUPPER

Graden av utveckling och anpassning av aktiviteter för stärkt *medborgarkunskap och egenmakt* utifrån behov hos särskilda målgrupper av tredje landsmedborgare har, utifrån en skala från 0 till 2, varit följande:

(0 = inte alls, 1 = i viss utsträckning, 2 = i stor utsträckning)		Kommentarer utifrån beskrivningar av syften och målsättningar projektansökan.
2	ÄLDRE	<p>Projektets aktiviteter skulle enligt projektansökan riktas till tredjelandsmedborgare som är i behov av medborgarkunskap för att kunna ta del av och utvecklas i det svenska samhället på ett sätt som både får deltagaren och samhället att växa. Fokus i rekrytering av deltagare har varit att nå kvinnor i alla åldrar. Redan inledningsvis skapades grupper med äldre kvinnor. Under våren 2012 hade metodutvecklingen resulterat i konceptet MM-Mogen (tillsammans med de äldre) respektive MM-Ung (tillsammans med de yngre kvinnorna).</p> <p><i>Se vidare: Kap 3.2 (s. 32), Kap 6.1 (s. 78) och Kap 6.2 (s. 79).</i></p>
1	PERSONER MED FUNKTIONS-NEDSÄTTNINGAR	<p>Projektet har inte syftat till direkt arbete med tillgänglighetsfrågor för personer med funktionsnedsättningar. Likväl har sådana frågor berörts, främst i arbetet tillsammans med de äldre kvinnorna då ohälsan ofta utgör funktionsnedsättning som skapar sociala hinder. Även funktionshinder inom familjen har aktualiserats.</p> <p><i>Se vidare: Kap 4.2.1 (s. 45).</i></p>
2	KVINNOR	<p>Samtliga deltagare i projektet har varit kvinnor och den metodutveckling som skett har tagit fasta på olika krav på pedagogiskt förhållningssätt i medborgarkunskapsaktiviteter utifrån om det är äldre eller unga kvinnor som projektet arbetar tillsammans med.</p>
1	ANALFABETER/LÄGUTBILDADE	<p>Vid presentationen av projektansökan förutsattes viss läs- och skrivkunnighet hos samtliga deltagare. Analfabetism kom dock i viss mån att beröras i metodutvecklingsarbetet för någon enstaka deltagare som ej kunnat läsa och skriva på modersmålet genom att deltagaren började använda det latinska alfabetet fritt som fonetiska tecken för att skriva på sitt modersmål.</p> <p><i>Se vidare: Kap 6.2 (s. 79)</i></p>
2	BARN/UNGDOMAR	<p>Projektet har som ovan nämnts varit öppet för alla, dock med fokus på kvinnor. En särskild grupp med unga kvinnor skapades under projektets senare hälft, se nedan om Annan målgrupp, Unga kvinnor inom Komvux.</p>

2	ANNAN SÄRSKILD MÅLGRUPP: UNGA KVINNOR INOM KOMVUX	<p>Deltagarna i gruppen MM-Ung som formerades efter nyåret 2012 bestod av unga kvinnor som studerade vid Komvux och som hade stora problem att få hjälp i sina studier. Någon sådan grupp fanns ej beskriven i ansökan, men framstod som angelägen och motiverad att arbeta med då dessa deltagare i allt väsentligt svarade mot projektets intentioner: medborgarkunskap och egenmakt för tredjelandsmedborgare.</p> <p><i>Se vidare: Kap 3.3.4 (s. 38) och Kap 4.4.2 (s. 59).</i></p>
2	DELTAGANDE SOM ETT SÄTT ATT FRÄMJA INTEGRATIONEN AV TREDJELANDSMEDBORGARE I SAMHÄLLET	<p>Samtliga aktiviteter har haft som mål och syfte att främja integrationen av tredjelandsmedborgare i samhället, detta i en ömsesidig process och lärande som tar fasta på metodutveckling och ökat kunnande i pedagogiska processer hos utbildningsanordnare.</p> <p><i>Se vidare: Kap 2.1 (s. 16) och Kap 2.2 (s. 23) samt beskrivningar utifrån lägesrapporter i Kap 4 (s. 40)</i></p>

TABELL C: VERKSAMHETER OCH AKTIVITETER

(0=inte alls, 1=i viss utsträckning, 2=i stor utsträckning)		Kommentarer utifrån beskrivningar av syften och målsättningar projektansökan.
2	Utveckling av metoder/indikatorer för uppföljning och utvärdering	<p>Satsningen på bildskapande och bildcoaching som kompletterande inslag för kommunikation i följeutvärderingar fanns medtagen i ansökan och kom att resultera i betydande metodutveckling.</p> <p><i>Se vidare: Kap 2.2.5 (s. 28), Kap 6.2 (s. 81) samt rapport från följeutvärderare Jenny Butler.</i></p>
2	Kartläggningar/analyser inriktade på särskilda målgruppers behov	<p>Utifrån projektansökans relativt öppna ramar resulterade kartläggning och uppföljning av deltagarnas behov i två pedagogiska koncept och grupper: MM-Mogen och MM-Ung, det vill säga ett pedagogiskt arbetssätt utifrån ålder och livserfarenheter m m.</p>

		<i>Se vidare: Kap 6.1 (s. 78) och Kap 6.2 (s. 79).</i>
2	Framtagning och utprovning av informationsmaterial och pedagogiska verktyg	<p>I projektansökan uttrycktes genomgående en ambition att utveckla pedagogiska arbetssätt. I genomförandet kan särskilt nämnas:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pedagogiska förhållningssätt och verktyg i arbetet med MM-Mogen respektive MM-Ung <i>Se vidare: Kap 6 (s. 77).</i> - Utveckling av bildcoaching och bildskapande som komplement i följdutvärderingsarbete <i>Se vidare: rapport från följdutvärderare Jenny Butler.</i> - Video "Man vill ju inte känna sig som en idiot..." tillsammans med MM-Ung. <i>Se vidare: Kap 4.6.3 (s. 67).</i>
0	Utveckling av kursplaner/moduler, utbildningsmaterial, lärarhandledningar och liknande	Någon särskild utveckling av kursplaner/moduler och dylikt har ej skett utöver vad som nämnts i anslutning till koncepten MM-Mogen och MM-Ung.
0	Transnationellt utvecklingssamarbete kring analyser och kartläggningar, utveckling av utvärderingsmetoder, indikatorer mm	Projektet har ej arbetat tillsammans med transnationella kontakter.
0	Transnationellt samarbete kring utveckling/genomförande av utbildningar och andra riktade åtgärder/tjänster för tredjelandsmedborgare (även överföring av "lyckade modeller" mellan medlemsstater)	Se ovan om transnationellt utvecklingsarbete.

7.2 Genomförda aktiviteter tillsammans med deltagare

Tabell A är avsedd för beskrivning av sådana projektaktiviteter för tredjelandsmedborgare som riktats till en avgränsad grupp deltagare.

Typ av aktivitet	Antal deltagare: 20			Kommentarer och förtydliganden
	TOT /aktivitet	Varav äldre kvinnor/Mogen respektive yngre kvinnor/Ung		
		Mogen	Ung	
125 gruppträffar totalt à 3 tim = 375 tim				
MEDBORGARKUNSKAP deltagare sommaren/hösten 2011. Lektionsträffar i två parallella grupper utifrån kunskaper och vana att kommunicera på svenska språket - Grupp I 6-9 tim/v - Grupp II 6-9 tim/v	14	14		Från och med nyår/våren 2012 sker gruppindelningen utifrån koncepten MM- Mogen och MM-Ung.
MEDBORGARKUNSKAP MM-MOGEN (våren/sommaren 2012) - lektionsträffar i medborgarkunskap samt medverkan i utvärderingsarbete 6-9 tim/v	15	15		
MEDBORGARKUNSKAP MM-UNG (våren/sommaren 2012) – samtal och handledning och uppföljning (inkl kontakter med Komvux, rektor och lärare) i grupper/individuellt samt medverkan i utvärderingsarbete 3-6 tim/v	5		5	
Videoproduktion - sommaren 2012 40 tim totalt (ingår i ovan totala 125 gruppträffar)	2		5	Aktiviteten fokuserade de unga kvinnornas situation men stod öppen även för de äldre som hade intresse att följa processen.
Följeutvärderingsträffar 10 träffar x 3 tim = 30 tim Enskilda samtal tillkommer.	20	15	5	
Lokala dialoger om integration 3 x 3 timmar	5	5		

7.3 Europeiska unionens principer för integration

Redan i förberedelserna inför projektansökan ägnade InfoKooperativet tid och uppmärksamhet åt Europeiska unionens integrationspolitik, bland annat genom att ta del av och att inom den egna organisationen sprida kännedom om de elva grundprinciper som den europeiska integrationspolitiken har sin utgångspunkt i.

Har projektet bidragit till att introducera, vidareutveckla och tillämpa Europeiska unionens elva grundprinciper för integration?

Bedömningen – utifrån graderna *"Stark påverkan"* respektive *"Viss påverkan"* eller *"Ingen påverkan"* – lyder enligt följande:

Princip	Projektets bidrag	Kommentar
1) Integration är en dynamisk dubbelriktad process med ömsesidigt tillmötesgående mellan alla invandrare och invånare i medlemsstaterna	Viss påverkan	Tanken om mentorskap som innebär att människor i tidigare utanförskap på grund av ohälsa (ofta psykisk ohälsa) får en stödjande roll i aktiviteter tillsammans med tredjelandsmedborgare förutsätter en medveten ömsesidighet i bemötande och förhållningssätt.
2) Integration innebär respekt för Europeiska unionens grundläggande värderingar	Igen påverkan.	I ett uppföljande projekt med vidareutveckling av medborgarkunskap finns goda förutsättningar att föra in europadimensionen.
3) Sysselsättningen är en väsentlig del av integrationsprocessen och är avgörande för invandrarnas delaktighet, för invandrarnas bidrag till värdsamhället och för att synliggöra dessa bidrag	Viss påverkan	Ekonomi och arbete har varit ständigt aktuella frågor i projektarbetet tillsammans med deltagarna.
4) Grundläggande kunskap om värdsamhällets språk, historia och institutioner är absolut nödvändig för integrationen. Att ge invandrarna möjlighet att förvärva denna grundläggande	Viss påverkan.	Aktiviteter i medborgarkunskap berör såväl språk som historia.

kunskap är viktigt för en framgångsrik integration		
<p>5) Utbildningsinsatser har avgörande betydelse för att göra invandrarna, och i synnerhet deras efterkommande, beredda att bli mer framgångsrika och aktiva deltagare i samhällslivet.</p>	Viss påverkan	<p>Konceptet MM-Ung har inneburit att deltagarna (de yngre kvinnorna) fick möjlighet att förverkliga sina personliga mål: att klara svenska A för att gå vidare till högre studier.</p> <p>Konceptet MM-Ung fick direkt inverkan i arbetet inom Komvux på Pauli gymnasiet, Malmö. Behov av att förbättra bemötande och attityder till unga kvinnor som nyligen anlänt till Sverige och som har svårigheter att omedelbart klara svenska blev uppmärksammat och åtgärdat.</p>
<p>6) Invandrares tillträde till institutionerna samt till offentliga och privata varor och tjänster på samma grund som inhemska medborgare och utan diskriminering har grundläggande betydelse för en bättre integration</p>	Viss påverkan	<p>Samtliga deltagare har visat exempel på i sina berättelser att de blivit diskriminerade i hälso- och sjukvården. Även när det gäller tillgång till vård och omsorg för anhöriga.</p> <p>Medborgarkunskap överbryggar ett glapp och med starkt egenmakt att hantera sin hälsa med kunskap om vilket hjälp, och hur hjälp kan fås.</p>
<p>7) Ofta förekommande samspel mellan invandrare och medlemsstaternas medborgare är en grundläggande mekanism för integration. Gemensamma forum, en interkulturell dialog, utbildning om invandrare och invandrarkulturer och stimulerande levnadsförhållanden i stadsmiljön ökar samspelet mellan invandrare och</p>	Stark påverkan	<p>Projektiden – att erbjuda medborgarkunskap och att personer som själva befunnit i sig i utanförskap, och som själva stärkt sin egen makt (arbetsträning, korta utbildningar i samhällskunskap, IT etc) kan fungera som mentorer har inneburit en mötesplats under ett års tid för samspel mellan kvinnor med många olika etniska och kulturella bakgrunder. Samspelet utvecklar varaktiga relationer och påverkar alla deltagande. Projektet har därför aldrig avslutats helt. Det finns en plattform för att fortsätta att träffas och studera och diskutera tillsammans</p>

medlemsstaternas medborgare		
8) Utövandet av olika kulturer och religioner garanteras i stadgan om de grundläggande rättigheterna och måste tryggas, om utövandet inte strider mot andra okränkbara europeiska rättigheter eller den nationella lagstiftningen.	Ingen påverkan	Frågor om specifikt om religion och kultur har ej funnits med i planeringen och deltagarna har föredragit att ägna sig och samhällsfrågor och hälsa.
9) Invandrarnas medverkan i den demokratiska processen och i utformningen av integrationspolitik och integrationsåtgärder, särskilt på lokal nivå, som stöder deras integration	Viss påverkan	Medborgarkunskap innebär kunskaper bland annat om demokratiska processer, diskussioner om betydelsen av att rösta i allmänna val och möjligheter att själv engagera sig i föreningar mm.
10) Att integrera integrationspolitiken och integrations-åtgärderna i alla relevanta politik-områden och myndighetsnivåer och offentliga tjänster är en viktig faktor vid utformningen och genomförandet av den allmänna politiken	Mindre påverkan	Projektet har anordnat aktiviteter för i första hand deltagarna och har därför påverkat på individnivå respektive gruppnivå.
11) Att utarbeta tydliga mål, indikatorer och utvärderingsmekanismer är nödvändigt för att anpassa politiken, utvärdera framstegen när det gäller integrationen och göra informationsutbytet effektivare	Ingen påverkan	Projektet har ej haft som mål att implementeras i politiska program i Malmö, och dialogerna har heller aldrig förts om att så skulle ske. Däremot har gjorts insatser för samtal om integration och att medborgarkunskap och egenmaktsperspektiv kan vara ett framgångsrika verktyg i integrationsprocesser.

□□□□□□